

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN AVRUPA BİRLİĞİ
ENTEGRASYON SÜRECİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA BİROL

**ANABİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : AB SİYASETİ VE ULUSLARARASI
İLİŞKİLER**

KOCAELİ - 2011

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ALMAN STRATEJİK ZİHNIYETİNİN AVRUPA BİRLİĞİ
ENTEGRASYON SÜRECİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA BİROL

**ANABİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : AB SİYASETİ VE ULUSLARARASI
İLİŞKİLER**

DANIŞMAN : DOÇ. DR. İRFAN KAYA ÜLGER

KOCAELİ - 2011

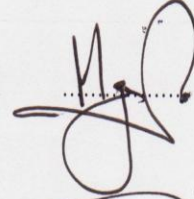
KABUL VE ONAY SAYFASI

Seda BİROL tarafından hazırlanan "Alman Stratejik Zihniyetinin AB Entegrasyonu Sürecinde Etkileri" adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

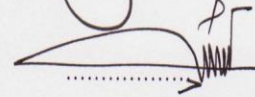
Jüri Üyelerinin Ünvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu:

İmzası

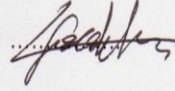
Jüri Üyesi: Doç Dr. İrfan Kaya ÜLGER – Kocaeli Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç Dr. Yılmaz BİNGÖL – Kocaeli Üniversitesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Caner SANCAKTAR – Kocaeli Üniversitesi

Sınav Tarihi: 30.06.2011

Enstitü Yönetim Kurulunun Onay Tarihi ve Karar No: 06.07.2011-20

ÖNSÖZ

Tez konumu seçmemde ve tezimi hazırlamamda, büyük özveri ve sabırla yanışlarımı defalarca düzelterek, kaynak temininde değerli yardımlarını esirgemeyen, tezimin bu şekle gelmesinde büyük emeği olan, Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler alanında bize değerli bilgi ve deneyimlerini aktaran çok değerli hocam Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER' e teşekkür ederim.

Kocaeli, Mayıs 2011

SEDA BİROL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

I. TEORİK / KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. REALİST TEORİ	5
1. Realist Teorinin Uluslararası İlişkilere Bakışı	8
2. Realist Teorinin Dış Politikadaki Temel Kavramları	9
a. Güç	10
b. Güç Dengesi	10
c. Ulusal Çıkar	11
3. Neorealizm	12

B. STRATEJİK PERSPEKTİFİ BELİRLEYEN TEMEL UNSURLAR

1. Tarih	15
2. Kültür ve Nüfus	16
3. Mekan Algısı	18

II. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN OLUŞUMU VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

A. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN OLUŞUM AŞAMALARI

1. Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu	20
2. Habsburglar	22
3. Otto Von Bismarck	24
a. Avrupa Politikası	26
b. Denge Politikası	27
c. Tehdit Politikası	28
d. İttifak Sistemi	29
4. II. Wilhelm	30
5. Weimar Cumhuriyeti	33
6. Hitler	34

B. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1. Nasyonalizm	37
2. Alman Milliyetçiliği	39

C. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİ

1. Almanya'nın İkiye Bölünmesi ve Uluslararası Konumu	40
2. Konrad Adenauer Dönemi ve Batı Entegrasyonu	42
3. Soğuk Savaş Dönemi	45
4. Alman Dış Politikasındaki Yumuşama ve Temel Parametreler	
a. Lebensraum (Yaşam Alanı)	46
b. Weltpolitik (Dünya Politikası)	48

c. Drang Nach Osten (Doğuya Yöneliş)	49
d. Mitteleuropa (Orta Avrupa)	51
e. Ostpolitik (Doğu Politikası)	52
f. Mittelage (Merkezi Konum)	54

III. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN AB ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİ VE DIŞ DÜNYA

1. Soğuk Savaş Dönemi Alman Dış Politikası	57
a. Ludwig Erhard Dönemi	58
b. Willy Brandt Dönemi	60
c. Helmut Schmidt Dönemi	61
d. Helmut Kohl Dönemi	62
e. Gerhard Schröder Dönemi	63
f. Angela Merkel Dönemi	65
2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve Alman Stratejik Zihniyeti Temel Parametreleri	
a. İki Almanya'nın Birleşmesi ve Dış Politikadaki Gelişmeler	65
b. Avrupa İçi Oluşan Yeni Dengeler	69
c. Ostpolitik ve Rusya	72
d. Weltpolitik ve Avrasya Politikası	74
e. NATO ve Güvenlik Politikası	75

B. AB ENTEGRASYONU'NA ALMANYA'NIN ETKİSİ

1. Almanya'nın Avrupa Entegrasyonundaki Tarihi Misyonu..	78
2. Almanya'nın Avrupa Politikası	79
3. Almanya'nın Federal Avrupa Tezi	
a. Çekirdek Avrupa Tezi	82
b. Vatandaşlar Avrupa'sı Tezi	84
c. Avrupa'nın Geleceği Tezi	85
d. Avrupa Federasyonu Tezi	86
4. Almanya'nın Avrupa Birliği Reformlarına Bakışı	
a. Kurumsal Reformlar	88
b. Nice Konferansı ve Almanya'nın Sürece Etkisi	90
c. Avrupa Konvansiyonu	92
d. Almanya ve Anayasa Tartışması	94
e. Mali Konular	97
f. AB'nin Askeri Faaliyetlerinde Almanya'nın Rolü	100

SONUÇ **103**

KAYNAKLAR **106**

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

Alman stratejik zihniyetinin AB entegrasyon sürecine etkileri başlığını taşıyan çalışmada, Almanya'nın bölgesel güç olmasının ötesinde, uluslararası sisteme etki eden önemli bir aktör olduğu görüşü öne sürülmüş, Almanya'nın dış politikasında izlediği strateji incelenmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte Avrupa bütünleşmesinin hız kazanması, ekonomik boyutun yanı sıra Almanya'nın bütünleşmeye bakışı ve stratejik yönelimlerini gündeme getirmiştir.

Çalışmanın temeli, Alman kimliğinin oluşmasında Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun belirleyici rol oynadığı ve Almanya'nın AB hakkındaki düşüncesinde belirleyici olduğuna dayanmaktadır. Tarihi perspektiften bakıldığında, Avrupa'da süper güç ve dünyada güçlü devletlerden biri olmak isteyen Almanya, Doğu Avrupa'yı kendi etki alanına alarak Avrupa'ya hakim olmayı istemektedir. 1990 yılındaki birleşmenin ardından Almanya bölgesinde etkisini arttırmış ve bir zamanlar terk etmek zorunda kaldığı topraklara farklı bir misyonla geri dönme ve Doğu politikasını (Ostpolitik) hayata geçirme şansı bulmuştur.

Tarihsel olarak Bismarck'ın demir ve kandan oluşan Alman Birliği, II. Wilhelm'in sanayi ve ekonomideki devrimleri, Hitlerin askeri gücü ve ardından Adenauer ile gelen Batı yanlısı ekonomik strateji, Almanya'nın stratejik bilincini sergilemektedir.

Almanya bu gelişmeler doğrultusunda, AB içinde bazı reformların yapılmasını istemiştir. Yeni anayasa oluşturulması fikri ve Almanya'nın hazırladığı entegrasyon tezleri bunlardan bazılarıdır. Entegrasyon tezlerinde yeni bir Avrupa tanımlaması yapılmıştır.

Çalışmada, Almanya'nın AB'nin hareket alanlarını ve politikalarını yönlendirme arzusunda olduğu, kendi dış politik amaçlarını gerçekleştirmek için, AB'nin lideri olmak istediği kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alman Stratejik Zihniyeti, Alman Dış Politikası, Avrupa Birliği Entegrasyonu, Almanya'nın Avrupa Politikası.

ABSTRACT

The work titled as the effects of German strategy to the integration process of EU, is focused on Germany; not only a regional power, but also an important actor in the international arena. German diplomatic strategies are searched. After the end of the Cold War European integration process is developed and both economical reasons and German standing point for integration process gains importance.

The basis of the work is standing on the idea that the German identity is shaped by the reflection of Holy Roman (German) Empire, and is the main factor in German strategy through EU. From historical point of view Germany is working on being the European super power by controlling Eastern Europe. After the alliance in 1990, Germany gains importance and gains the ability to return the lands that is lost with a different mission in which East politics (Ostpolitik) are recreated.

Historically Bismarck's German Union which is created with blood and iron, II. Wilhelm's industrial and economical revolutions followed by Adenauer's Western style of economical strategy shapes the German strategic consciousness.

With all these developments Germany is in need of some reforms in EU such as the idea of new constitution and German integration thesis. In these integration thesis new Europe is defined.

Germany is defined as a regional power, in need of guiding and leading the European Union politics and era for its own international advantage.

Key Words: German Strategy, German Foreign Policy, European Union Integration, German Politics of Europe.

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AB	: Avrupa Birliği
ABA	: Avrupa Birliği Antlaşması
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
APS	: Avrupa Para Sistemi
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
ATA	: Avrupa Topluluğu Antlaşması
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BHE	: Alman Muhafazakar Parti
BM	: Birleşmiş Milletler
CDU	: Christian Democratic Union (Hıristiyan Demokrat Parti)
CSU	: Christian Social Union (Hıristiyan Sosyal Birlik)
DAC	: Demokratik Almanya Cumhuriyeti
DP	: German Party
FAC	: Federal Almanya Cumhuriyeti
FDP	: Free Democratic Party (Hür Demokrat Parti)
GATT	: Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması
GB	: German Empire/Reich Party (Alman Devlet Partisi)

GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IFOR	: Implementation Force /Bosna Barış Gücü
KFOR	: Kosova Force /Kosova Barış Gücü
NAFTA	: The North American Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NÇO	: Nitelikli Oy Çokluğu
ODGP	: Ortak Dış Güvenlik Politikası
ODSGP	: Ortak Dış Savunma ve Güvenlik Paketi
OTP	: Ortak Tarım Politikası
SALT	: Strategic Arms Limitations Talks (Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri)
SPD	: Social Democratic Party of Germany (Alman Sosyal Demokrat Parti)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

GİRİŞ

Alman stratejik zihniyeti ve Avrupa Birliği (AB) entegrasyon sürecine etkileri başlığını taşıyan bu çalışmada, Almanya'nın bölgesel güç olmasının ötesinde, uluslararası sisteme etki eden önemli bir aktör olduğu görüşü öne sürülmüş, Almanya'nın dış politikasında izlediği strateji incelenmiştir.

1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesi, Avrupa ve Avrupa dışında yeni dengelerin oluşmasına kapı aralamıştır. Birleşmenin ardından belirgin hale gelen Almanya'nın yeni vizyonu geniş bir coğrafyada hissedilmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte Avrupa bütünleşmesinin hız kazanması, ekonomik boyutun yanı sıra Almanya'nın bütünleşmeye bakışı ve stratejik yönelimlerini gündeme getirmiştir.

Almanya'nın stratejik zihniyeti hiç kuşkusuz tarihsel gelişmeler sonucu şekillenmiştir. Bu çalışmada Almanya dış politikasının ne ölçüde stratejik bakış açısından etkilendiği analiz edilecektir. Bu çerçevede Almanya'nın dış politika ve stratejik bakış açısı konusundaki iç çatışmaları ve bunlara verilen kültürel tabanlı tepkiler önem taşımaktadır.

Soğuk Savaş sonrası, Alman ekonomisinin hızla iyileşmesi ve Almanya üzerindeki sınırlamaların kalkması, yeni ittifaklara kapı aralamış; bu durum da Avrupa içerisinde ve dış dünyada yeni kaygılar yaratmıştır. Bu çerçevede Alman stratejik zihniyeti ve AB entegrasyon sürecindeki etkilerini inceleyen bu çalışmada Alman dış politikasının diğer ülkeler tarafından algılanış biçimi ve Alman tarihinin izlenen dış politika üzerindeki etkileri önem taşımaktadır.

Günümüzde Almanya'da bir yandan coğrafi ve kültürel olarak Avrupa'nın merkezinde özel bir medeniyet oldukları inancı yaygındır. Öte yandan içinde buldukları statünün stratejik perspektifle uyumsuzluk göstermesi nedeniyle aşırı eğilimlere yönelme potansiyeli bulunmaktadır.

Toplumların coğrafi konumları yani mekan algıları ve o coğrafya üzerindeki tarihsel tecrübeleri, o toplumun stratejik yönelimini oluşturur. Alman stratejik bilincini oluşturan tarih ve mekan boyutlarını belirlemek, AB süreci üzerindeki etkilerini yakalamada önem taşır.

Bu çalışmanın temel varsayımı, Alman kimliğinin oluşmasında Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun belirleyici rol oynadığı ve bu durumun Almanya'nın Avrupa Birliği hakkındaki düşüncesinde belirleyici olduğu düşüncesine dayanmaktadır.

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır. Günümüzde Almanya'nın izlediği dış politika ne oranda tarihsel/stratejik bakış açısı yansıtmaktadır? Avrupa Birliğinin entegrasyon sürecinde ve politikalarında Almanya'nın tarihi perspektifi ve çıkarları ne derece etkili olmuştur? Almanya'nın Avrupa Birliğinin geleceğine ilişkin perspektifi nedir ve bu bakımdan diğer önde gelen üye devletlerle Almanya hangi konularda farklılaşmaktadır? Avrupa bütünleşmesinin ilk dönemine damga vuran Fransa-Almanya dayanışması acaba günümüzde de varlığını sürdürmekte midir ? Avrupa Birliğinin mevcut sorunları ve geleceği konusunda Almanya'nın temel görüşleri nelerdir?

Almanya'nın Avrupa bütünleşmesi üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Almanya politikasına temel teşkil ettiği düşünülen tarihsel stratejik perspektiften Alman zihniyeti ve fiili duruma uyarlık gösteren realist teori ele alınmıştır. Bu çerçevede özellikle Alman stratejik bilincini belirleyen tarih, mekan ve kültür parametreleri incelenmiştir.

İkinci bölümde, Alman stratejik zihniyetinin oluşum evreleri ele alınmış, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndan, II. Dünya Savaşı sonuna kadar olan dönemde, Alman stratejik bilincinin gelişimine kaynak teşkil eden olaylar ve kişiler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise Avrupa bütünleşmesinin 1951'den günümüze kaydettiği gelişme, Almanya stratejik perspektifi temelinde analiz edilmiştir. II.Dünya Savaşı sonrasında büyük oranda ABD yönlendirmesi ile şekillenen Avrupa bütünleşmesinin ilk yıllarına Fransa-Almanya uzlaşması damga vurmuştur. Bununla birlikte Avrupa bütünleşmesini Alman stratejik bakış açısının ürünü olarak da okumak yanlış olmayacaktır. Özellikle ortak politikalar ve AB genişlemesi konusunda Almanya'nın tutumu, Avrupa bütünleşmesinde belirleyici rol oynamıştır. Bu bölümde Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi ve fiili durumu üzerindeki Almanya

etkilerine ilave olarak bu ülkenin gelecek senaryolarındaki rolü de ele ayrıntılı olarak incelenecektir.

Avrupa bütünleşmesini bir düzine faktörle açıklamak mümkündür. Avrupa bütünleşmesi bir yandan bölgesel ekonomik işbirliği hareketi, öte yandan SSCB yayılmasına karşı hür Avrupa'nın bir araya gelme faaliyetidir. Avrupa bütünleşmesini milliyetçiliğin aşılması, savaştan kaçınma, ulus üstü bir yapı teşekkülü başlıkları altında da incelemek mümkündür. Bu çalışma, tüm bu yaklaşımların varlığını ve bütünleşmeyi izah etme kapasitelerini gözden uzak tutmadan yeni bir yaklaşım öne çıkarma hedefi gütmektedir. Avrupa bütünleşmesi Almanya perspektifinden ne anlama gelmektedir sorusuna cevap aranmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların sayısı özellikle Türkiye'de son derece sınırlıdır. Bu çalışmanın sınırlı biçimde de olsa literatüre katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Bilindiği üzere Avrupa ile ilişkiler, Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sonrası dış politikasında belirleyici rol oynamıştır. Türkiye, Avrupa merkezli siyasi, askeri ve ekonomik örgütlenmeler içerisinde olmaya çaba göstermiş, NATO'ya kuruluşundan 3 yıl sonra katılmış, Avrupa Konseyi'nin kurucuları arasında yer almış, ekonomik bütünleşme öngören AET'ye (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ise Yunanistan'ın ardından başvuru yaparak bu konudaki iradesini ortaya koymuştur. Türkiye ile AB arasında 3 Ekim 2005'de başlayan tam üyelik müzakereleri devam etmektedir. Bu çalışmanın başka şeyler yanında, Türkiye'nin Avrupa Birliği algısına katkı sağlaması beklenmektedir.

I. TEORİK / KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Teoriler, incelememiz gereken alanla ilgili olayları kavramamıza ve çözümlememize yardımcı olur.¹ Teori, “geçmişteki ve günümüzdeki siyasal süreçlerin açıklanmasında olduğu kadar, geleceğe ilişkin öngöründe bulunmaya da olanak tanımaktadır.”²

Teorilerin, karmaşık bilgileri düzenleyerek anlaşılır duruma getirip, bilgileri sınıflandırarak, araştırma yapmamızı sağlayan ve öngöründe bulunma imkanı veren iki önemli görevi vardır. Uluslararası ilişkilerin karmaşık yapısını anlayabilmek için teorilere ihtiyaç vardır.

Uluslararası ilişkiler, uluslararası politika ve dış politika olarak kabaca iki alt disipline ayrılır. Uluslararası politika, uluslararası sistemin işleyişi hakkında açıklamalar getirir. Dış politika ise, uluslararası sistemin temel aktörü olan devletlerin sistem içindeki davranışlarını analiz eder. Devletlerin, uluslararası şirketler veya grupların, barış ve savaş ortamında çözüm ararken yaptıkları görüşmeler, uyguladıkları yöntemler dış politika kavramıyla açıklanır.

Dış politika, devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen birçok karmaşık fakat birbiri ile bağlantılı faktörden oluşur. Bu faktörlerden biri de teorilerdir. Teorilerin pratik ile bağlantısı kendisini dış politika uygulamalarında ortaya koymaktadır. Dış politika uygulamalarındaki her açıklama bir teori perspektifine dayanmaktadır.

Uluslararası politika ile ilgili teorilerin gelişmesi, uluslararası ilişkilerde özellikle yirminci yüzyılda aktörlerin çoğalması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Uluslararası politikada inceleme birimi olarak iki analiz yöntemi kullanılır. Birincisi, ulusal devlet, devlet dışı kuruluşlar ve bireylerden oluşan uluslararası aktörler, ikincisi ise uluslararası sistemdir.³

Bu alanda ilk sınıflandırmayı yapanların öncüsü kabul edilen David Singer uluslararası politikayı ulus-devlet ve uluslararası sistem düzeyinde incelemiştir.

¹ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s.15.

² İbrahim S. Canbolat, **Almanya ve Dış Politikası**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003, s.26.

³ Canbolat, **a.g.e.**, s.27.

Devlet düzeyindeki analiz çalışmasında, savaşlar, koalisyonlar ve diplomasi hareketleri uluslararası sistem içinde değerlendirilir. Bu hareketler sistemin yapısından çok devletin çıkarına dayandırılır. Devletler sistemin gereği neyse o şekilde ulusal çıkarlarını koruma amacıyla hareket ederler.

Devlet düzeyinde yapılan analizler, devletler arasındaki farklılıkları daha belirgin biçimde ortaya çıkararak, devletlerin dış politikalarında yer alan farklı amaç ve stratejilerin anlaşılmasını sağlamaktadır. Sistem düzeyindeki analizlerde ise, aktörlerin tüm uluslararası sistem içindeki davranışları ele alınmaktadır.⁴ Elde edilen veriler uluslararası ilişkilerde savaş, barış ve sorunların tanımlanmasında ve uygun politikaların üretilmesinde kullanılmaktadır.

Almanya'nın stratejik zihniyeti, kavramsal ve teorik çerçevede özellikle devleti temel aktör kabul eden realist teori ışığında incelenecektir.

A. REALİST TEORİ

Realist teoriye göre uluslararası siyasal sistemin temel aktörleri devletlerdir. 1940'larda realizm uluslararası ilişkileri en iyi açıklayan teori olarak kabul edilmektedir. Teorinin, bu dönemdeki en büyük savunucusu, Edward Hallet Carr, savaşa gerek duyulmayacak tek tip düşünce sisteminin varlığından söz etmekte ve "Twenty Years Crissis" adlı eserinde idealizmin savlarını ütöpik olarak değerlendirmektedir.⁵ Machiavelli'nin düşüncelerini temel alan Carr, ahlakın ve etik değerlerin politikada yer almadığı görüşünü savunmuştur. İç politikadaki yaptırımların ve kuralların dış politikaya uygulanmasının çok zor olduğunu, devletler arasındaki antlaşmaların ihlal edilmesinin nadiren söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Carr'a göre, ihlal gündeme gelse de, antlaşmalardaki yükümlülükler devam eder.⁶

Soğuk Savaş döneminde realizmin egemen olmasının nedeni, savaş, ittifak, emperyalizm veya diğer uluslararası olgulara basit ve güçlü açıklamalar getirmesidir.

⁴ Arı, a.g.e., s.101.

⁵ E. H. Carr, **Twenty Years Criss, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations**, Palgrave, NY, 2001, s.XI.

⁶ E. H. Carr, a.g.e., s.63.

Yirminci yüzyıla gelindiğinde, realizmin savlarının savunucusu Carr'a göre, realizmin uluslararası sistemle ilgili tezleri tarihsel süreklilikle tutarlıdır. Bu sürekliliği Carr, tarihsel kanıtlarla destekleyerek, düşüncelerinin evrensel olduğunu ileri sürmektedir.⁷

Realizmin temel özellikleri üzerinde farklı düşünceler ortaya atılmış olsa da, uzlaşma sağlanmış temel nokta, realizmin devleti temel oyuncu olarak kabul etmesidir. Westphalia'dan günümüze, "devletlerin egemen eşitliği ilkesi çerçevesinde, uluslararası ilişkilerde devletlerin sorumlu oldukları herhangi bir üst otorite bulunmadığı için, uluslararası sistem anarşik karakter taşımaktadır."⁸

Sistemdeki en büyük değişiklik Sovyetlerin tüm Doğu Avrupa'yı ele geçirmesi karşısında devletler arası bloklaşmaların yaşanmasıdır. Bu iki kutup arasındaki nüfuz mücadelesi oldukça sert olmuştur. Her iki tarafta birbiri üzerinde güç kazanma yarışına girmiş, savaş süresince Wilson temelinde hareket eden ABD ise savaş sonrası sert bir güç politikası belirlemiştir. ABD'nin hedefi tüm dünyayı tehlikeli komünizm yayılmasından kurtarmaktır. Realizm bu politikanın rasyonel ayağı durumunu almıştır.

Realizm ile birlikte, sosyal bilime yapılan yatırımlar artmış ve üniversite sistemi dünyanın her yerine yayılmıştır. Nüfus ve üretim eskiye oranla çok daha hızlı bir artış göstermiştir. Uzun yıllar sosyal bilimlerin şekillendiricisi olan ABD, savaş sonrası idealizmin çökmesi ve realist ilkelerin kendi lehine olması ile çok daha fazla taraftar toplamıştır. ABD, elindeki ekonomik güçle her alanda baskın duruma gelerek süper güç olabilmek amacı ile realizmin savlarını kullanmıştır.⁹

Ayrıca realist düşünür George Kennan, birçok farklı ulusu bir araya toplayarak, ortak saldırmazlık antlaşmaları altında onlara eşit haklar vermenin söylenenden çok daha zor olduğuna dikkat çekmiştir. Özellikleri, nüfusları, tarih ve ekonomileri farklı devletlerin ortak çatı altında eşit oy hakkına sahip olmalarının pek de kolay olamayacağını söylemiştir.

⁷ Deniz Ülke Arıboğan, **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişimi**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.199.

⁸ Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt.1, Sayı.1, (Bahar, 2004), ss.37-38.

⁹ Stanley Hoffmann, "An American Social Science: International Relations", **Daedalus**, Vol.106, No.3, (1977), s.47.

Kennan, dünya üzerindeki tüm ülkeleri eşit konumda görmenin ve böyle kabul etmenin doğru olmadığı eğilimindedir. ABD'nin 1950'lerde Sovyetlerin Doğu genişlemesine karşı, çevreleme politikası uygulamasının yaratıcısı da Kennan'dır. İki blok arasında askeri, ekonomik ve teknolojik gelişme açısından kıyasıya bir mücadele yaşanmıştır. ABD, NATO aracılığıyla Batı cephesinin süper gücü olma rolünü üstlenmiş, Sovyetler ise Doğu Avrupa ülkeleri üzerindeki etkisini arttırarak denetimi eline geçirmiştir.¹⁰ Birbirlerini düşman olarak gören her iki blok ülkeleri arasında, bu durum zamanla rahatsızlık vermeye başlamıştır.

Robert Gilpin ise, devleti “bir bedel karşılığı refah ve güvenlik sağlayan örgüt”¹¹ şeklinde tanımlamıştır. Devlet toplumun ihtiyaç duyduğu malları sağlayan özerk bir mekanizma şeklinde algılanmıştır.¹² Burada Gilpin, toplumun, devletin hareketlerini etkilediğini belirtmiştir. Gücü elinde tutan devlet kimi zaman toplumsal örgütler veya güç grupları tarafından etkilenmekte, kimi zaman hareket sınırı kısıtlanmaktadır.

Gilpin'e göre devletin içerideki temel görevi mülkiyet haklarının yasalar ve hukuk temelinde düzenlenmesidir. Toplum içinde var olan çatışmalar mülkiyet edinme çabası yüzünden oluşur. Bu sebeple sorunları çözmek, birey ve örgütlere haklarını eşit şekilde paylaşırma görevi devletin tekelindedir.¹³ Devletin uluslararası işlevini de açıklayan Gilpin'e göre, devlet sistem içindeki temel oyuncudur. Dış ilişkiler de nihai aktör olan devletin başlıca görevi toplumun ve çıkar gruplarının karşılıklı güvenliğini sağlamaktır. Ayrıca devlet, uluslararası sistem içinde hiçbir üst otoriteye bağlı değildir.

Realizm tartışmaları arasında varılan ortak nokta, devletin uluslararası sistem içindeki en önemli oyuncu olduğudur. Böyle bir ortamda anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması için ulus-devletler arasında bir savaş çıkması kaçınılmazdır. Devletleri yekpare olarak kabul eden realist kurama göre, devlet içinde farklılıklar bulunsa da hükümetler dış dünyaya karşı bir bütün olarak gözükmek zorundadır. “Başka bir anlatımla, devlet dış dünyaya karşı birleşmiş-bütünleşmiş tek bir birim

¹⁰ Arıboğan, *Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişimi*, ss.214-215.

¹¹ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1981, ss.15-16.

¹² Gilpin, *a.g.e.*, s.16.

¹³ Gilpin, *a.g.e.*, ss.16-18.

olarak davranır.”¹⁴ Öte yandan akılcı bir oyuncu olan devletlerin hedeflerine ulaşmak için belirledikleri stratejiler doğrultusunda seçenekleri değerlendirme ve bunların kar veya zarar hesaplamalarını yapma sorumlulukları vardır.

1. Realist Teorinin Uluslararası İlişkilere Bakışı

Uluslararası ilişkileri geniş bir çerçevede inceleyen Realizm’e göre, uluslararası sistem doğası gereği anarşiktir. Uluslararası sistemde devletler egemendir. Devletler egemenliklerinden ödün vermek istemedikleri için üst bir otoriteyi kabul etmezler. Sistem içindeki devletlerin güçleri farklı olsa da, bir devlet diğer bir devlet üzerinde egemenlik kurma hakkına sahip değildir. Anarşi kavramının özünde güç ögesi bulunmakla birlikte, otorite yoktur.

Her devletin bağlayıcı iç hukuk kuralları vardır ve diğer devletin hukuk kurallarını kabul etmek zorunda değildir. Uluslararası alanda kuralları uygulayacak, düzeni sağlayacak bir merkezi otoritenin olmayışı, sorunların veya anlaşmazlıkların çözümlenmesinde kargaşa yaratacaktır. Bu anarşik ortamda barış ve düzeni sağlamak için yapılması gereken, gücün dengelenmesidir. Bunu ancak bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları birlik ile sağlamak mümkündür.

Realistler devleti uluslararası ortamda bölünmez ve rasyonel, belli sınırlarla çevrilmiş ve bu sınırlara müdahale etmenin mümkün olmadığı bir yapı olarak tanımlarlar. Realistlere göre devletlerin rasyonel oyuncu olmaları, hedeflerine ulaşabilmek için her türlü seçeneği değerlendirmeleriyle açıklanır. Devletler seçeneklerle ilgili kar ve zarar maliyetlerini hesaplayarak, hedefe ulaşmada en fazla çıkar sağlayacak olan yolu seçmelidir.

Sonuç olarak realist teori çerçevesinde, uluslararası sistemde temel oyuncu devlettir. Devletler hedefleri doğrultusunda strateji belirleyen veya değiştiren rasyonel oyunculardır. Devletler arası çatışma yaşanması kaçınılmazdır. Anarşik sayılan ve rasyonel davrandıkları kabul edilen hükümetlerin temel amacı devletin varlığını korumaktır. Bu nedenle devletin yeterince güçlü olması gerekir. Bu büyük

¹⁴ Aydın, “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, s.40.

oranda dahili kaynaklara dayandığı için, devletlerin uluslararası politikada yalnızca ulusal çıkarları önemsemesi gerekmektedir.¹⁵

2. Realist Teorinin Dış Politikadaki Temel Kavramları

Egemen devletleri uluslararası sistem içinde temel oyuncu olarak kabul eden realizme göre, devletlerin belli amaçları vardır. Devletler bu amaçlar doğrultusunda bilinçli hareket ederler.

Realistlerin dış politika anlayışı ise, devletlerin belirledikleri amaç doğrultusunda çıkarları için uyguladıkları politikalardır. Devlet için çıkarlar, ahlak değerlerinden önce gelir ve devletin çıkarlarını koruma hakkı vardır.

Realizmde, devletin ulusal çıkarlarını, maksimum düzeye ulaştıracak şekilde takip etmeleri önemlidir. Dış politikanın rasyonel bir davranışın sonucu olduğunu kabul eden realistlere göre, dış politikanın amacı, faydayı maksimum, zararı minimum düzeyde tutmak olmalıdır.

Realizmin dış politikadaki belirleyici kavramları güç, güç dengesi ve ulusal çıkardır. Bu bölümde sırasıyla anılan kavramlar analiz edilecektir.

a. Güç

Realistlere göre devlet, sistem içinde gücü oluşturan ve kullanan oyuncudur. Güç kimi realist düşünür tarafından ekonomik, teknolojik, askeri veya diplomatik açıdan uluslararası sistemde kuvvetli olan şekilde tanımlanır.¹⁶ Bu öğeler diğer devletlerin elinde bulunmayan özel nitelikteki yeteneklerdir.

Bu yeteneklerin dışında coğrafya, doğal kaynaklar, nüfus, askeri yeterlilik, ulusal moral ve karakter gibi ulusal özelliklerde güç olarak kabul edilir. Bu verilerin toplamı devletin sistemdeki kendine özgü gücünü oluşturur. Robert Kohen ve Joseph

¹⁵ Arı, a.g.e., ss.94-95.

¹⁶ Mehmet Kocaoğlu, **Uluslararası İlişkiler**, Gen. Kur. Bşk. Yayınları, Ankara, 1993, s.30.

Nye gücü, bir oyuncunun olağan koşullarda diğer bir oyuncuya yaptıramayacağı şeyi yaptırabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır.¹⁷

Çağdaş realist teorisyen Carr, gücün doğası, uygulanması ve sınırları üzerinde durarak, gücü uluslararası politika analizinin merkezine yerleştirmiştir.¹⁸ Morgenthau ise gücü bir ilişki biçimi veya amacı gerçekleştirmeye yönelik bir araç olarak tanımlamaktadır.¹⁹

Sonuç olarak, devletlerin en önemli görevi, varlıklarını sürdürebilme çabası içinde güç elde etmektir. Sistem içerisinde önemli olan, güç ve bunu elde tutabilmektir.²⁰ Devletlerin gücü ellerinde tutmaları ise ancak kendi kaynakları ve yetenekleri etrafında geliştirdikleri ulusal politikalar ile mümkündür.

b. Güç Dengesi

Güç dengesi, güç sahibi olan devletin, diğer devletlere, kendi kurallarını dayatmasını engellemek için oluşturulan karşıt güçtür.

Denge politikasının iki yolu vardır. Birincisi, yayılcı bir politika izleyen devletin güç üstünlüğüne karşı diğer devletlerin birleşmesidir. İkincisi, devletlerin kendi çıkarlarını korurken, rakiplerinin güçlenmesini ve kararlılığı bozmasını engelleyen politikalar uygulamasıdır.²¹

Realist teoriye göre uluslararası sistemde devletler egemen konumda olabilmek için sürekli bir yarışma içindedirler. Ancak hiçbir devlet tek başına siyasal üstünlük ve egemen niteliği ile ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle uluslararası ortamda oluşan anarşi, ancak güç dağılımıyla düzenli bir hale getirilebilir. Bu düzeni sağlayacak unsur ise güç dengesidir.

¹⁷ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Yayınları, Ankara, 1995, s.135.

¹⁸ Oktay F. Tanrısever, **Devlet ve Ötesi, Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.55.

¹⁹ Arı, **a.g.e.**, s.130.

²⁰ Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt.50, No.3-4, (1996), ss.71-114.

²¹ Feridun Ergin, **Uluslararası Politika Stratejileri**, Çağlayan Yayınları, İstanbul, 1974, ss.9-10.

Realist teori, uluslararası sistem içinde savaş veya güç dengesi ile düzenin sağlanacağını savunur. Savaş güç dağılımını biçimlendirerek, yeniden dengeyi sağlamaktadır.

Realist teori, uluslararası kutuplaşmaya yönelik tespitler yapmıştır. Waltz'a göre iki kutuplu sistem dengeyi sağlayacaktır. Öte yandan karar vericilerin sayısı arttıkça çok kutuplu sisteme doğru gidileceği ve birçok görüşle savaşmak zorunda kalınarak sistemin dengesinin bozulacağı öne sürülmüştür.²²

Devletlerin ulusal çıkarlarını korumak istemeleri güç dengesinin önemini arttırmaktadır. Bu doğrultuda güç dengesi, savaşa gerek duymadan uzlaşma politikaları sağlayacak bir araç olarak ortaya çıkar. II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası düzen bu teori çevresinde biçimlenmiştir. Devletler bir yandan silahlanma yarışına girerken diğer yandan iki farklı antlaşma ile 1949 yılında NATO ve 1955 yılında Varşova Paktı'nın kurulması ile bloklaşmaya gitmiştir. İki blok arasındaki mücadele 1990'lı yıllara dek devam etmiştir.²³ Günümüzde güç dengesi sistemi fazlaca başvurulan bir yöntem değildir. Bunun yerine devletler arası ortak güvenlik sistemleri oluşturulmuştur.

Sonuç olarak realizmin dış politika araçlarından olan güç dengesi, devletlerin uluslararası sistemde yaşamlarını sürdürme politikası olarak kabul edilmektedir. Realizme göre, güç mücadelesinin egemen olduğu uluslararası sistemde düzen ancak güç dengesi ile sağlanabilecektir.

c. Ulusal Çıkar

Realist teoriye göre, devletlerin dış politikalarının amacı ulusal çıkarı korumaktır. Realist düşünür Morgenthau'ya göre, gücün tanımlayıcısı çıkardır. Siyasette hedefe ulaşmak için çıkar ön plandadır ve kullanılması gereken de güçtür. Bu gücün şekli ve doğası farklıdır.²⁴ Devletler, hayatta kalmaları ve güç kazanabilmeleri için ulusal çıkarları her zaman ön planda tutmalıdır. Ulusal güç

²² Paul R. Viotti and Mark V. Kauppi, **International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism**, Macmillan Publishing Company, New York, 1993 ss.51-55.

²³ Deniz Ülke Arıboğan, **Kabileden Küreselleşmeye, Uluslararası İlişkiler Düşüncesi**, Mavi Ada Yayınları, İstanbul, 1998, s.15.

²⁴ Arıboğan, **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişimi**, ss.204-205.

kavramına dikkat çeken Morgenthau ulusal gücün unsurlarını nüfus, coğrafi alan, doğal kaynaklar, askeri kapasite, ekonomi ve diplomasi başlıkları altında incelemiştir.

Uluslararası sistemde devletin temel aktör olarak kabul edilmesi ulus-devlet odaklı bir yapının doğmasına neden olmuştur. Ulus-devlet, gücü ulus adına kullanır. Önemli olan ulusun çıkarlarını ahlaksal değerlerden daha üstün tutarak korumaktır.

Sonuç olarak realist teori ulusal çıkarı, devletlerin sahip oldukları güç ve kapasite doğrultusunda, belirledikleri amaçlara ulaşmak için vazgeçilmez unsur olarak tanımlar.

3. Neorealizm

Realizmin siyasal çıkar ve güç dengesini, teorinin merkezine yerleştirerek, devletler arası ekonomik ve sosyal farklılıkları göz ardı etmesi eleştirilmiştir. Değişen dünya ve uluslararası sistem ile birlikte realizm de kendi varsayımlarını gözden geçirmiştir. Uluslararası ortamda, 1970'li yıllarda ekonomik bloklaşma yaşanmış ve sistem çok kutuplu bir yapıya dönüşmüştür.²⁵ Bu ortam içinde yeni teoriler ortaya atılmıştır. Bunlardan biri olan neorealizm, realist akımının izah edemediği görüşler üzerinde yoğunlaşmıştır.

1970'lerle birlikte iki bloklu sistem, yerini Asya ülkelerine ve Avrupa Birliği içindeki I. Dünya Savaşı öncesi güçlerin tekrar sahneye dönmesi ile çok kutuplu sisteme bırakmıştır. Devletleri bir sistem içinde değerlendirmeyi öngören neorealizm, devletlerin sistemdeki güçlerini vurgulamaktadır. Bu akımın kurucusu Kenneth Waltz, uluslararası sistemi anarşik değil hiyerarşik olarak tanımlamıştır.²⁶ Sistemin temel yapısı kavrandığında devletlerin davranışları da anlaşılabilir görüşünden yola çıkan Waltz, realistlerden farklı olarak gücü amaç değil araç olarak tanımlar. Devletlerin yetenekleri veya devlet adamlarının kişilikleri sistem dışındadır.

²⁵ Viotti and Kauppi, **a.g.e.**, s.115.

²⁶ Arıboğan, **Kabileden Küreselleşmeye, Uluslararası İlişkiler Düşüncesi**, s.202

Teknolojik ve bilimsel ilerlemeler, yükselen ekonomik güç ile birlikte, askeri gücün önüne geçmiştir. İki kutuplu sistem çok kutuplu sisteme dönüşmüş, sisteme devlet dışında yer alan oyuncular eklenmiştir. Bu sistemde var olan değişikliklerin klasik teoriler ile açıklanamaması, realizmin yeniden yorumlanması ihtiyacını doğurmuştur.

Neorealizm ulusal sistem içinde sivil toplum örgütlerinin, lobilerin ve şirketlerin var olduğunu kabul etmiştir. Fakat uluslararası sistemin anarşik olduğunu, bir üst otoritenin bulunmadığını, başka bir anlatımla devletin en üst katmanda en güçlü nitelik taşıdığını, benimsemeye devam etmiştir.²⁷

Neorealizm'in, uluslararası sistemdeki oyuncular konusunda realizm ile birleştiği ve ayrıldığı noktalar vardır. Neorealizm'in de, realizm gibi temel oyuncusu devlettir. Bu akımın yandaşları devletlerin davranışlarını, uluslararası sistem içinde inceler.

Neorealizm'e göre, devlet uluslararası sistem içinde kendi çıkarlarını korurken aynı zamanda sisteme düzen veren akıllı bir oyuncudur. Realizm'den farklı olarak güç amaç değil araçtır.²⁸ Neorealistler gücü daha ileri götürerek uluslararası sistem boyutuna taşımışlardır.

Neorealizmin realizmden ayrıldığı nokta, uluslararası politikanın belirleyici unsuru olan sistemdir. Neorealizm'de insan doğası ikinci plandadır. Neorealizm, realizmin tersine iki kutuplu sistemin daha yararlı olduğunu kabul eder. Uluslararası sistem anarşik olduğu için her devlet kendi çabasıyla ayakta durmak zorundadır.

Neorealizm'e göre, Soğuk Savaş döneminde her ne kadar ABD ve SSCB ideolojik bakımdan birbirlerinden farklı gözüke de, silahlanma ve başka ülkelerin içişlerine karışmaları açısından birbirlerine benzemektedirler.

Neorealizm Soğuk Savaşın yumuşama döneminde ortaya çıkmış ve etnik temelli çatışmalar ve etnik ulusçuluk sorunları hakkında çözümleyici açıklamalar yapmıştır. Neorealizm'e göre, birçok etnik gruptan oluşan ülkeler dağılacak, artan

²⁷ Aydın, "Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", ss.37-40.

²⁸ Arıboğan, **Kabileden Küreselleşmeye, Uluslararası İlişkiler Düşüncesi**, s.203.

güvenlik endişesi nedeniyle, bir grup kendini koruyabilmek için diğer bir gruba güç uygulayacaktır.

Diğer taraftan Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu dünyada süper güç olan ABD ve diğer güç odakları Hindistan, Japonya, Çin ve Almanya ile oluşan çok kutuplu sistem Neorealistler için gizli bir çatışma alanı olarak değerlendirilmektedir.

Sayıları çoğalan güç merkezleri arasındaki anlaşmazlık yeni bir savaşa neden olabilecektir.

Sonuç olarak Neorealizm, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmış, ekonomik unsurların askeri gücün önüne geçmesi, karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin sistemle bütünleştirilmesi ve devlet dışı oyuncuların ortaya çıkması gibi olguların çözümlenmesine yönelik biçimde geliştirilmiştir.²⁹

B. STRATEJİK PERSPEKTİFİ BELİRLEYEN TEMEL UNSURLAR

Bir ülkenin insanlarının kuşaklar boyu üzerinde durduğu, düşünce, amaç ve hedeflerin toplamı o ülkenin gelecek hedefini belirler. Bir toplumun herhangi bir dış tehlikede her türlü fikir ayrılığını bırakarak, ortak bir amaç ve hedefte kenetlenmesi o toplumun geçmişten gelen ulusal bir stratejik zihniyete sahip olmasındandır.

Stratejik bilinç, bir ülkede yaşayan insanların ortak tarihi geçmiş ile üzerinde yaşadıkları coğrafi koşulları dikkate alarak, o ülkenin geleceğine ve güvenliğine yönelik değerlendirme yapıp, ülkenin yapısına uygun tavırlar benimsemesi için sahip olunan düşünce şeklidir.³⁰

Tarihsel birikim ve önemli kırılma noktaları etrafında şekillenen stratejik anlayış, kuşaklar boyu aktarılır ve her aktarılışında tarih ile birlikte yeniden şekillenir. Ancak, temel kavram ve hedef sabit kalmakla birlikte, hedefe ulaşmak için kullanılan yöntem değişebilir. Kimi zaman savaşa başvurulur, kimi zaman politik veya ekonomik güç kullanılır. Gerçekte temel hedef aynıdır.

²⁹ Arıboğan, **Kabileden Küreselleşmeye, Uluslararası İlişkiler Düşüncesi**, s.203.

³⁰ Yılmaz Tezkan, **Jeopolitik Yazılar**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2007, s.76.

Anlayış ve buna bağlı olarak gelişen strateji arasındaki ilişki, coğrafi verilere dayalı mekan algısı ve tarihsel verilere dayalı zaman algısı etrafında gelişir.³¹ Toplumların farklı stratejik hedefleri ve zihniyetleri vardır. Bu onların tarihi birikimlerinin ve bu birikimin mekan üzerindeki yansımalarının farklılığından kaynaklanır. Toplumların zaman ve mekan üzerindeki algıları değişiktir ve hiçbir zaman aynı algı ve hedef içinde olmaları beklenemez.

Stratejik anlayış toplum içinde öncelikle seçkinler arasında yayılmalı, tarih ile birlikte gelişerek toplumun alt tabakalarına kadar nüfuz etmelidir. Tarihteki olaylar ve mekan ile birlikte gelişen strateji algısı kalıcı ve başarılı olabilir.

Stratejik anlayışa sahip toplumlar tarih sahnesinde her zaman varlıklarını korur, zaman içindeki olayları doğru değerlendirerek ülkenin güvenliği ve geleceği için doğru kararlar verirler. Gelecek için en yararlı olan yöntemi bu doğrultuda uzun veya kısa vadeli stratejiler çizerek belirlerler. Hedefe ulaşmak için belirlenen siyasette farklılıklar söz konusu olabilir. Fakat seçkinler sayesinde tarih içinde süreklilik gösteren temel stratejik anlayış aynı kalır. Siyasi önderlerin halka aşıladıkları milliyetçilik ve ulusal bilinç doğru kullanılırsa, toplumun olaylar karşısında vereceği tepki ve hedef aynı yönde olur.³²

Stratejik bilincin temel unsurları tarih, kültür ve nüfus ile mekan algısıdır.

1. Tarih

Tarih bir toplumun zaman içinde oluşturduğu tüm birikimlerdir. Stratejik anlayışın temel değişkeni tarihtir. “Toplumların kendi deneyimlerini oluşturan zaman algılamaları, yönelişleri ve dış politika uygulamaları stratejik anlayışın altyapısını oluşturur.”³³ Tarihte meydana gelen olayların iyi incelenmesi, neden-sonuç ilişkilerinin doğru saptanması, gelecek için gerçekçi yolların çizilmesine ve uygun stratejilerin oluşturulmasına yardım eder. Tarih okumaları sadece ülkenin tarihini değil, yaşanan coğrafyanın tamamını kapsayacak biçimde yapılmalıdır.

³¹ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s.29.

³² Tezkan, **a.g.e.**, s.77.

³³ Davutoğlu, **a.g.e.**, s.29.

Tarihsel veriler bir ulusun, belli bir zaman dilimi içerisinde belli bir alanda kendini nasıl tanıdığı ve tanımladığıdır.³⁴ Bu tanımlamayı yapamayan toplumlar, kendi gövdesini tanımayan insanlar gibidir. Tarih birikimi, toplumun zaman içindeki ve gelecekteki konumunun belirlenmesi açısından en önemli veridir. Sağlam bir tarih bilinci bulunmayan siyasi iradelerin geliştirdiği ulusal stratejiler, hiçbir eksene ve alt yapıya oturtulamaz.

19.yüzyıl Alman Tarih Okulu tüm tarih okumalarını öznellik, bireysellik ve hiçbir ulusa benzememe ve kendine özgü olma değerleri içinde yapmıştır. “tümüyle tarihsel bir olgu olarak insanlığı kendi bütünlüğü içinde görebilecek”³⁵ tarih okumaları yapmış ve geçmişteki büyük başarılarından örnekler vermiştir.

Zaman boyutunda bir ülkenin kurulduğu tarihe bakarak veya coğrafi tanımlamalarla salt harita üzerinde incelemeler yaparak o toplumun tarihini anlamamız mümkün değildir. Tarihi öğrenebilmek için geçmiş zaman içindeki gerçek kırılma noktalarını yakalamak ve çözümlenmek zorundayız.

Tarihi statik kabul ederek açıklamaya çalışmak yanlıştır. Tersine tarih zaman içinde sürekli değişen, durağan olmayan bir alandır. Olayların zaman içindeki olgular çerçevesinde değerlendirilmesi esastır. Değişik zaman dilimlerindeki olayların değerlendirilmesi toplumların tarih içinde nasıl değiştiklerini ve tarihe nasıl katkıda bulduklarını anlamamıza yardımcı olur.

2. Kültür ve Nüfus

Kültür, din veya nüfus yapısı ve bunlara bağlı oluşan stratejik anlayış, incelenmesi gereken temel değişkendir. Kültürel birikimle birleşen tarihi arka plan ile birlikte gelişen stratejiler sayesinde, büyük ulusların tarih sahnesinde varlıklarına tanık olunur. Her toplum kendi gereksinimine göre bir tarih okumasına ve kendine ait bir tarihi geçmişe sahip olmak zorundadır. Bu tarih üzerinde şekillenen kültür ve kimlik yapısı ile daha sağlam bir uygarlık yaratma şansı vardır.

³⁴ Doğan Özlem, **Tarih Felsefesi**, Say Yayınları, İstanbul, 2010, s.144.

³⁵ Özlem, **a.g.e.**, s.148.

Kültür ekonomik, sosyal ve politik değerler ile toplumun sahip olduğu inanç, yetenek, ahlak ve benzeri tüm öğelerin bütünüdür. Bu değerlerin temeli kültürden beslenir. Bir ulusu, ulus yapan ve tarihte sağlam temeller üzerinde kurulmasını sağlayan, ortak kültürün ve buna bağlı ortak dilin varlığıdır. “Kültürel yapının nesnel varlığını, coğrafya ve tarih oluşumu tayin etse de, onun algılanması ve toplum bilincinin yerleşmesi ile kültürel yapı somut anlamıyla var olur.”³⁶

Tarih boyunca aynı çizgi üzerinde kültürel ve politik olarak belli kırılma noktalarına sahip olan uygarlıklar her bozulmada, bu hatlar üzerinden yeniden yaşama dönerler. Her toplumsal dönüşüm, kendini tanımlayacak tarihi verilere sahiptir.

Ulusun, ortak bir tarihi, ortak bir dili ve ortak bir kültürel yapısı varsa, sağlam temellere oturabilir. Bunun için gerekli olan doğru tarih bilgisi ile doğru kültürel yapının saptanması ve tarih bilincinin yerleştirilmesidir. Bir ülkenin geçmişini, uluslaşmasını, tarihte bıraktığı izleri, olaylara karşı verdiği tepkileri değerlendirmek ve daha sonraki nesillere aktarabilmek için kültür tarihini iyi bilmek gereklidir. Bir ülkenin tarihi süreklilikte oluşturduğu kültürel birikim, kültürel çeşitliliği ve ardından toplumsal gücü getirir.

Tarihte oluşan kültürel kimlik ve mevcut coğrafi sınırlar birbiri ile gerilim içinde olmamalıdır. Toplumsal kültür etrafında gelişen sahiplik duygusu ve kültürel kimlik yapılanması, mevcut hukuki sınırları aşarak, yeni ön hat tanımlamaları oluşturabilir. Bu var olan sınırlarla, belleklerdeki sınır ve sahiplik duygusu arasında karşıtlık oluşturur. Bu karşıtlıklar tarihte bitmeyen çatışmalara yol açar. Hukuksal sınırlar stratejik savunma ve dış politika oluşturulmasında eşitlik sağlarken, yeni ön hat tanımlamaları, stratejik açıdan amaca ulaşmayı sağlayacak alanları tanımlar.

Öte yandan, toplumsal kültürü oluşturan alt öğelerden biri olan dinin, uygarlıklar arasında çatışmalara neden olabileceği söz konusudur. “Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir.”³⁷ Ünlü İslam düşünürlerinden Farabi ve İbni Rüşd, tarihte derin izler bırakan uzun soluklu bir devlet kurulmak isteniyorsa bunun güçlü bir inanç sistemine dayandırılması gereklidir, tezini

³⁶ İlber Ortaylı, **Avrupa ve Biz**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.3.

³⁷ T.S. Eliot, **Kültür Üzerine Düşünceler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.20.

savunmuşlardır. Din temelinde toplumları birleştiren bir unsur olarak kabul edilse de, aynı dine ve kitaba dayanmayan milletlerin varlığı söz konusudur. Burada asıl olan nesne kültürdür.³⁸

Belli bir mekanda, bir nüfusun belli bir tarih içinde oluşturduğu kimlik ve sahiplik duygusuyla ile buna bağlı gelişen psikolojik, sosyolojik, siyasal ve ekonomik yansımalar, bir ülkenin güç değişkenleridir.

Toplumların tarihsel geçmişleri etrafında gelişen kültürel algılar, ülkelerin dış politika ve strateji oluşturmasını etkiler. Değişen koşullarla, zamana ve mekana uygun yeni stratejiler yaratan uluslar, tarih sahnesinden silinmezler. Kültürel bütünlük sağlayamayan ulusların coğrafi bütünlükleri de yeterince güçlü olamaz.³⁹

3. Mekan Algısı

Stratejik zihniyetin oluşumunda etkili olan diğer etmen ise coğrafi tanımlamadan kaynaklanan mekan algısıdır. Toplumların üzerinde yaşadıkları coğrafya kendine özgü özellikleri ile toplumların davranışlarını etkiler.

Uygarlıklar tarih boyunca var oluşları için gerekli olan düzeni, yaşayışlarını ve gelişmelerini sahip oldukları bu fiziksel çevre koşullarına göre şekillendirmiştir. Toplumların sahip oldukları coğrafi şartlar onların egemen bir uygarlık kurmasına zemin hazırlamış veya daha güçlü toplumların o coğrafyada egemenlik kurma hedefi haline gelmiştir.

Uygarlıklar tarih sahnesine çıktıkları zamandan etken güç olmaya başladıkları zamana kadar geçen sürede, var oldukları coğrafya üzerinde belli bir stratejik mekan algısı oluştururlar. Her uygarlık kendine özgü hareket noktaları belirler ve bu yönde gelişerek zenginleşir ve bir güç halini alır.

³⁸ Ibn Haldun, **Mukaddime**, Cilt 1, Dergah Yayınları, İstanbul, 2009, s.190.

³⁹ Suat İlhan, **Jeopolitik Duyarlılık**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989, s.64.

Kjellen, devleti bir organizmaya, coğrafyayı da onun bir organına benzetmektedir.⁴⁰ Ona göre, coğrafyasız devlet olmaz ve her coğrafyada da güçlü devlet oluşmaz. Haushoffer'e göre ise, tüm tarihi olaylar belli bir coğrafya üzerinde ve zamanda meydana gelir.⁴¹

Her ulus hayatta kalabilmek ve temel ihtiyaçlarını sağlayabilmek için belli bir toprak parçasına ihtiyaç duyar. İlk amaç bu toprak parçasını korumak ve yeni topraklar kazanarak genişlemek ve güçlenmektir. Bu sebeple bir ülkenin coğrafi özellikleri ve sınırları aynı zamanda o ülkenin güvenlik ve dış siyasetinin belirleyicisidir. Çünkü tüm ihtilaflar genelde yeni toprak parçası elde edebilme çabası etrafında gelişir.

Devletlerin kimliklerini, karakterlerini ve tarihlerini şekillendiren temel etkenlerden biri olan coğrafya, devletlerin sosyal, ekonomik ve politik gelişmelerini olumlu veya olumsuz yönde etkiler.⁴² Dar alanlara sıkışmış güçlü uluslar tarih boyunca sürekli yayılma mücadelesi vererek, devlet politikalarını daha saldırgan ve savunmaya yönelik olarak geliştirmişlerdir.

Coğrafya, sürekliliği nedeniyle dış politikada en önemli etmendir. Devletlerin kendi mekan algıları ile yaptıkları coğrafi tanımlamalar çerçevesinde hazırladıkları haritalar o toplumun stratejik hedefini ve zihniyetini ortaya koyar. Bu sayede ulusal bir stratejik bilinç gelişmiş ve yerleşmiş olur.

⁴⁰ Yılmaz Tezkan ve M. Murat Taşer, **Dünden Bugüne Jeopolitik**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2002, ss.98-99.

⁴¹ Tezkan ve Taşer, **a.g.e.**, s.111.

⁴² Bilal Karabulut, **Strateji, Jeostrateji, Jeopolitik: Jeostrateji ve Jeopolitiğin Ülke Dış Politikalarındaki Yeri**, Platin Yayınevi, Ankara, 2005, s.106.

II. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN OLUŞUMU VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

A. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN OLUŞUM AŞAMALARI

Dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biri olan Federal Almanya Cumhuriyeti tarihini öğrenmek ve yorumlamak, günümüzde AB çatısı altında gelişen birçok olayı değerlendirmemiz ve analiz etmemiz açısından önemlidir.

Almanya'nın iki dünya savaşına sebep olması, Alman tarihinin hangi evrelerden geçerek oluştuğunun anlaşılması açısından önemlidir.

AB kurucu üyelerinden olan, güçlü ekonomisi ve büyük nüfusu ile Avrupa'nın ortasındaki Almanya, birçok devlet için "model" kabul edilmiştir. Bu sebeple araştırmada Alman tarihinin derinlerine inilmesi uygun görülmüş, Alman tarihindeki önemli liderler ve kırılma evreleri incelenmiştir.

1. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu

Kaynaklara göre Almanlar Avrupa'daki saf, homojen kavimlerden biridir. Bu ari kavimin adı "Cermen" dir. "Cermenler doğudan gelerek Danimarka topraklarına yerleşmiş, III. Asırda Keltler'i Galya'ya sürerek Ren boylarına yerleşmişlerdir."⁴³

Cermenler, kabileler ve gruplara ayrılmış olarak yaşıyorlardı. Romalıların aksine bir kral veya konsüle sahip değillerdi. Romalılar ile yapılan savaşlar sonunda Cermenler içinde krallar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu savaşlar Roma ordusu içinde Cermen ağırlığının artmasına sebep olmuş, Roma ordusu kısmen Cermenleşmiştir.

Cermenler kaynaklara göre, savaşçı, barbar, sarışın mavi gözlü insanlardır.⁴⁴ Anavatan kavramı ve evlerine bağlılıkları baskın özellikleridir.

⁴³ Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hanedanlar (Avrupa Devletleri)**, Cilt.4, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s.336.

⁴⁴ H. C. Hawtrey, **History of Germany**, Longman, Boston, 1903, s.4.

476 yılında Roma İmparatorluğu yıkılmış, imparatorluğun yerine Cermen kavimlerinden olan Frank Krallığı kurulmuştur. VIII. yüzyıl'da Franklar tüm Batı Avrupa'yı ele geçirmiş, Karolenj hanedanlığı hüküm sürmeye başlamıştır.⁴⁵ Bu hanedanlıkla birlikte imparator olan Şarlman sayesinde krallık en görkemli dönemini yaşamıştır.⁴⁶

Papa III. Leo'nun 800 yılında Şarlman'a imparatorluk tacını takması ile Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun temelleri atılmıştır.⁴⁷

Şarlman imparatorluk tacını giydikten sonra, imparatorluk içinde ekonomik ve kültürel reformlara önem vermiştir. 814 yılında Şarlman'ın ölümüyle krallık içinde iktidar kavgaları yaşanmış, 843 yılında krallığı yöneten Karolenj hanedanlığı tarafından Verdun Antlaşması ile krallık üçe bölünmüştür. Bu antlaşma ile Fransız-Alman ulusları tamamen birbirinden ayrılmıştır.⁴⁸ Bu iki ülke tarih boyunca Avrupa'nın tamamını kapsayan iç çatışmalara sebep olmuştur. Karolenj hanedanlığı 887 yılında Frank aristokratları tarafından yıkılmıştır.

Krallığı çatışmalardan kurtaracak olan lider I. Otto, Alman soyluları tarafından imparator ilan edilmiştir. Papa XII. John'un I. Otto'ya imparatorluk tacını takması ile Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu resmen başlamıştır.

Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu üzerindeki Alman unsurunun ortaya çıkması 1024 yılında II. Conrad'ın tahta geçmesi ile başlamıştır.⁴⁹ Bu dönemde imparatorluk "Alman Krallığı" olarak anılmıştır.

Şarlman ve I.Otto'dan sonra I. Frederick 1155 tarihinde imparator ilan edilmiştir. Frederick ile birlikte imparatorluk sınırları Bohemya, Polonya ve Macaristan'a kadar genişlemiştir.⁵⁰ Roma İmparatorluğu'nu canlandırmayı amaçlayan Frederick, bu sebeple İtalya'ya birçok sefer düzenlemiş, başarılı olamamıştır.

⁴⁵ Henry Morse Stephens, **History of German Empire**, Vol. I, Longman, London, 1835, ss.4-5.

⁴⁶ Ali Çimen, **Tarihi Değiştiren İmparatorluklar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s.179.

⁴⁷ Stephens, **a.g.e.**, ss.34-35.

⁴⁸ Bayard Taylor, **History of Germany: From The Earliest Period to the Establishment Of The German Empire 1871**, D. Appleton and Company, New York, 1884, s.135.

⁴⁹ Stephens, **a.g.e.**, s.138.

⁵⁰ Stephens, **a.g.e.**, s.189.

1250'li yıllardan 1273 yılına kadar geçen sürede Cermenler bir kral seçememiştir. 1273 tarihinde I. Rudolf'un tahta geçmesi ile Habsburg hanedanlığı başlamıştır.

2. Habsburglar

Habsburglar, güçlerini, savaşla değil evlilik yoluyla kurdukları ilişkilerle kazanmışlardır.

1438 yılında Habsburglar Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'na tamamen hakim olmuşlardır. Habsburglular ile birlikte imparatorluğun yapısı değişmiştir. 1519'da V. Charles tahta çıkmış ve Şarlman gibi Hıristiyan bir imparatorluk kurmayı istemiştir. Fakat Fransızlar ve Protestan hareketleri bu amacını gerçekleştirmesine engel olmuştur. V. Charles döneminin en büyük sorunu bu dönemde ortaya çıkan Protestan mezhebidir. Protestanlık 1530 yılında Augsburg Antlaşması⁵¹ ile kabul edilse de, 1618 yılında kanlı Otuz Yıl savaşlarının patlak vermesi önlenememiştir.

Otuz Yıl savaşları süresince Avrupa karanlık bir döneme girmiştir. Protestanlar ve Katolikler arasında büyük kayıplara neden olan bu savaşlar 1648 Westphalia Antlaşması ile sona ermiştir.⁵² Bu antlaşma ile Alman prensliklerine istedikleri mezhebi seçme özgürlüğü tanınmış, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu üç yüze yakın prensliğe ayrılmıştır. Bu tarihten itibaren imparatorluğun sadece ismi kalmıştır.

1789 Fransız devriminin küllerinden doğan Napolyon, Avrupa'yı ele geçirmek için seferlere başlamıştır. Napolyon'un Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu topraklarına sahip olması ile Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu

⁵¹ **Augsburg Antlaşması**, Lutheran öğretilerin bir sunumu ve inanç bildirgesidir. Luther'in reformist öğretileri ilk kez kral önünde okunmuştur. Hakan Olgun, **Protestanlık: Sekülerliğin Teolojik Olgusu**, İz Yayınları, İstanbul, 2006, ss.33-34.

⁵² Protestanlar ve Katolikler birbirlerini yok etmeye çalışmış, sonunda yapılan Westphalia Antlaşması ile prenslikler imparatorluğa karşı kendi haklarını ve güçlerini kazanmışlardır. 1648 Westphalia ile imparatorluk içindeki devletlere din ve devlet işlerinde özerklik verilmiş, prenslikler siyasi iktidara bağlı olarak Katolik veya Protestan olmuştur. Bu savaşlarla tüm mezhepler karşı karşıya gelmiş, nüfusun büyük bölümü yok olmuştur. Hawtrey, **a.g.e.**, s.153. Bknz. German Life Style after the Westphalia, John Gagliardo, **Germany Under The Old Regime 1600-1790**, Longman, New York, 1991, ss.67-80, 177-190.

yıkılmıştır. Fransız devriminin eşitlik, özgürlük gibi ilkelerinin yanında milliyetçilik fikride Alman prenslikleri üzerinde etkili olmuştur.⁵³ Üç yüze yakın prensliğin her biri kendi gücünü kabul ettirmeye çalıştığı için ortak bir noktada buluşma olmamıştır.

Napoyon'un iktidarı kaybetmesi ile 1815 yılında toplanan Viyana Kongresi, Avrupa'daki dengelerin yeniden sağlanmasını amaçlamıştır. Ancak Kongre'de Almanlar için otuz dokuz eyaletten oluşan bir Konfederasyon uygun görülmiştir.⁵⁴

Milliyetçi düşünce etkisi ile kendilerine birlik kurmaya karar veren Almanlar, bunun ancak Prusya etrafında birleşerek olabileceğine inanıyorlardı. Bu nedenle, 1828 yılında ekonomik alanda birlik sağlamak amacıyla gümrük kanunu çıkarıldı. Bu kanun ile ülke içindeki tüm gümrükler kaldırıldı ve ekonomik birlik sağlandı.⁵⁵

1830-1848 tarihleri arasında gelişen birçok ayaklanma birleşmenin gelişmesini engellemiştir.⁵⁶ Wilhem halka bir anayasa ve parlamento sözü vererek ayaklanmaları bastırmayı denemiş fakat başarılı olamamıştır.

1849 yılında Prusya kralı IV. Friedrich Wilhelm'e Alman tacı sunulmuştur. Friedrich'in tacı kabul etmemesi ile Alman Birliği'nin oluşması ancak Bismarck döneminde gerçekleşmiştir.

Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu Alman liderleri için model kabul edilmiştir. Bismarck ve Wilhelm, 1871 yılında Alman Birliği'ni kurduklarında bunu II. Reich olarak ifade ederek Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'na atıfta bulunmuşlardır.⁵⁷

⁵³ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2010, ss.10-11.

⁵⁴ William Carr, **A History of Germany 1815-1945**, Edward Arnold Publishers, London, 1979, s.4.

⁵⁵ Toktamış Ateş, **Siyasal Tarih**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.222.

⁵⁶ Hans Kohn, "The Eve of The German Nationalism (1789-1912)", **The Journal of the History of the Ideas**, Vol.12, No. 2, (Apr. 1951), ss.256-284.

⁵⁷ Çimen, **a.g.e.**, ss.180-195.

3. Otto von Bismarck

1848 yılına gelindiğinde, Fransa'daki milliyetçilik hareketlerine paralel Alman milliyetçiliği ve halk ayaklanmaları hızlandı. Burada, Alman Birliği ve bu sayede oluşan ekonomik gücün mimarı olan, yalnızca Alman tarihinin değil XIX. yüzyılın da önemli önderlerinden Otto von Bismarck karşımıza belirgin kişiliğiyle çıkıyor.

1861 de I. Wilhelm ile birlikte, Alman Birliği'nin Prusya liderliğinde kılıç ve kanla kurulacağına inanan Otto von Bismarck başbakan oldu. Bismarck'ın en büyük amacı Alman Birliği'ni kurmaktı.⁵⁸

Bismarck'ın iktidar olduğu süre içinde (1862-1890) dış politika da, Alman birliğinin sürekliliğini sağlamak için önce savaş sonra da barış yanlısı bir politika izlemiştir. Bismarck'a göre sürekli düşmanlık veya dostluk yoktur, önemli olan Almanya'nın çıkarlarıdır.⁵⁹

Alman Birliği'nin yükselmesinde büyük rol üstlenen Bismarck, güçlenmenin politika yoluyla değil, ancak Prusya egemenliğinde savaşla gerçekleşebileceği inancındaydı.⁶⁰ “Haritaya bakıldığında anlaşılacaktır ki, Prusya Almanya'nın gereksindiği silah ve teçhizatı daha uzun süre taşıyamaz, bu teçhizat Almanlara dağıtılmalıdır. Kılıç ve kanla üstesinden gelebileceğimiz bir durumdan kaçınmamız olanaksızdır. Bu mücadelede başarıyı sağlamak için kılıç ve kan Prusya kralının eline verilmelidir,”⁶¹ diyerek bu inancını açıkça belli eden Bismarck Prusya ordusunu güçlendirme çabası içine girdi. 1864 yılında Danimarka ile savaştı,

⁵⁸ Birlik içinde yerini sağlamlaştıran Bismarck, etrafındaki güvenlik halkasının genişlemesi için güneydeki penslikleri de birlik içine alması gerektiğine inanmış bu sebeple Fransa'yı saf dışı bırakmayı düşünmüştür. 1870 yılında Almanya ve Fransa arasında savaş meydana gelmiştir. Fransa yenilgisi ile sona eren savaş sonucunda 1871 yılında Alman Birliği kurulmuştur ve I. Wilhelm Alman İmparatoru (Kayzer) olmuştur. Alsace ve Lorraine Almanlara bırakılmış, savaş tazminatı ödeyecek olan Fransa, bu borcu ödeyene kadar Almanya ülkenin kuzeyini işgal etmiştir. Bknz. Armaoğlu, **a.g.e.**, ss.40-41.

⁵⁹ Rıfat Üçaral, **Siyasi Tarih, 1789-2001**, Der Yayınları, İstanbul, 2008, ss.272-273.

⁶⁰ Otto Pflanze, “Bismarck and German Nationalism”, **The American Historical Review**, Vol.60, No.3, (Apr.,1955), ss.548-566.

⁶¹ Otto von Bismarck, **Düşünceler ve Hatıralar**, Cilt I, çev. Nijad Akipek, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965, ss.429-430.

ardından Avusturya ile giriştiği savaş sonunda imzalanan Prag anlaşması ile Avusturya konfederasyon dışına itildi.⁶²

Birlik, Almanya'nın temel özelliği olan tarım ağırlıklı Güney Almanya ile maden açısından zengin Orta bölge, sanayisi gelişmiş Ren bölgesi ve ayrıca yoksul ama denizlere açılan Prusya'dan oluşuyordu. Birlik ayrıca Katolik ve Protestanlardan oluşan iki bölgeye ayrılmıştı. Versailles Antlaşması ile kabul edilen imparatorluk, 1871 yılında yeni anayasayı benimsemiş, Prusya kralı Alman imparatoru olmuştur.

Almanların 1871 yılında birlik sağlamalarının ardından başta İngiltere olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi bu oluşumu tedirginlikle karşılamıştır. İngiltere Avrupa içindeki güçler dengesinin kaybolduğunu ileri sürmüştü, Almanya ise kendi etrafında şekillenen bir Avrupa tablosu oluşturmaktan yana olmuştur. Bir tarafta Avrupa için güçler dengesini savunan İngiltere, diğer tarafta kendi etrafında şekillenen bir Avrupa isteyen Almanya.

Bismarck ile birlikte Alman düşünce sisteminde ve yapısında çok büyük değişiklikler olmuştur. Bismarck, Almanya'yı büyük güçler arasına sıkıştırmak yerine, Avrupa'daki tek büyük güç haline getirmeye çalışmıştır. Özellikle iç politikada birçok reform gerçekleştiren lider, ortak para sistemi, merkez bankasının kurulması, ticaret ve medeni hukukun oluşturulması ile ilgili çalışmaları başlatmıştır.⁶³

Bismarck iç politikada, muhalefetteki tüm güçleri düşman olarak algılayan, saldırgan ve baskı yanlısı bir politika izlemiştir. Politikaları, zaman zaman Protestan ve Katolikleri karşı karşıya getirmiştir. Özellikle Protestan Prusya ve Katolik kilisesi karşı karşıya gelmiş, Vatikan konsülünün 'Papa'nın yanılmazlığını, Protestanları kilisenin özüne aykırı ilan etmesi, Bismarck'ı, kilisenin yetkilerini sınırlama ve devlet işlerinden uzak tutma yönünde politika izlemesine neden olmuştur.⁶⁴ Bunun paralelinde Katolik eğitim kaldırılmış, devlet içindeki Katolik partilerinin yok edilmesi için anayasa düzenlenmiş, kilisenin vergileri arttırılmıştır. Bismarck Katolik kilisesini, kendi Almanya'sı için tehlikeli görmüştür.

⁶³ William Carr, **a.g.e.**, ss.132-135.

⁶⁴ William Carr, **a.g.e.**, s.130.

Bismarck ile ulusçuluk ön plana çıkarılmış ve azınlıklara hiçbir hak tanımayarak, milli duygularını hiçe saymıştır.

İç politikada Bismarck, 1878 yılında en büyük destekçisi olan liberallerle yollarını ayırmıştır. Ticarete, geri kalmış ülkelerinkine benzer bir içe kapanış ve dış ticarete gümrük duvarlarının yükselişi gözlenmiştir. Bu içe kapanma oldukça taraftar toplamış, ulusal çalışma ve hırs, aşırı milliyetçilik akımlarına dönüşmüş, ‘Almanya Almanlarıdır’ düşüncesi yayılmaya başlamıştır.

a. Avrupa Politikası

Bismarck, dış politikada uzun süre Avrupa’da barışın egemen olması için yumuşak ve barış yanlısı bir tutum izlemiş, sömürge hareketlerine karşı olmuştur.⁶⁵ Fransa’nın Alsace-Lorraine yerine, Doğu Asya sömürgelerinden yer verme teklifini dahi kabul etmemiştir. Barışla örgütlenip güçlenerek ve toprak sınırlarını koruyarak birliği ayakta tutabileceğine inanmıştır.

Almanya’ya kıyasla diğer Avrupa ülkeleri, “kendilerinden daha az gelişmiş halkları işgal etmeye başlamış, dünyayı çoktan paylaşmıştı.”⁶⁶ Sanayi ve teknolojik ilerlemenin yarattığı, hammadde ve pazar ihtiyacı Almanya’yı, sömürge arayışına ve Avrupa dışına itmiştir. Fakat bu dönemde çıkan Balkan karışıklıkları nedeni ile kendi dış politik sınırlarına dönmek zorunda kalmıştır.⁶⁷

Bismarck’a göre Avrupa’daki en büyük sorun Fransa idi. Almanya’ya ödediği savaş tazminatı nedeni ile milliyetçilik duyguları kabaran Fransa her an Almanya’ya saldırabilirdi. Alman kurmayları, Fransa’ya bu fırsatı vermeden herhangi bir neden ileri sürerek önce Almanya’nın saldırması gerektiğini ileri sürdüler. Bismarck buna katılmadığını, “bu ihtimal düşüncelerimden oldukça uzaktı, bir savaşa yol açmaktansa görevden ayrılıyorum. Böylesine bir savaş Avrupa’daki düzeni yeniden bozacaktır. Rusya, Avusturya ve İngiltere birleşerek, daha sağlam

⁶⁵ Herbert, D. Andrews, “Bismarck’s Foreign Policy and German History”, **The Journal of Modern History**, Vol.37, No.3, (Sep.,1965), s.348.

⁶⁶ Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşleri**, çev. Birtane Karanakçı, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.186.

⁶⁷ Harmut Pogge von Strandmann, “Domestic Origins of Germany’s Colonial Expansion under Bismarck”, **Past&Present**, No.42, (Feb., 1969), s.143.

temellere oturmamış ve yeterince güçlenmemiş birliğimize saldıracaktır”⁶⁸ sözleriyle açıkça belirtmiştir. Fransa’ya karşı ılımlı bir yaklaşım sergilemiş, ayrıca Fransa ile olası bir işbirliğini engellemek için, Rusya, Avusturya ve İtalya ile çeşitli antlaşmalar yapmıştır.

b. Denge Politikası

Avrupa’daki tüm dengeleri değiştiren Bismarck, Alman dış politikasını elindeki gücü korumak ve arttırmak üzerine şekillendirmiş, düşman veya dost gözetmeden liderliğini ve gücünü tüm Avrupa’ya kabul ettirmeyi başarmıştır.

Bismarck kıta gücü olma stratejisi ile birlikte, Avrupa içerisinde barışın korunmasında her zaman etken olacağını altını çizmiştir. Kimsenin toprağına göz dikmediklerini, ellerindeki enerji ve kaynakları, içyapıyı kuvvetlendirmek amacıyla kullanılacaklarını belirtmiştir.

1871 yılında Avrupa’da Almanya’nın karşısındaki tek güçlü devlet Fransa idi. Bu Alman Birliği için sürekli bir tehditti. Alsace-Lorraine’in Almanlar tarafından işgal edilmesini, Fransa’nın içine sindiremeyeceği açıktı. Bu nedenle Bismarck dönem dış politikasını Fransa’nın Avrupa içinde tek başına bırakılması ve zayıflatılması yönünde geliştirdi.

Rusya, Alman Birliği’nin kurulmasında oldukça etkili olduğu için, uzak tutulmaması ve yakın ilişkiler kurulması gereken bir devlet olarak değerlendirildi. I.Wilhelm ise Bismarck’ın aksine, Rusya ile oluşturulacak ilişkiden çok Avusturya ile yakınlaşma taraftarı olmuştur. Bu nedenle Bismarck Avusturya ile yakın ilişki kurmuştur. Bismarck kadar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’da yakınlaşma taraftarıydı. Çünkü silah ve askeri açıdan güçlenen Prusya bir tehditti. İmparatorluk, Balkanlar üzerinde oldukça etkili olan Rus tehdidi altındaydı. Ayrıca barındırdığı Slav nüfusu gizli bir tehlike oluşturuyordu.

Almanya ile Avusturya-Macaristan arasındaki bu yakınlaşma ve oluşan güçlü blok Rusya’yı rahatsız etmiştir. Bu yüzden Rusya’nın bloğa katılma isteğı kısa

⁶⁸ Bismarck, **Düşünceler ve Hatıralar**, Cilt III, s.253.

zamanda gerekleŒmiŒ ve Fransa artık tek baŒına kalmıŒtır. Söz konusu koŒullar altında Birinci Üç İmparator AntlaŒması yapılmıŒtır.⁶⁹ Fransa ile olası bir atıŒmada birlikte hareket edilecek, Alsace-Lorraine'in Alman topraklarına katılması kabul edilecekti.⁷⁰

c. Tehdit Politikası

1875 yılı baŒlarında Fransız ekonomisi dzelmiŒ ve silahlanma baŒlamıŒtır. Fransa'nın kendini hala Avrupa'daki en güçlü ülke konumunda görmesi ve bu Œekilde davranmak istemesi Bismarck'ı oldukça tedirgin etmiŒ ve bir tehdit politikası uygulamaya yneltmiŒtir.

Bismarck basın aracılığı ile Fransa'nın aŒırı silahlanmasının Avrupa'daki barıŒı tehlikeye sürükleyebileceğini sylemiŒ, bu yolla endiŒelerini tüm Avrupa'ya yayarak, Avrupa devletlerinin Fransa üzerinde baskı oluŒturacaėını ve Fransa'nın silahlanmasının önüne geçebileceğini dŒnmŒtir.⁷¹ Kamuoyu etkisi azalınca, politik baskı uygulamaya baŒlayan Bismarck, silahlanma konusunda Fransa geri adım atmazsa savaŒa baŒvurabileceėini açıkça belirtmiŒtir. Korkutma niteliği taŒıyan bu tutum baŒarıya ulaŒmamıŒtır. Fransa geri adım atmak yerine diğer Avrupa lkeleri ile konuŒarak Almanya'nın saldırgan tutumuna ortak tavır konmasını istemiŒ, İngiltere ve Rusya ile yakınlaŒarak ortak savunma kararı almıŒtır.

Bismarck'ın Fransa üzerinde uyguladığı tehdit politikasının baŒarısız olması, Almanya'da oldukça sıkıntıya yol amıŒ, dıŒ politikada zgr hareket etmesini engellemiŒtir.

Bismarck, tehdit politikasını uygularken, Avrupa içerisinde saldırgan olarak gösterilmesinin rahatsızlığını yok etmek için, Balkanlarda Almanya'nın hiçbir amaç

⁶⁹ Bu antlaŒma esaslarına göre, Avrupa'daki mevcut durum kabul edilerek, herhangi bir atıŒmada birbirlerine danıŒılacak, ihtilal hareketlerinde beraber hareket edilecek ve herhangi bir ülke ile ittifak yapılmayacaktır. Bu antlaŒma Bismarck'ın isteklerini karŒılayıcı Œekilde dzenlenmiŒtir. Bknz. Armaoğlu, **a.g.e.**, ss.33-35.

⁷⁰ William Carr, **a.g.e.**, s.156.

⁷¹ William Carr, **a.g.e.**, s.157.

gütmediğini anlatmaya çalışmış, aklanarak dış politikada daha rahat adımlar atmaya hedeflemiştir.

Balkanlardaki hedeflerine ulaşmak isteyen Rusya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna karşı girişeceği savaşta Almanya'nın tarafsız kalmasını istiyordu. Kayzer I. Wilhelm 1876 yılında, Rusya'ya tarafsız kalacaklarını bildirmiştir. Dönem sonunda Rusya topraklarını genişletmiş, Osmanlı ile girdiği savaş sonrası birçok bölgeyi ele geçirip denizlere açılır duruma gelmiştir. Bu gelişmeler yalnız Avrupa devletlerini değil Bismarck'ı da tedirgin etmiştir.⁷²

Bu durum Avrupa içi denge ve kıta gücü olma politikası güden Bismarck'ı Balkanlara yönlendirmiştir. Bu tarihten sonra stratejik alanın Balkan coğrafyası olduğu ve bu alanda egemenlik kurmak için özellikle Rusya'nın önüne geçilmesi gerekliliği kabul edilmiş, Balkanlara nüfuz etme çabası içine girilmiştir.

d. İttifak Sistemi

1879 yılında Avusturya ile yeni bir antlaşma imzalayan Bismarck, durumdan rahatsız olan Rusya'nın Almanya'ya daha fazla yaklaşacağına inanmıştı.⁷³ Bismarck anılarında bunu şöyle ifade etmiştir, “Avusturya ile yaptığım savunma antlaşmasına rağmen, Rusya ile komşuluk ilişkilerimi her zaman gerekli gördüm, çünkü yapılan antlaşmanın çöküşüne karşı Almanya'yı koruyacak bir güvence yoktur.”⁷⁴ Böylece Bismarck, Rusya ile yeni bir ittifakın her an gündeme gelebileceğini vurguluyordu. Rusya ile Bismarck arasında 1880'ler boyunca birçok görüşme ve ikili diyalog gerçekleşmiş, 1881 yılında “İkinci Üç İmparator” antlaşması imzalamıştı.⁷⁵ Bu antlaşmaya göre, başka bir devlet ile savaşa girilmesi durumunda, savaşın genişlememesi için diğer devletler tarafsız kalacaktır.

⁷² Avrupa devletleri, baskın ve yönlendirici konumdaki Bismarck ile Berlin Kongresinde 1878 yılında imzalanan antlaşma ile Rusya'nın elindeki yerlerin bir kısmı geri alınmış, Bulgaristan sınırları daraltılmış, Osmanlı'nın Rusya'ya karşı gözlenmesi sona ermiştir. Antlaşma sonunda Almanya ile Rusya arasında gerginlik olmuş, mesafeler açılmıştır. İki ülke arasında soğuk döneme girilmesi ile Üç İmparator Antlaşması ortadan kalkmıştır.

⁷³ W.N. Medlicott, “Bismarck and Three Emperor's Alliance, 1181-1887”, **Transaction of the Royal Historical Society, Fourth Series**, Vol.27, (1945), s.63.

⁷⁴ Bismarck, **Düşünceler ve Hatıralar**, Cilt II, s.359.

⁷⁵ Lawrence D. Steefel, “Bismarck”, **The Journal of Modern History**, Vol.2, No.1, (Mar. 1930), s.87.

İkinci Üç İmparator Antlaşmasının genelinde Almanya'nın egemenliği söz konusudur. Bu antlaşma 1885 yılında, Avusturya'nın Doğu Rumeli anlaşmazlığında Rusya'nın antlaşmaya uymadığını bahane etmesi ile sona ermiştir.⁷⁶ Sona eren antlaşmanın ardından, Rusya'nın Fransa ile yakınlaşmasından endişe eden Bismarck, Balkan krizleri sırasında Rusya'yı desteklediğini açıklayarak, Rus sempatisini kazanmıştır. 1887 yılında iki ülke arasında Rus-Alman Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre, iki ülke savaş halinde birbirlerine yardım edecektir. Bu yardım Rusya'nın Avusturya'ya, Almanya'nın Fransa'ya saldırısında geçerli olmayacaktır. Antlaşma Bismarck'ın görevden ayrıldığı 1890 yılına kadar geçerli kalmıştır.

Özetle, Bismarck ile Alman ırkını bir araya getirme düşüncesi yasallaşmıştır. Bundan böyle Bismarck'ın milliyetçilik, dinsel inanç ve devlet formülüne uymayan herkes (Katolikler, demokratlar, Yahudiler) düşman sayılacaktı. Alman kimliğini oluşturmada zorluk çeken Almanlar, Yahudileri yok ederek saf ve temiz kalacaklarını düşünmüşlerdir.

4. II. Wilhelm

1888 yılında Kayzer I.Wilhelm'in ölmesinin ardından tahta oğlu III.Frederick geçmiştir. Hastalığı nedeni ile üç ay hükümdarlık yapan Frederick ölünce yerine oğlu 29 yaşındaki II.Wilhelm geçti. II.Wilhelm ve Bismarck arasındaki politik fikir ayrılıkları nedeni ile Bismarck istifa etmek zorunda kaldı. Almanya için yeni bir dönem başlamış oldu.

Bismarck'ın denge politikasına karşılık, Wilhelm'in Avrupa'da daha atak bir politika izleme düşüncesi vardı. Wilhelm Almanya'nın sahip olduğu güçle orantılı toprağa sahip olması gerektiğini düşünmüş, topraklarını Avrupa sınırları dışına kadar genişletme amacına yönelik politikalar izlemiştir.⁷⁷

II.Wilhelm ile birlikte azınlıklar üzerindeki kaba kuvvet ve sosyalistlere uygulanan ayırıcı yasalar iptal edilmiş, toplumsal kalkınma ön plana alınmıştır. I.Dünya Savaşına kadar bolluk içinde olan ülke, diğer Avrupa devletlerine göre daha

⁷⁶ Armaoğlu, a.g.e., s.46.

⁷⁷ Wolfgang J. Mommsen. "Kaiser Wilhelm II and German Politics", **Journal of Contemporary History**, Vol.25, No.3, (1990), s.301.

fazla ilerleme sağlamıştır.⁷⁸ Teknoloji ve sanayi alanında büyük yatırımlar yapılmış, teknolojik gelişmeyle birlikte, kentleşme ve fabrikalar ön plana çıkmıştır. Artan sanayi ile köylülük yerini işçiliğe bırakmış, Bismarck döneminin asker-sivil diktatörlüğünün yerini sermaye grupları almıştır.⁷⁹

Bismarck döneminin dış politika temelleri, bölgede güçlü bir Almanya ile bunun kalıcılığının sağlanması özüne dayanmış, sömürgecilikten uzak durulmuştur. Artan sanayi ve teknolojik ilerleme ile Alman hırsı ve doyumsuzluğu en üst sınıra ulaşmış, buldukları topraklara sığmaz bir duruma gelmişti. “Bismarck’ın istifası ile Almanya ulusçu ve yalnız adam politikası izlemeye başlamış, uyumcu dış politika sistemini terk etmiştir.”⁸⁰ Kayzer II.Wilhelm yumuşak dış politika yerine, milliyetçi ve yayılmacı bir politika izlemiştir.⁸¹

II.Wilhelm döneminde Alman toplumunda soylular ile kentliler sınıfının ön planda olduğu görülür. Sanayicilerin, girişimcilerin, burjuvazinin ön plana çıktığı, zengin sınıfın üstünlüğü egemendir. Hızlı sanayileşme işçi sınıfını doğurmuş, zanaatkar ve esnafları kapsayan küçük burjuvazi oluşmuştur. Fakat yeni oluşan bu sınıf, kentlilerin yanında, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmüştür.

II.Wilhelm döneminde sınıflar arasında büyük eşitsizlik vardı. Dönem Almanya’ında güç ve soyluluk mülkle eşdeğerdi. Oluşan işçi sınıfının toplumda yer edinmesi olanaksız hale getirilmişti. Sınıf farkı kendini eğitimde de gösterdi. Parası olanlar eğitim görebilmekte idi. Bunun yanında imparatorluk içinde zorunlu okul eğitimi de vardı. Özellikle kırsal kesimde kurulan okullar, okuma-yazma bilincini geliştirmiş, fakat bu okullardan yetişenler ancak kendi köylerine öğretmen olarak dönebilmiş, daha üst düzeydeki topluma uyum sağlayamamışlardır.

Bismarck’tan farklı politika izleyen Wilhelm döneminde Almanya bir dünya imparatorluğu (Weltpolitik) kurma ideali etrafında şekillenmiştir.⁸² Rusya bu

⁷⁸ Eric Hobsbaawm, **Sermaye Çağı 1848-1875**, Dost Kitabevi, İstanbul, 2009, s.56-57.

⁷⁹ Gordon A. Craig, **Germany 1866-1945**, Oxford University Press, New York, 1980, s.248.

⁸⁰ İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfusu**, Alkım Kitabevi, İstanbul, 2006, s.16.

⁸¹ Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfusu**, s.14.

⁸² Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfusu**, s.19.

dönemde önemini yitirmiş, Almanya-Avusturya ve Pan-Cermen ittifakına yakın durulmuştur.⁸³

II.Wilhelm özellikle Avrupa dışına yayılan bir güç oluşturmayı hedeflemiş, önce Avrasya üzerinde egemenlik sağlamayı, sonra bu egemenliği dünya politikası içinde kullanmayı düşünmüştür. Balkanlar ve Osmanlı burada merkez kilit noktası idi. II.Wilhelm sömürge ve pazar arayışı içinde Osmanlı pazarının ve kaynaklarının büyüklüğünü fark etmiş, yapılan ikili antlaşmalar ile Abdülhamit'ten, Bağdat Demiryolları'nın yapımını almış, Deutche Bank önderliğinde Osmanlı içerisinde Alman etkisinin artmasına zemin hazırlamıştır. Bu gelişme İngiltere başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesini ve Rusya'yı rahatsız etmiştir. Bu rahatsızlığı kendi lehine çevirmeye çalışan Kayzer, Fransız-Rus yakınlaşmasına karşılık İngiltere'yi yanına çekmeye çalışmış fakat başarılı olamamıştır.

Tarihte Almanlar ve Ruslar, Balkanları ve Osmanlı'yı pazar olarak kullanmak için her zaman yarışmışlardır. Almanya ve Rusya yakınlaşması bu yüzden oldukça ilgi çekicidir.

II.Wilhelm'in Kutsal Roma-Cermen mirası üzerinde Alman eksenli oluşturmaya çalıştığı güç merkezi ve bu bölgede aynı hedefler için çabalayan İngiltere ve Fransa'nın dahil olduğu rekabet ortamı bizi I. Dünya Savaşı'na kadar götürecektir.

Versailles Antlaşması ile Almanya'nın daraltılan yaşam alanı ile II.Wilhelm'in oluşturmaya çalıştığı yaşam alanı aynı çizgiye denk gelmektedir. II.Wilhelm'in sahip olmak istediği Kutsal Roma-Cermen mirası, Versailles ile Almanya'nın yaşam alanını daraltıp, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkanlar'da kurulacak yeni ülkelerle, güçler dengesi oluşturulmak istenmiştir. Burada stratejik tercihler adına gerçekte çok az şeyin değiştiği gözlenmektedir. Sömürgeciliğe karşı, dış politikada uyumlu tutum sürdüren Bismarck bile rekabet alanını belirlerken, Balkanları saptayarak bu bölgede Rus egemenliğinin önüne geçmeye çalışmıştır.

⁸³ Craig, a.g.e., s.249.

5. Weimar Cumhuriyeti

1914 yılına gelindiğinde karşımızda orantısız güçlü bir ekonomi ve kendine yetmeyen hammadde kaynaklarıyla, yayılma ateşi içinde olan bir Almanya vardı. Almanya I. Dünya Savaşı ile gücünü ispatlayacak, Avrupa’da hatta dünyada hak ettiği yere ve toprağa sahip olarak yarım kalan ulus tanımlamasını gerçekleştirecekti.

Tek Avrupa fikrini yaratmaya çalışan Napolyon’dan sonra, 1866 yılından başlayarak Avrupa sorunu haline gelen “Almanya ideali” (Habsburg İmparatorluğunun Tuna nehir bölgesi, Kuzey İtalya, Çekoslovakya’nın bazı bölgeleri ve Balkanlar), saf ırk yaratma, milliyetçilik, Yahudilerin soykırımı uğraması, Fransa ve Almanya arasında bitmek bilmeyen çatışmalara neden oldu. “Almanya’nın ulusal birliğinin kurulmasıyla bozulan güç dengesi, kapitalizm, uluslararası güvensizlik, Osmanlı’nın bölüşülmesi ve Almanya’nın yeni bir statü ile kendini ispat etmek istemesi I. Dünya Savaşı’nı getirdi.”⁸⁴ Özellikle bu dönemde Almanya, topraklarının Fransa ve Rusya tarafından çevrilmesi ve her an bu ülkelerden saldırıya uğrama riskinin yüksek olması nedeniyle silahlanmak zorunda kalmıştır.

1914 yılında Avusturya’nın Sırbistan’a savaş açmasıyla başlayan I. Dünya Savaşı’nda Almanya Avusturya yanında yer aldı. Dört yıl süren savaş sonunda yenik düşen ve savaş sorumlusu kabul edilen Almanya eski gücünü kaybetmiş, 1919 Versailles Antlaşmasıyla ağır yükümlülükler üstlenmek zorunda kalmıştır. Bismarck’ın kurduğu Almanya yıkılarak büyük güçler arasında paylaşılmıştır. Danzig serbest bölge olarak BM’e, Saar bölgesi Fransa’ya bırakılmıştır.⁸⁵

Savaş sonunda Almanya’nın kendini savaş sorumlusu kabul etmeyip, Versailles antlaşmasının Almanlar için adaletsiz bir antlaşma olduğunu söylemesi dikkat çekicidir.⁸⁶ Almanların bu savaştan sorumlu tutulmaları ve ağır tazminatlar ödemeye mahkum edilmeleri, ulusal duygularının incinmesine neden olmuştur. Hazırlanan Weimar Anayasa’sı Almanya’ya parlamenter rejimi getirmemiş, tersine demokratik olmayan, totaliter rejimin doğmasına yol açmıştır.

⁸⁴ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2007, s.112.

⁸⁵ Murat Sarıca, **Birinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa’da Barışı Kurma ve Sürdürme Çabaları (1919-1929)**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, İstanbul, 1982, ss.82-83.

⁸⁶ Sarıca, **a.g.e.**, s.169.

Bu dönemde genel olarak değişimci bir politika izlenmiş, Almanya'nın savaş öncesi durumunu alabilmesi için, komşu ülkelerle ilişkilerin düzeltilmesi yoluna gidilmiştir. Almanya'da 1917 Bolşevik Devrimi'nin⁸⁷ etkisiyle halk ayaklanmaları başlamıştır. Eski gücünü kaybeden Alman halkı yoksullaşmış, savaş sırasında ve sonrasında ortaya çıkan açlık ve sefalet halkın tüm umutlarını ve direncini yok etmişti.

Weimar Anayasası ile işçi hakları ve çalışma saatleri düzeltilerek olumlu bir hava oluşturulmaya çalışılmış, işçi sınıfı arasında kopmalar ve protesto sesleri yükselmeye başlamıştı. Almanya'nın birleştirici amaca yönelik ekonomisi iflas etmişti.

Almanya verimli kömür ve demir yatakları bulunan bölgelerin %75'ine yakın bölümünü kaybetmiş, ekonomiyi canlandırarak ve insanların huzurunu sağlayacak bir çözüm bulamamıştı. Buna rağmen Alman halkı, olumsuzlukların düzeleceğine ve Almanya'nın eski gücüne kavuşacağına olan inancını yitirmemiştir. Almanya'nın, Rusya'ya yaklaşması ve komünizme yönelmesi korkusu nedeni ile Versailles Antlaşması'nın getirdiği yükümlülüklerin hafifletilmesi, ülkenin erken dönemde toparlanmasına yardımcı olmuştur.

6. Hitler

1919 Weimar Anayasası ile kurulan Alman Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında güçlü bir sol akım kendini göstermiş, daha sonra Versailles Antlaşmasının doğurduğu tepkiler nedeniyle milliyetçi sağ akımın etkisi artmıştır.⁸⁸

Nazi Partisi 1924 yılının Mayıs seçimlerinde %6,6 oy alarak 32 milletvekili ile ilk kez Alman Parlamentosuna (Reich-Stug) girmiştir.⁸⁹ Nazi Partisi'nin ilk günlerdeki söylemlerinin başında, Versailles Antlaşması'nın yok edilmesi, Alman ırkının üstünlüğü, komünizm ve Yahudi düşmanlığı vardı.

⁸⁷ Rusya'da Çarlık rejiminin devrilmesiyle başlayan ve Bolşeviklerin Leon Trotsky liderliğinde 8 Kasım 1917 yılında iktidarı ele geçirmesiyle son bulan siyasi değişimdir. Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, ss.561-562.

⁸⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.295.

⁸⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.296.

Weimar Cumhuriyetinin yıkılışı ile Hitlerin Nasyonal Sosyalist hareketi önem kazanmış, 1932’de en kuvvetli parti olmuştur.⁹⁰ Sağcı akımın giderek güçlenmesi sonunda Hitler’in Nasyonal Sosyalist Parti’si 1933’de iktidara gelmiştir.

Hitlerin Nasyonal Sosyalist ideolojisi ilk dönemlerde batılılarca fazla dikkate değer bulunmamış aksine Rusya’daki komünizme karşı panzehir sayılarak gelişmesine izin verilmiştir.⁹¹

Hitler’in dış politikadaki temel amacı, Bismarck’ın demir yumrukla ve II.Wilhelm’in ekonomik güçle yapmaya çalıştığı Weltpolitik (Dünya Politikası) hedefini, kendi dönemi içerisinde acımasız savaş taktikleri ile gerçekleştirmektir.

1945’e kadar varlığını sürdürecektir olan Nazi Almanya’sına Hitler III.Reich adını vermiştir. Hitlere göre, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu I.Reich, Bismarck’ın 1871’den 1919’a kadar devam eden Almanya’sı II.Reich idi.⁹²

Hitlerin dış politikasının temelleri, otoriter bir devlet yönetimi altında amaca aykırı hiçbir düşüncenin kabul edilmemesi, kurtuluşun savaşla mümkün olabileceği anlayışının benimsenmesi, askeri örgütlenmenin güçlendirilmesi ve yayılcı politika altında ‘aynı kan aynı imparatorluğa aittir’ felsefesini yürürlüğe koymaktan oluşturulmuştur.⁹³

Hitler yayılmak ve daha fazla güçlenmek için ülke dışındaki Almanları kullandı. Çünkü onların görevi buydu, onlar tanrı tarafından seçilmiş, üstün nitelikli kişilerdi. Bu sayede Hitler, Polonya’yı parçaladı ve doğu sınırını güvence altına aldı. Hitler’in “Kavgam” adlı kitabındaki şu sözlere dikkat edelim, “Devlet toprakları

⁹⁰ Nasyonal Sosyalist Partisinin temelleri 1918’de kurulan işçi partisine dayanır. Parti içeriği ve söylemleri duruma ve bulunulan yere göre değişiklik göstermektedir. Kuruluşundaki antisemitizm savunuculuğuna daha sonra çok az rastlanır. Bu düşüncesini burjuva ve yüksek kesim arasında fazla dile getirmediği, köylü halk arasında ise ateşli bir savunucusu olduğu dikkat çekicidir. Oy toplamak amacıyla yoksul halka düşük faiz, iş, iyi maaş, ekonomik eşitsizliğin düzeltilmesi gibi sözler vererek 1930 yılındaki seçimlerde 107 milletvekili, 1932 seçimlerinde 608 üyeli meclisin 230 sandalyesini kazanarak iktidar olmuştur. Parti programının ayrıntıları için Bknz. Craig, **a.g.e.**, ss.498-533.

⁹¹ Sander, **a.g.e.**, s.115.

⁹² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.299.

⁹³ Charles Kruszewski, “Germany’s Lebensraum”, **American Political Science**, Vol.34, No.5, (Oct., 1940), s.964.

bütün Almanları kapsadığı zaman onları beslemeye yeterli gelmezse, milletin duyacağı gereksinimle, yabancı toprakları ele geçirme zorunluluğu doğacaktır”⁹⁴

Hitlerin düşüncelerinin temel çıkış noktası olan ırkçılık, onun dünya görüşü haline gelmiştir. Beyaz ırk ve bundan doğan delikosefal, geniş gövdeli, sarışın, mavi gözlü olan, Aryen çekirdekten gelenler üstün ırktı.⁹⁵ Üstün ırk yaratmak için eğitime, spora, ortak dilin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Platon (Eflatun)’un toplum tanımlaması gibi, Hitler devletin temellerini, savaşçıların oluşturduğu bir düzen yaratmayı hedefliyordu. “Devlet tanımlamasında Hegel’den esinlenmişti. Ona göre devlet yalnızca amaca ulaşmada bir araçtır, üstün ırktan oluşan bir uygarlığın varlığı için devlet şart olsa da, bu temel esas değildir.”⁹⁶ Asıl olan üstün ırkın varlığıdır. Irk üstünlüğü ön sıraya alınmalıdır.

Özetle Hitler’in dış politika faaliyetleri üç aşamada gelişmiştir. Birincisi, Versailles Antlaşmasından ve Almanya’ya getirdiği kısıtlamalardan kurtulmak, ikincisi, tek millet, tek devlet (Ein Volk, Ein Reich) ilkesini gerçekleştirmek,⁹⁷ Üçüncüsü, Almanların yaşamadığı birçok ülkeyi kendi sınırları içine (Lebensraum-yaşam alanı) katmaktır.

Hitler’in 1933 yılında Polonya’ya savaş ilan etmesi II. Dünya Savaşının başlamasına neden oldu. Hitler, Polonya, Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika, Fransa, Yugoslavya ve Yunanistan’ı işgal etti, Moskova’ya kadar ilerledi. Kuzey Afrika’ya saldıran Hitler, İngilizlerin sömürgelerini başka bir deyişle hammadde kaynaklarını yok etmeye çalıştı. Polonya’da kurulan toplama kamplarında binlerce Yahudi katledildi. Birçok cephede aynı anda savaşmak zorunda kalan Hitler yenilgiye uğrayıp, tüm Almanya işgal edilene kadar savaştı.

Almanya, 1945 yılında koşulsuz teslim olmak zorunda kaldı. ABD, SSCB, İngiltere ve Fransa tarafından dört işgal bölgesine ayrılan Almanya’nın siyasi varlığı bütünüyle yok oldu. Buradaki önemli nokta Almanya’nın işgal güçlerince yok olmaya terk edilmemesiydi. Tersine kullanılamaz hale gelen Alman kaynakları, gözden geçirilerek yeniden kullanılabilir hale getirilmiştir.

⁹⁴ Adolf Hitler, **Kavgam**, çev. Tuncar Tuğcu, Gökçe Kitabevi, Ankara, 2001, s.112.

⁹⁵ Sarıca, **a.g.e.**, s.260.

⁹⁶ Sarıca, **a.g.e.**, s.261.

⁹⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.299.

Hitlerin temeldeki stratejisi, Cermen birikimini kullanarak Kutsal Roma-Cermen mirası üzerinde tek egemen güç olmak ve Avrupa’da stratejik bölgelerdeki Alman ırkını kullanarak, bu bölgelerde stratejik yapılanmalar oluşturmak ve uluslararası ekonomik ve politik gücü tek bir merkezde, Avrupa’da tutabilmektir.

II.Dünya Savaşının bitimi ve Almanya’nın yenilgisi aslında Avrupa’nın yenilgisi olarak değerlendirilebilir. Çünkü savaşın sona ermesi ile güç Avrupa dışına kaymıştır. ABD ve SSCB, kendi etki alanlarını yaratmak ve dünyadaki tek egemen güç olabilmek için kıyasıya mücadeleye başlamıştır. Bu bize Almanya ile Avrupa çıkarlarının ortak bir noktada çakıştığını göstermektedir. Almanya ile birlikte diğer Avrupa ülkeleri küresel dünyadaki güç yarışının dışında kalmışlardır.

B. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1. Nasyonalizm

Nasyonalizm veya milliyetçilik, “Başka devletlerin baskısında veya egemenliğinde yaşayan ulusların kendi bağımsız devletlerini kurma hareketidir.”⁹⁸

Nasyonalizm genelde ulus olma bilincine dayanır. Bir halk kendini din, dil, ırk veya kültürünün özellikleri nedeniyle ulus olarak görebilir. Diğer taraftan ortak bir tarih ve ortak gelecek beklentileri ulus olabilmek için yeterli kabul edilir.⁹⁹

Fransız devriminin kardeşlik ilkesi ile beslenmiş olarak ortaya çıkan nasyonalizm, iki aşamadan geçmiştir. 1800-1848 yılları arasında, aynı kültür ve aynı dile sahip olanların birbirlerine duydukları bağlılık ile yabancı baskısından kurtulma özlemi ilk aşamadır. 1848 sonrasındaki ikinci aşamada, nasyonalizm onur, ulusal büyüklük ve akraba halklar üzerinde yayılma güdüsüyle, saldırgan bir akıma dönüşmüştür.

Milliyetçilik akımı özellikle Batı Avrupa’da insanların yasalar önünde eşit kabul edildiği, serbest piyasa ekonomisinin rahat işleyebileceği bir ortama

⁹⁸ Armaoğlu, a.g.e., s.28.

⁹⁹ Edward M. Burns, **Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950**, çev. Alaeddin Şenel, Birey ve Toplum Yayınevi, Ankara, 1984, s.441.

gereksinim duyulduğu bir döneme rastlamıştır.¹⁰⁰ Milliyetçiliğin yayılması ile her ulusun kendi devletini kurma ve kendi geleceğini tayin etme hakkına sahip olduğu bilinci yerleşmiştir. Buna en güzel örnek Alman Birliği'nin kurulmasıdır.

Milliyetçilik akımı ile birlikte her devlet kendi gücünü en üst düzeye ulaştırma ve en güçlü olma isteği içine girmiştir. Bu güç isteği devletlerin dış politikada saldırgan bir tutum sergilemelerine neden olmuştur.

Almanya özellikle II. Dünya Savaşı öncesinde milliyetçilik sınırlarını aşarak bunu ırkçılığa ulaştırmıştır.¹⁰¹ Bu dönemde Fransızlara karşı beslenen kin ve nefretle Alman halkında içe dönüş, dünya vatandaşlığı yerine Alman vatandaşlığı kavramı ve din, dil ve tarihteki ulusal değerlere yönelerek kendi özlerini bulma arayışı vardır.

Napoleon'un Almanya'yı işgali sırasında milliyetçi duyguları esas alan ulusal romantizm, tipik bir Alman akımına dönüşmüştür.¹⁰² Romantikler genelde devleti canlı bir organizmaya benzetmiş, onu bir kişilik olarak benimseme eğilimi göstermişlerdir.

Bu dönemde Alman milliyetçiliğinin yanında 'Alman tarih ekolü' oluşmuştur. Leopold Ranke'nin 'Alman tarih ekolü' milliyetçilik ideolojisinin temelini oluşturmaktadır. Ranke, Prusya yönetimini tanrısal kabul ederek, Fransız Devrimi'nin sonuçlarından doğan hak ve özgürlükleri reddetmiştir.¹⁰³ 1871 yılında kurulan Alman Birliği'nde devlete iktidar ve irade hakkı tanınmıştır. Buna göre, devlet uzmanlar tarafından yönetilecek ve bu uzmanlar dışarıdaki her türlü tehlikeye karşı devleti koruyabilecek yetenekte olacaktır. Devlet her şeyi bilen, her şeye sahip olan bir varlık olarak nitelendirilmiştir. Aynı devlet, kültürü de yaratacak ve herkes bu devletin hizmetinde olacaktır. Bu dönemde Prusya ruhu devletin her kesimine işlenmiştir.

Almanya'daki ulusal birlik ve beraberliğin sağlanması ile giderek artan üstün ırk inancı oluşmaya başlamıştır. Özellikle Cermen ırkının üstünlüğü ileri sürülmüş, ırkların karışımından bozuk ırkların meydana geldiği, Avrupa'da saflığı bozulmayan tek ırkın Cermen ırkı olduğu savunulmuştur. Onlara göre Almanlar

¹⁰⁰ Burns, a.g.e., s.442.

¹⁰¹ Türkaya Ataöv, **II. Dünya Savaşı**, İleri Yayınları, İstanbul, 2008, s.5.

¹⁰² Gürsel Aytaç, **Yeni Alman Edebiyatı Tarihi**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1983, s.216.

¹⁰³ Ataöv, a.g.e., s.6.

diğer ırklara göre düşünce, akıl, ırksal özellikler açısından daha üstündür. Bu nedenle Cermen ırkının, denizleri aşarak yayılması ve hak ettiği güce ve toprağa sahip olması düşüncesi yükselmeye başlamıştır.

1853 yılında J. Arthur de Gobineau tarafından yazılan ‘İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine’ adlı eser Almanya’da büyük ilgi toplamıştır.¹⁰⁴ Bu eserde, Cermenler üstün ırk olarak nitelendirilmiştir. Gobineau’ya göre ırklar tarih içinde birbirleri ile etkileşimleri sonucu saflıklarını kaybetmişlerdir. Özelliğini kaybetmeyen tek beyaz ırk Cermenler’dir. Gobineau, “Asya ve Avrupa’yı kültürleri ile zenginleştiren Aryan ırkından gelme beyaz Alman halkını ırk piramidinin en üstüne yerleştirmiştir.”¹⁰⁵ Bu görüşlerin ışığında eğitim ve öğretimde Alman ırkının en üstün ve saf ırk olduğu bilinci aşılana başlanmıştır. Alman ruhu ve kültürünün her alana yayılacağı söylemleri, daha sonraki Weltpolitik (Dünya Politikası) yaşam alanının habercisi olmuştur.

2. Alman Milliyetçiliği

1871 yılında imparatorluğun kurulmasıyla milliyetçi hareket hedefine ulaşmış, İmparatorluk içinde ve dışında nasyonalizm saldırgan bir hal almıştır. Bismarck’ın devlet tanımına uymayan herkes içeride veya dışarıda düşman kabul edilmiştir. Bu dışlama ile önce Katolikler, sonra Sosyal Demokratlar ve Yahudiler hedef seçilmiştir. Alman Milliyetçiliği dışarıda özellikle Alman Birliği’nin en büyük tehdidi kabul edilen Fransa’ya yönelmiştir.

Milliyetçiliğin radikalleşmesi, kurulan birçok dernekle sağlanmıştır. Bu dernekler arasında 1890 yılında oluşturulan Tüm Almanlar Derneği dikkat çekicidir.

Tüm Almanlar Derneğinin üyeleri genelde eğitilmiş sınıfa mensup kişilerden oluşmuştur. Bu derneğin görüşü, dünyanın iyi ve kötüye bölünmüşlüğüne dayanmaktadır. Kötüler liberaller, etnik azınlıklar ve Yahudilerdir. Tüm Almanlar Derneği’nin etkisi 1914 yılına kadar sürmüştür. Derneğin savaş öncesi doktrini ise Anti-semitizm’dir.

¹⁰⁴ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, ss.21-22.

¹⁰⁵ Mehmet Taş, **Avrupa’da Irkçılık**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s.44.

19. yüzyıl Anti-semitizm'in doğuş yıllarıdır. Temelde toplum içine yerleşmiş fakat asimile olmamış, Alman milletinin varlığını tehdit ettiği kabul edilen Yahudilerin, siyasal ve hukuksal eşitliğine karşı gelişen bir harekettir. Anti-semitizm kavramı, ırkçı söylemleri nedeni ile özellikle 19. yüzyılda başarılı olmuştur.

C. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİ

19. yüzyılın başlarından II. Dünya Savaşına kadar Almanya tüm Avrupa için tehdit kabul edilmiş bir ülkedir. II. Dünya Savaşının bitimi ile varılan ortak karar ise Almanya'nın ancak bölünerek etkisiz hale getirilebileceği olmuştur. Büyük bir Almanya ile uyumlu Avrupa'nın olamayacağını tarih göstermiştir. Birçok kez yıkıma uğrayan, fakat sistem içine tekrar belirleyici güç olarak katılmayı başaran Almanya kendine özgü belli bir stratejik anlayışa sahiptir.

1. Almanya'nın İkiye Bölünmesi ve Uluslararası Konumu

İkinci Dünya savaşının ardından dönemin küresel güçleri arasında paylaşılan ve ikiye bölünen dünya Soğuk Savaş dönemine girdi. Bu dönemde ABD ve SSCB dünya gücü olabilmek için mücadeleye başladı. Bu mücadele askeri açıdan, daha etkili ve güçlü olduklarını kanıtlama yarışı halini almıştır. Dönemin politik düşüncesi çerçevesinde, askeri açıdan güçlü olduğunu dünyaya kanıtlayan, egemen güç olacaktı. Almanya'nın ikiye bölünmesi ile kutuplaşmanın başlaması, Soğuk Savaşın nedeni olarak değerlendirilebilir.¹⁰⁶

Batı Avrupa devletleri için Alman toprakları, Sovyetlerden gelecek herhangi bir tehlikeye karşı tampon bölge olarak değerlendirilirken, Sovyetler ise Federal Almanya'yı geçmişteki saldırgan Almanya'nın devamı yeni bir tehdit unsuru olarak algılamaktaydı. Bu tarihe kadar saldırgan bir tutum sergileyen Almanların iki bloktan

¹⁰⁶ 1949 yılında Almanya iki ayrı bölüme ayrıldı. Doğuda Rusya, Demokratik Almanya Cumhuriyetini (DAC) kurdu. Sadece tek partiden (komünist parti) oluşan DAC totaliter bir rejimle yönetiliyordu. Batıda ABD, İngiltere ve Fransa ise Federal Alman Cumhuriyetini (FAC) kurdular. Bu ülkeler buralarda kendi kurumsal ve idari yapılarını oluşturdular. Berlin ise Almanya'nın dışında yönetilen ayrı bir statüye sahip oldu. SSCB şehrin doğusunu, İngiltere, Fransa ve ABD batsına yerleşti. Teknik olarak şehrin batısı üç büyük devletin idaresinde görünse de Berlin'e giriş ve çıkış yolları SSCB'nin denetimindeydi.

birine yanaşarak, yeni bir tehlike ve güç olarak sahneye çıkmasından endişe edilmiştir.

Başlıca sorun Almanya'nın parçalara ayrılması değil, bulunduğu coğrafya'nın önem taşımasıdır. Almanya, bulunduğu coğrafya nedeni ile tarih boyunca süregelen bir ikilem içinde olmuştur. Ya güçlü bir devlet olarak etrafındaki ülkeleri, egemenliğine alacak (özellikle doğusundaki ülkeleri) veya Avrupa'nın ortasında sıkışmış, dış tehditlere sürekli açık, parçalanmış bir şekilde kalacaktı. Almanya'nın sürekli işgal edilme veya çevrenleme korkusu, temel sorunudur. Tarihi perspektiften incelendiğinde Alman bilincinin bu temel üzerinde şekillendiği açıktır.

1648 Westphalia Antlaşması'ndan Bismarck'a kadar zayıf bir oyuncu olarak değerlendirilen Almanya, Bismarck'ın oluşturulduğu milliyetçi ulus anlayışının üzerine, Hitlerin yarattığı sosyalist ve militarist kaynaklı yapı, ekonomik gücün eklenmesi ile kontrol edilemez hal almıştır. Aslında Alman sorunu burada bir Avrupa sorununa dönüşmüştür. Avrupa'daki kuvvetler dengesinin bozulmaması için, denetlenebilen, ne çok güçlü, ne de çok zayıf bir Almanya amaçlanmıştır. Bu nedenle II. Dünya Savaşı sonrası siyasi varlığını yitiren Almanya, işgal kuvvetleri tarafından yok olmaya terk edilmemiş, aksine kullanılamaz hale gelen Alman kaynakları revize edilerek kullanılabilir hale getirilmiştir.

1990'daki Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesine kadar Batı yanlısı bir tutum izleyen Almanya, bu dönemde üzerindeki kısıtlayıcı güçler nedeni ile ekonomik güce dayalı bir politika izlemiştir. Tarihsel olarak Bismarck'ın demir ve kandan oluşan birliği, II. Wilhelm'in sanayi ve ekonomideki devrimleri, Hitlerin askeri gücü ve ardından Adenauer ile gelen Batı yanlısı ekonomik strateji, belli bir çizgide ilerleyen geçmişteki tavrı ile geleceği gösteren bir Almanya sergilemektedir. Adenauer'un ekonomi politikası ile ayakta kalma stratejisi uygulayan Almanya, bu dönemde, toprak edinme ve saldırgan askeri güce yer vermemiştir.

2. Konrad Adenauer Dönemi ve Batı Entegrasyonu

II. Dünya Savaşı sonrası Alman Hıristiyan Demokrat Partisi (CDU/Christian Democratic Union) kurucusu olan Adenauer, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilk başbakanıdır. (1949-1963).¹⁰⁷ Adenauer, Batı Almanya'nın yeniden Batı'yla bütünleşmesindeki anahtar role sahip olan kişidir. Adenauer dönemi deyince ilk akla gelen 1945 sonrası Federal Almanya ve dış politika ilkeleridir. 1945 sonrasında dış politikayı şekillendiren ve ona damgasını vuran kişi Adenauer'dır.

Adenauer, Batı Almanya'nın geleceği için III. Reich'tan kalan mirası yok etmenin ancak, Batı'ya ve Batı'nın kurumsal yapısına uyum sağlamakla gerçekleşeceğine inanmıştır. Adenauer'a göre tam bağımsızlığın yeniden kazanılması bağımsızlıktan kısmi ödünler vererek mümkün olabilecektir.¹⁰⁸ Adenauer ve yandaşları politik, askeri ve ekonomik olarak Batı Almanya'nın Avrupa ittifaklar sistemi içerisinde yer almasını istemişlerdir.¹⁰⁹ Ayrıca Fransa ile kurulan yakın ilişkiler, sistem içinde yer almasını kolaylaştıracak ve Batı Almanya'ya eşit haklarla saygınlık kazandıracaktır.

Federal Almanya Cumhuriyeti kurulana kadar belirgin bir dış politika oluşturamayan Almanya, Adenauer ile birlikte dış politikasını Berlin üzerinden gelebilecek bir Sovyet tehdidi üzerine şekillendirmiştir.¹¹⁰ Komünizmin yayılmasına karşı savaşan Adenauer için çözüm Birleşik Batı Avrupa'nın kurulması düşüncesi olmuştur.¹¹¹

Adenauer dış politika önceliklerini belirlerken Doğu ile birleşmeyi en son sıraya almıştır. Öncelik Batı entegrasyonuna katılmak olmuştur. Ancak bu yolla yeterince güç elde ettikten sonra Doğu bütünleşmesi gerçekleşebilirdi. Birleşme bilinçli ve belli bir program içinde en son sıraya bırakılmıştır.

¹⁰⁷ Joaquin Roy and Aimee Kanner, **Historical Dictionary of the European Union**, The Scarecrow Press, USA, 2006, s.1.

¹⁰⁸ Belgin Mungan, **Avrupa'nın Etnik Parselasyonu**, YGS Yayınları, İstanbul, 1998, s.155.

¹⁰⁹ Jürgen Weber, **Germany 1945-1990: A Parallel History**, Central University Press, New York, 2004, s.40.

¹¹⁰ Weber, **a.g.e.**, s.40-41.

¹¹¹ Frank P. Pfetsch, **West Germany: Internal Structures and External Relations**, Praeger Publishers, New York, 1988, s.184.

Adenauer'un Batı odaklı dış politikasının (Westpolitik) temel hedefleri, Almanya'nın Batı ile uyumlu batılı örgütlere üye olmasını sağlamak, batılı ülkeler arasında Almanya'ya duyulan güveni arttırmak, Fransa ile ilişkilerin düzeltilmesine öncelik vermektir. Bunlar sağlandığında Batı Almanya güvenlik, ekonomi ve dış politikada hedeflediği özgürlüğe kavuşmayı başarabilecekti. Özetle, Adenauer'un Westpolitik temeli batılılaşma ve uluslar üstü bir yapılanmaya dayanmıştır.

Westpolitik'i birinci sıraya alan Adenauer, bu sırada ortaya çıkan uluslararası gelişmeler ile düşüncelerini gerçekleştirme fırsatını yakalamıştır. 1950 yılındaki Schuman Planı¹¹² ilk yumuşamanın sinyallerini vermeye başlamış, patlak veren Kore Savaşı ise, Almanya'nın Avrupa savunması için yeni hazırlıklara başlamasına neden olmuştur.¹¹³

Özellikle Schuman Planı'ndan sonra Almanya ve Fransa ekseninde kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile Batı Almanya ekonomisi kontrol altına alınmış ayrıca topluluk vasıtası ile kurumsallaşması sağlanmıştır. AKÇT ve ardından gelen AET temelde Fransa ve Batı Almanya eksenli gözükse de İtalya ve Benelüks (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) ülkeleri de üye devletlerdir.

Paris Sözleşmesinin 5 Mayıs 1955 tarihinde yürürlüğe girmesi ile Almanya eşit oy hakkı ve statü kazanarak NATO ve Batı Avrupa Birliği'ne (BAB)¹¹⁴ üye olmuş, işgal durumu ortadan kalkmış ve egemenliğini kazanmıştır.¹¹⁵ Bu adımla birlikte Almanya, Batı Avrupa'ya resmen bağlanmıştır.

¹¹² **Schuman Planı**, Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından açıklanmıştır. Avrupa'da düzeni sağlamak amacıyla kömür ve çelik üretimini denetleyen bir yapının oluşturulması kararı ile ekonomik ve ardında siyasi bütünleşme ile Avrupa'da bir daha savaş olmasının engelleneceği düşünülmüştür. Ayrıntılar için Bknz. Mihael Dougan and Samantha Currie, **50 Years of the European Treaties**, Hart Publishing, Portland, 2009, ss.1-2.

¹¹³ Weber, **a.g.e.**, s.48.

¹¹⁴ **Batı Avrupa Birliği (BAB)**, 1955 yılında kurulmuştur. Amacı, Avrupa'nın güvenliği kapsamında belirlenen görevleri yerine getirmek ve Atlantik İttifakı'nın Avrupa ayağını güçlendirmektir. BAB'a üye veya gözlemci statüsünde olmak üzere tüm AB üyeleri davet edilmiş ve katılım gönüllülük esasına bağlanmıştır. AB'ye üye olmayan NATO üyeleri de ortak üye statüsünde birliğe kabul edilmişlerdir. Philip H. Gordon, "Europe's Uncommon Foreign Policy", **International Security**, Vol.23, No.3, (Spring,1997-1998), s.78.

¹¹⁵ William Glenn Gray, **Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949-1969**, University of North Carolina Press, USA, 2003, s.30.

Adenauer'ın oluşturduğu dış politika iki eksen üzerinde ilerlemiştir. Birincisi, Atlantik-ABD eksenli, ikincisi Kıta-Doğu Avrupa eksenidir. NATO'ya üyeliği ile Atlantik eksenli politikasını gerçekleştirirken, Doğu Politikası (Ostpolitik) ile Doğu'ya doğru genişlemeyi sürdürmüştür. Bu dengeli politika ile Almanya eksenli AB sayesinde Avrupa'nın tekrar ekonomik ve politik güç haline getirilmesi, temel Alman stratejisi olmuştur.

II. Dünya Savaşından sonra Avrupa üzerinde bir tarafta ABD diğer tarafta Sovyetlerin egemen güç olarak yer alması, Avrupa'yı etken olmayan bir kalıba sıkıştırmış, sadece Almanya değil, tüm Avrupa bu kalıp içinde şekillenmek zorunda kalmıştır. Bunun ezikliği ile bitmeyen Alman-Fransız rekabeti ekonomik ve stratejik işbirliğine dönüşmüş, Ocak 1963 yılında Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle ile Adenauer, Elysee sarayında Fransa-Almanya işbirliği antlaşmasını imzalamıştır.¹¹⁶ De Gaulle bu antlaşmayı siyasi birlik için yeni bir alternatif yaklaşım şeklinde değerlendirmiştir.

De Gaulle ve Adenauer arasında imzalanan Elysee Antlaşması ile AT'nin çekirdeğini oluşturan Fransa-Almanya yakınlaşması kurumsallaşmıştır. Bu olay Avrupa'da yeni bir ortak bilinç uyanmasına neden olmuştur.

Elysee Antlaşması ile Avrupa Topluluğu'nun (AT) küçük üye devletleri, bu antlaşmayla AT içindeki Almanya-Fransız hegemonyasının kurumsal hale gelmesinden rahatsızlık duymuştur. ABD ise Almanya'nın De Gaulle etkisinde kalarak Atlantik ortaklığından uzaklaşacağı endişesine kapılmıştır. Fakat "Elysee Antlaşmasının Alman Parlamentosundan geçmesi ve antlaşmaya eklenen Almanya'nın AT, NATO ve GATT'a (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Antlaşması) bağlılığını tekrarlayan kararı sayesinde ABD'nin endişeleri ortadan kalkmıştır."¹¹⁷

Almanları yaralı ve hasta bir millet olarak tanımlayan Adenauer'a göre, tek kurtuluş ulusal egemenlikten vazgeçerek, komşuları özellikle Fransa ile iyi ilişkiler kurmaktır. Avrupa'nın tekrar etkin olabilmesi için Fransa ile Almanya'nın güç birliği

¹¹⁶ Joaquin Roy and Aimee Kanner, **Historical Dictionary of the European Union**, The Scarecrow Press, UK, 2006, s.61.

¹¹⁷ Desmond Dinan, **Avrupa Birliği Tarihi**, çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008, ss.138-139.

yapmasının gerekli olduğunu iki tarafta fark etmiştir. Fransa için Almanya'nın ekonomik gücü, Almanya için Fransa'nın uluslararası konumu önemli avantajlardır. Bu nedenle Şarlman mirası üzerinde doğan AB, Almanya ve Fransa'nın saldırgan tavırları sonucunda değil, iki gücün yeni bloklaşmasına karşı Avrupa'nın tekrar etken olması bilinci ile gerçekleşmiştir.

Prusya'nın askeri gücü, Bismarck'ın demir yumruğu yeni düzen içinde yerini ekonomik güce bırakmıştır. AET'nin hedefi olan gümrük birliği'nin sağlanması ve Alman Markı ile Almanya'nın yeniden merkez güç olmasının ardından AT'nin AB'ye dönüşmesi, Alman stratejik anlayışının bir ürünüdür. "Almanya Batı Avrupa Entegrasyonu içinde güçlenirken kendini Alman İmparatorluğu'nun tek mirasçısı kabul etmiş ve doğudaki Alman'larında temsilciliğini üstlenmiştir."¹¹⁸ Bunun sebebi III. Reich'tan kalan tüm savaş borçlarını üstlenen tarafın Federal Almanya olmasıdır.

3. Soğuk Savaş Dönemi

Avrupa'nın güç merkezi olarak dünya politikasından çekilmesinin ardından dünya ABD ve SSCB çerçevesinde iki kutuplu bir durum aldı. En yalın anlamıyla Soğuk Savaş, "II. Dünya Savaşından sonra galip çıkmış iki büyük devlet ve bu devletlerin çevresinde kümelenmiş küçük devletler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın, doğrudan silah kullanmadan sürdürüldüğü, belli bir tarihsel döneme verilen addır."¹¹⁹

1970'li yıllara kadar süren Soğuk Savaş, bu iki kutup arasındaki karşıt ideolojinin, dünyada etki kurabilme yarışı olarak da tanımlanabilir.

II. Dünya Savaşından yıkık çıkan Avrupa devletleri bu iki kutup etrafında kümelenmiştir. Savaş sonrası Almanya'nın çökmesi ile Orta ve Doğu Avrupa'da meydana gelen güç boşluğu, Sovyetler tarafından doldurulmuştur. Özellikle Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Romanya ve Bulgaristan'da komünist partiler Kızıl ordu

¹¹⁸ Canbolat, a.g.e., s.120.

¹¹⁹ Sander, a.g.e., s.224.

yardımı ile iktidarı ele geçirmiş, Yugoslavya ve Arnavutluk'ta ise iktidar direkt komünist partiye geçmiştir.¹²⁰

Avrupa'da Sovyet taraftarı partilerin iktidara gelmesi başta ABD ve İngiltere'de huzursuzluk yaratmıştır. Nazi işgaline karşı, etkileri artan komünistlerin Hollanda, Belçika, İtalya ve Fransa'da güç kazanması engellenmiş, Avrupa'da Sovyet etkisini azaltmak amacıyla Batı Avrupa ülkelerine yardıma yönelik 1947 yılındaki Truman Doktrini'nin¹²¹ ilanı ile kutuplaşmanın hızı artmıştır. ABD Truman Doktrini ile Batı Avrupa ülkelerini güçlendirmeye çalışmış, Marshall yardımları¹²² ile ekonomik, NATO vasıtasıyla da askeri destek sağlamıştır.

Soğuk Savaşı hızlandıran diğer olaylar, Kore ve Vietnam Savaşları, 1955 yılında kurulan Bağdat Paktı, Orta Doğudaki gerginlik, 1953 Balkan Paktı ve ABD'nin Sovyetleri çevreleme politikası uygulamasıdır.¹²³

4. Alman Dış Politikasındaki Yumuşama ve Temel Parametreler

a. Lebensraum (Yaşam Alanı)

Lebensraum sözcüğünü ilk kullanan çağdaş jeopolitikçi Karl Haushofer (1869-1946)'dir.¹²⁴ Haushofer, Alman jeopolitikçi Friedrich Ratzel'in devletleri canlı bir organizmaya benzeten teorisinden etkilenmiştir.

¹²⁰ Sander, **a.g.e.**, s.238-239.

¹²¹ **Truman Doktrini**, II. Dünya Savaşı sonrasında ABD Başkanı Henry S. Truman'ın Avrupa'daki Sovyet etkisini dengelemek amacıyla Batı Avrupa ülkelerine yardım yapılması kararıdır. 12 Mart 1947 tarihinde ABD kongresinde açıklanmıştır. Amacı, savaştan ekonomik ve askeri olarak güçlü çıkan ABD'nin, Avrupa üzerinde etkisi artmaya başlayan Sovyetleri, etrafında bir ittifak halkası oluşturarak engellemeye çalışmaktır. Bu ittifak halkasında Yunanistan ve Türkiye önemli yere sahiptir. Sönmezoğlu, **a.g.e.**,s.641. Bknz. Michael L. Dockrill and Michael F. Hopkins, **The Cold War 1945-1991**, Palgrave, NY, 2006, ss.37-41, 162-164

¹²² **Marshall Planı**, Haziran 1951 yılında ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından Batı Avrupa ülkelerine gereksinimleri doğrultusunda yardım yapılacağı açıklanmıştır. 1948 yılında saptanan gereksinimler dört yıllık süre için hazırlanan Ekonomik İşbirliği Yasası ile ABD tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Marshall yardımları Truman Doktrininin bir uzantısı şeklindedir. Yardımların tümü mal ve askeri araç-gereç biçiminde yapılmıştır. Sönmezoğlu, **a.g.e.**, s.472. Bknz. Sander, **a.g.e.**, ss.265-266

¹²³ Ayrıntılı Bilgi için Bknz. Sander, **a.g.e.**, ss.201-329

¹²⁴ 1923 yılında arkadaşı Rudolf Hess vasıtası ile Hitler'le tanışmıştır. Kavgam'daki hayat alanı ve ırk oluşturma düşüncesinin temelini Haushofer'in oluşturduğu düşünülmektedir. Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi amaçlarına sempati duysada hiçbir zaman Nazi olmamıştır. Karısının Yahudi

Ratzel'e göre, devletler hayatta kalmak için hayvanlar gibi mücadele etmek zorundadırlar.¹²⁵ Organizma olan devlet gelişme ve yayılma arzusundadır.

Bir devletin uzun süre ayakta kalabilmesi için, alanını genişletmesi ve bunu uygularken komşu ülkeler ile savaş içine girmesi doğaldır. Ratzel'e göre saha kazanıp genişlemeyen devlet yok olacaktır. Alanını açan devlet geliştikçe, etrafındaki devletler zayıflayacaktır.

Ratzel aynı zamanda ırkların mücadelesini ve arileştirilmesini içeren düşünelere de sahiptir. Bu düşünce daha sonra Haushofer ile gelişerek Hitler'in Nazi politikası içine yerleşmiştir.

Ratzel'in görüşlerinden hareket eden Haushofer, Lebensraum düşüncesini geliştirmiştir. Lebensraum basitçe 'Hayat Alanı' veya 'Yaşam Alanı' anlamına gelmektedir. Ona göre bir devlet için coğrafi konumu ve devletler arasındaki gücü, uyandırdığı güven, yeterli donanımına sahip olması, siyasi ve bilimsel eğitimi çok önemlidir. Yaşam alanına ve o alanı denetleyecek yetiye sahip olmak, yalnızca üstün ve seçilmiş ırklara özgü bir yetenek olup, bunların tümü Alman ırkına özgü özelliklerdir.

Karl Haushofer'e göre, tüm Cermen ırkı aynı devlet içinde birleşmelidir. Diğer ırklara mensup olanlar, Alman egemenliğini ve Alman gücünü kabul edip, Almanya'nın ilerlemesine yardım etmelidirler. Hitlerin 'aynı kan aynı çatı altında' sözleri Haushofer'in çizgisindedir.¹²⁶ Almanya tüm Cermen ırkını aynı çatı altında birleştirdikten sonra hayatta kalmak ve güçlenmek için Orta ve Doğu Avrupa'yı da etkisi altına almalıdır.

Haushofer, Almanya'nın Afrika veya deniz aşırı bir bölgede değil, doğuda hayat alanı araması gerektiğini savunur. İngiliz İmparatorluğuna karşı denge amaçlı Rusya ve Japonya ittifakı yanlısıdır. Avrupa'da oluşan Amerika ve İngiltere hegemonyasına karşılık Almanya ve Rusya'nın egemenliğini savunur.¹²⁷

olması Nazi'lerle işbirliği yapmasını engellemiştir. 1944 yılında Nazi toplama kampına atılmış ve oğlu Nazi'ler tarafından öldürülmüştür. 1946'da karısı ile birlikte intihar etmiştir.

¹²⁵ Tezkan ve Taşer, **a.g.e.**, s.52.

¹²⁶ Kruszewski, **a.g.m.**, ss.964-975.

¹²⁷ Alexandre Defay, **Jeopolitik**, Dost Kitabevi, Ankara, 2005, s.27.

Alman halkının belleğindeki mekan yokluğunun giderilmesi gerektiğini ve Versailles Antlaşması ile hareketsizleştirilen Almanya'nın bir an önce eski gücüne kavuşmasını gündeme getirmiştir. Almanya'nın iyilikle veya şiddet yoluyla yeniden dünya gücü olması gerekir.”¹²⁸ Haushofer, Lebensraum'a sahip olabilmek için sınırların genişletilmesini ve savaşı doğal karşılamaktadır.

Haushofer'in, 'alansız millet' olarak tanımladığı Almanya'ya yeni yaşam alanları yaratmak için, jeopolitiği en güçlü savaş aracı olarak görmesi, bu düşüncenin Hitler'in politikalarında yer alması, III. Reich'ı yönlendirdiği iddialarını doğurmuştur.

Alman yayılcılığı tarihte karşımıza yalnızca Hitler ile değil, I. Wilhelm ve Bismarck döneminde de çıkmıştır. 1871 yılında Alman Birliği kurulana kadar bu yayılma hırsı bastırılmıştı. Lebensraum düşüncesi, Hitler ile ırkçılık boyutuna ulaşmış ve Hitlerin Kavgam kitabıyla birlikte ari ırk oluşumu dış politikaya dönüşmüştür.

Coğrafi ve siyasi gücü devletin en önemli ögesi kabul eden 'yaşam alanı' kavramı ile birlikte zihinlere yerleşen jeopolitik düşünce, II. Dünya Savaşına neden olduktan sonra uzun bir süre Almanya'da tabu sayılmıştır.

b. Weltpolitik (Dünya Politikası)

Almanya'nın 'Dünya Politikası' uygulama eğilimi, Avrupa Uyumu olarak adlandırılan sisteme dayanır. Bu sistem 1815 Viyana Kongresinde dile getirilmiştir.

Avrupa Uyumu Sistemi, Avrupa devletleri arasında çıkacak bir sorunda yine bu devletlerden oluşan sistemin alacağı ortak kararlar ile çözüme ulaşacaktır. Bu sistem 1850'li yıllarda gerçekleşen ikinci sanayi devrimi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmaya başlaması ile sarsılmış ve yeni düzenlemelere gerek duyulmuştur.

Sanayi devrimiyle birlikte ülkeler gelişen teknoloji, sanayi, deniz ve kara kuvvetleri ile yayılcı bir politika izlemeye başlamışlar ve hızla dünyayı paylaşmak

¹²⁸ Tezkan ve Taşar, **a.g.e.**, s.111

üzere emperyalist bir yarışa girmişlerdir. 1871 yılında Almanya'nın özellikle sanayi ve teknolojide gerçekleştirdiği gelişme ile askeri ve ekonomik büyüme, Avrupa'da tehdit olarak algılanmıştır. Avrupa uyumu sistemi bozulmuş, ülkeler denizaşırı bölgelerde sömürge yarışına girmiştir.

Weltpolitik uygulamaları Almanya'da 1890 yılında II. Wilhelm'in tahta çıkması ile başlamıştır.¹²⁹ Yeni bir dış politika geliştiren II. Wilhelm, Almanya'nın hak ettiği yere ve saygınlığa ulaşması için Bismarck'ın aksine yayılmacı bir dış politika izlemiş, deniz güçleri ile dünyada saygın güç olma hedefini gütmüştür.¹³⁰

Bismarck'ın Real politişinin aksine II. Wilhelm Weltpolitik uygulamasında İngiltere, Fransa ve Rusya'dan uzaklaşarak, İtalya ve Avusturya ile yakınlaşmıştır. Yeni pazar arayışı ve Orta Doğuya inmek için Osmanlı ile ilişkilerini (Bağdat demiryolu projesi önemlidir) geliştirmiştir.¹³¹

c. Drang Nach Osten (Doğuya Yöneliş)

Drang Nach Osten Almanya'nın temel jeopolitik kavramlarından biridir. Doğu bölgesinin zenginliğini fark edip, buraya yönelme 12. yüzyıl Haçlı seferlerine dayanır. Özellikle Anadolu'yu kullanarak doğuya geçen Alman kralları bölgenin zenginliğini fark ederek, Osmanlı ile ilişkilerini artırmaya çalışmıştır. 17. yüzyılda Prusya kralı I. Friedrich Wilhelm'in Osmanlı ile ilişki kurmak için ticaret yapmayı denediği söylenir.

Prusya krallığı döneminde, Osmanlı'nın sahip olduğu geniş pazarı ve bulunduğu stratejik konumu kullanmaya çalışan Almanya, bunu fark eden Avusturya ve Rusya ile mücadele etmiş, diğer taraftan Osmanlı'yı yanına çekmek için çaba harcamıştır

Özellikle Bismarck döneminde pazar ve hammadde arayışında olan Almanya için bölge çok önemli bir hal almıştır. Bismarck'ın denge politikasına

¹²⁹ Craig, a.g.e., s.302.

¹³⁰ Craig, a.g.e., s.303.

¹³¹ Weltpolitik uygulaması dahilinde gelişen Osmanlı-Almanya ilişkilerini daha ayrıntılı incelemek için Bknz, İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfusu**.

karşılık bunu iyi değerlendiremeyen II. Wilhelm döneminde Osmanlı, Avrupalı güçler tarafından sıkıştırılmış bir ülkeye dönüşmüştür.

Osmanlı, dokuma sanayi için pamuk, endüstri için maden kaynakları anlamına gelen geniş bir pazar olarak kabul ediliyordu. Hızlı sanayileşmeye giren Avrupa ülkeleri arasında yarışa geç başlayan Almanya, sömürgelerinden yeterli miktarda kazanç elde edemeyeceğini anlayınca zengin kaynaklara sahip olan doğuya yönelmiştir. Doğuya Osmanlı toprakları üzerinden, karadan veya Tuna nehri vasıtası ile ulaşması kolay ve ucuz bir yoldu.¹³² Ayrıca bu şekilde denizlere egemen olan İngiltere'nin etkisinden uzak hareket yeteneğine sahip olacaktı.

19. yüzyılda Osmanlı ile Almanya arasında ticaret ilişkisi gelişmiş, ticarete dayalı küçük çaplı ama dengeli bir ekonomik alış-veriş sürmüştür. Ancak Almanya'nın, Osmanlı mülkiyesi ve ordusunu modernize etmek için gönderdiği eğitimciler ile denge tek taraflı olarak bozulmuştur.¹³³ Osmanlı askerini eğitmek için gelen Alman subaylar, devletin karşılayamayacağı kadar yüksek maddi taleplerde bulunmuşlardır.

Modernleşme için hazırlanan reform paketlerinin ardından, yapılan silah ve teçhizat siparişlerinin tamamı Alman sanayine çok büyük bir katkı sağlamıştır. Yapılan tüm çabalara karşın Osmanlı ordusu ve mülkiyesi çok fazla yarar sağlamazken, Alman sanayi büyük bir atılımı gerçekleştirmiştir.

Almanya, Osmanlı üzerinde, ekonomide ve sanayide her alana nüfus etmiştir. Özellikle Almanya'nın Doğu sorunu ve Bağdat demiryolları bölgedeki düzeni bütünüyle değiştirmiştir.¹³⁴ Bu şekilde Alman endüstrisi için yeni bir pazar oluşmuştur. Ayrıca Osmanlı'nın bölgede zayıflaması, bölgenin Rus veya İngiltere etkisine girmesi konusunda endişelenen Almanya'nın bu konuya yönelik tedirginliği de çözülmüştür. Bağdat demiryolu projesi Almanlar için ayrı bir öneme sahiptir. Almanların yayılmacı politikasının çizgisinde, bu proje ile birlikte birçok ayrıcalık

¹³² H. Bayram Soy, **Almanya'nın Osmanlı Devleti Üzerinde İngiltere ile Nüfuz Mücadelesi**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2004, s.146.

¹³³ II. Mahmut döneminde, Osmanlı ordusunun çağa ayak uyduramayacak kadar kötü durumda olduğunu fark eden sultan orduyu canlandırmak için Prusya kralı III. Wilhelm'den subay ve astsubay göndererek orduyu modernize etmesini istemiştir.

¹³⁴ Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfusu**, s.10.

elde edilmiştir. Basra'dan Umman'a, Dicle ve Fırat nehirlerinin kullanımı bu konuya örnektir.

Diğer önemli olan husus, buldukları bölgede kendi dil ve kültürlerini yaymak için okul, hastane gibi sosyal kuruluşlar açmışlar, bu proje sayesinde “dünya politikasını” değiştirmek isteyen Almanlar, İngilizlerin de nüfus alanına müdahale etmişlerdir.¹³⁵

Almanya, Osmanlı topraklarını dostluk, ticaret ve toprak bütünlüğüne saygı çerçevesinde tutmamış, bölgeyi yayılma ve sömürgecilik politikası doğrultusunda kullanma amacı gütmüştür. Çünkü Osmanlıyı ekonomik ve askeri açıdan ele geçirmek Almanya'ya, doğuya açılma ve denizleri kullanma şansı vermiştir.

d. Mitteleuropa (Orta Avrupa)

Emperyal yarışa geç başlayan Almanya'nın, bu yarışta İngiltere ve Fransa'ya karşı güçlenebilmesi için, Avrupa kıtası üzerinde kendi coğrafi özellikleri paralelinde, yeni bir egemenlik alanı yaratması gerekmiştir. Bu alan aynı zamanda Lebensraum yani yaşam alanı kazanılması hedefi ile de örtüşmektedir.

Orta Avrupa, Alman bakış açısı ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun ilerisindeki Kuzey Balkanları, Çekoslovakya ve Avusturya'yı kapsamaktadır. “Almanya'nın sınırları batıda Belçika kanalı limanlarına, doğuda resmi olmayan bir hegemonya ile Habsburg ve Osmanlı İmparatorluğu'nu sarmalıydı.”¹³⁶ Macaristan ve Çek Cumhuriyeti Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun, Polonya ise III. Alman Reich'inin parçasıydı. Baltık ülkeleri, Slovakya, Slovenya ve Romanya, I. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını elde etmişler, fakat Alman nüfuzunun etkisi altında kalmışlardır. Bu bölgeler Hitler ile birlikte III. Reich için doğal yaşam alanı olarak ilan edilmiştir.

Almanların donanma ve sömürge ile dünya gücü olma politikası ‘Weltpolitik’ ve ‘Mitteleuropa’ fikri birbiri ile örtüşür bir politika olarak

¹³⁵ Canbolat, a.g.e., s.81.

¹³⁶ Harold James, **Alman Kimliği, 1770'den Bugüne**, çev. İsmail Türkmen, Kızılelma Yayıncılık, 1999, s.115.

değerlendirilmiştir. Avrupa gücü olan bir ülke aynı zamanda dünya gücünde olmalıdır. II. Wilhelm döneminde sanayi devrimiyle birlikte birçok ticari kuruluş bu düşüncüyü desteklemiştir. Çelik ve Mühendislik Şirketi olan Gebrüder Mannesmann'a Fas cevherleri gerekli olduğu için 1909-1911 Fas buhranı tetiklenmiştir.

e. Ostpolitik (Doğu Politikası)

Ostpolitik kavramı ilk kez 1969 yılında şansölye Willy Brandt tarafından kullanılmıştır. Almanya'da 1969 seçimleri ile başa gelen koalisyon hükümeti, Doğu ile ilişkilerin güçlendirilmesine öncelik vermiştir. Bu dönemde yumuşamaya uygun olarak NATO ve Varşova Paktı ülkeleri arasında gevşeme görülse de, Sovyetlerden gelebilecek tehdit algısı halen vardır. Yumuşama dönemi, her iki Almanya arasındaki düşmanlığın Berlin ve Küba Krizlerinden sonra iyileşmesi dönemidir.

Geliştirilen yeni dış politika ile başta Doğu Almanya olmak üzere Doğu Avrupa ülkeleri ile iyi ilişkiler kurma ve geliştirme amaçlanmıştır. Ostpolitik kavramı bu temele dayanmaktadır. Adenauer'ın Stalin dönemindeki Batı Avrupa entegrasyon süreci neyse, Brandt'ın Brejnev karşısındaki Ostpolitik'i aynı anlama gelmektedir.¹³⁷

Brandt ile başlayıp Schmidt ile devam eden Ostpolitik, Doğu hırsından çok Doğuya zorunluluk duyma kavramına dönüşmüştür. Ekonomik yetersizlik doğudaki Almanların, batıya göçlerini artıracak, bu batıya ağır bir ekonomik yük getirecekti. Doğuya ekonomik yardım götürmek ve bölgeye bu amaçla girmek bu yüzden zorunluydu.

Almanya'nın NATO ve AB içerisinde Doğu ülkelerini açıkça desteklemesi ve bu ülkelere AB'e giriş için öncelik verilmesini istemesi Doğu politikası kapsamındadır. Doğu ülkelerinin AB'e girmesi ile Almanya işgücü, pazar genişliği ve güvenliği açısından oldukça avantajlı bir duruma geçmiştir. Özellikle Berlin duvarının yıkılması ile Batı Almanya Doğu'nun kalkındırılması ve yapılandırılması için karar almıştır. AB içinde diğer üye ülkelere hiçbir ekonomik yük olmayacağını

¹³⁷ James A. McAdams, **Germany Divided: From the Wall to Reunification**, Princeton University Press, Princeton, 1993, s.213.

söylese de diğer ülkelere ekonomik bir yük gelmiştir. 1989 yılında Delors'un yaptığı açıklamasında birleşmenin, topluluğa arttırıcı bir etkisinin olmadığı, ama doğunun yapılandırılmasında topluluk bütünüünün yer alması gerektiğini belirtmiştir.¹³⁸

Birleşme Almanya'nın işgücü potansiyelini ve kaynaklarını arttırmış, diğer üye ülkelerden daha iyi duruma gelmesine yardımcı olmuştur. İngiltere ve Fransa'nın önemi ikinci plana atılmıştır. Dönemin istatistiklerine bakıldığında, “1987 de İngiltere’de enflasyon %1, büyüme hızı %4 iken, 1989 yılında Almanya’nın büyümesi %9 dolayındadır. 1989 yılında GSYİH oluşumunda sanayi değeri Almanya’da 28,3, Fransa’da 24,3, İngiltere’de 26,3 dür.”¹³⁹

Birleşmeyle artan nüfusa bağlı olarak Avrupa Parlamentosunda Almanya'nın temsilci sayısı 81'den 99'a çıkmış, diğer büyük üç üyenin temsilci sayısı ancak 81'den 87'e yükselmiştir.¹⁴⁰

Doğu ve Batının birleşmesi ile Almanya Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan ile birlikte anılmaya başlanmıştır. Birleşmenin AB içerisinde bazı etkileri olmuştur. Sovyet askerlerinin Doğu Almanya'dan çekilmesi ile Avrupa Savunma Topluluğu (AST)¹⁴¹ sistemi yeniden gündeme gelmiştir. Söz konusu sonucun etkisi Birliğin Doğu Avrupa ülkelerine yönelmesi ve derinleşmeyi, genişlemeden öncelikli saymasına neden olmuştur.¹⁴² Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe katılması için öncülük yapan Almanya etkin nüfusu ile Doğu ülkelerinin de desteğini arkasına alarak gücünü arttırmıştır. Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınması konusunda, oluşturduğu kamuoyu ile kendine yeni finansörler bulmuş, Doğu Almanya'yı yapılandırmada gücünün bir bölümünü bu finansörlerden almıştır.

¹³⁸ Peter J. Katzenstein, **Tamed Power: Germany in Europe**, Cornell University Press, USA, 1997, s.35.

¹³⁹ Beril Dedeoğlu, **Adım Adım Avrupa Birliği**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2006, s.135.

¹⁴⁰ Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s.31.

¹⁴¹ **Avrupa Savunma Topluluğu/AST (European Defence Community)**: 1950 yılında Fransa Başbakanı René Pleven tarafından teklif edilmiş, 1952 yılında Kurucu Antlaşması imzalanmıştır. ABD'nin Almanya'nın yeniden silahlanmasına ve NATO'ya dahil edilmesine yönelik yaptığı çağrıya karşılık pan-Avrupacı bir savunma örgütü olarak gündeme getirilmiştir. Topluluğu oluşturması öngörülen Fransız, İtalyan, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg unsurları, ulusal hükümetlerine karşı sorumluyken, Alman unsurlarının ise Topluluğa karşı sorumlu olması öngörülmekteydi. Böylece, Alman hükümetinin ordu üzerindeki kontrolünün bertaraf edilerek olası bir Alman militarizminin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Plan, Fransa Parlamentosu tarafından ülkenin ulusal egemenliğini tehdit edeceği gerekçesiyle kabul edilmemiş ve yürürlüğe girmemiştir.

¹⁴² Dedeoğlu, **a.g.e.**, ss.167-168

Almanya 1991 yılında, Avrupa Topluluğu'nun, Hırvatistan ve Slovenya'nın tanıma ölçütlerine uygun olup olmadığının açıklanmasını beklemeden, bu ülkeleri tanıdığını ilan etmiştir. Bu davranış Alman ulusunun ekonomik gücünü doğru yerde ve zamanda kullanmasını iyi bildiğini göstermiştir.

Bugünkü Alman halkı dünyada oluşan olayların çözümünde Almanya'nın daha etkin rol almasını istemesine rağmen, Alman politikası daha temkinli ve gözlemci konumunda durmaktadır. II. Dünya savaşından sonra Almanya, stratejisini değiştirerek ekonomik alanda güçlenmeye dikkat etmiştir. Almanya bugün gerçekten tam bir sanayi ve endüstri ülkesidir.¹⁴³ AB ülkeleri arasında en çok yardım fonu ayıran ülkedir. Tüm dünyada, lekelenmiş imajını düzeltmek için çaba harcamaktadır.

f. Mittelage (Merkezi Konum)

Mittelage, Almanya'nın jeopolitik merkezi konumu ile ilgili bir kavramdır. Almanya'nın coğrafi olarak Avrupa kıtasının ortasında bulunması Alman tarihindeki yıkımların nedeni olarak görülmektedir. Almanya sahip olduğu bu coğrafya nedeni ile sürekli bir ikilem yaşamıştır. Avrupa'nın ortasında sıkışmış ve dış tehditlere açık olduğu için, ya güçlü olup etrafındakileri etkisi altına alacak veya sürekli işgal edilme korkusu ile yaşayacaktı.

Oluşum aşamaları açısından bakıldığında Avrupa üzerinde meydana gelen tüm çatışmalar Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu toprakları üzerindedir. Bu savaşlar sonunda acıklı şekilde parçalanan Almanya, her yıkım sonunda tarihi birikimleri ve merkezi coğrafi özelliklerinden ötürü yeniden doğmuştur. Coğrafi olarak geçiş noktasında bulunan Almanya birçok çatışmaya tanık olsa da, bu çatışmalar onun geleceğini ve ulusal bilincinin oluşmasını sağlamıştır.

Özellikle Almanların kendilerini Avrupa'nın merkezinde (Mitteleuropa) görmeleri kendilerine özgü bir stratejik yöntem geliştirmelerine yol açmıştır. Alman bilinci geliştirilen bu yöntem çerçevesinde, tarihi süreklilikte devam etmektedir.

¹⁴³ Dataminator, In-depth PESTLE Insights, **Germany: Country Analysis Report**, Mayıs, 2009, s.51.

Merkezi Avrupa algısı belli coğrafi tanımlamaların yapılmasına neden olmuştur. Hegel' e göre, Avrupa coğrafyası üç bölgeden oluşur. “Birinci bölge Akdeniz’e bakan bölümdür, burası güney Avrupa olup Pireneler’in kuzeyinden Alp’lere kadar uzanan İtalya ile Fransa ve Almanya’yı birbirinden ayıran bölgedir. Yunanistan ve İtalya bu bölgede ortaya çıkmıştır. Orta ve kuzey Avrupa dokunulmamış bölgeler iken, Dünya’nın ruhu güney bölgesinde hayat bulmuştur. İkinci bölge, Sezar’ın açtığı Avrupa’nın merkezinden oluşur ve bu bölge Romalı generallerin yiğitliğinin ürünüdür. Fransa, Almanya ve İngiltere bölgenin en önemli ülkeleridir. Üçüncü bölge ise, tarih sahnesine geç çıkan Polonya, Rusya ve Slav ülkelerinden oluşmuştur.”¹⁴⁴

Bu merkezi coğrafya tanımlaması ile tarihi süreklilikte oluşan tarih bilincini bir araya getirirsek Almanların strateji zihniyetlerinin arka planında nelerin olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Aslında Mittellage algısı Alman siyasi düşüncesini ve temelde kendine özgü davranışlarının arka planını oluşturmaktadır.

¹⁴⁴ Friedrich, G., W., Hegel, **The Philosophy of History**, Courier Dover Publications, NY, 2004, ss.101-102.

III. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİNİN AB ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

B. ALMAN STRATEJİK ZİHNİYETİ VE DIŞ DÜNYA

1960-1970 yılları arasında iki blok arasında var olan gerginliğin azalması ile uluslararası politikada yumuşama dönemine girilmiştir. Bu dönemde bloklar arasında savaş tehdidi azalmış, karşılıklı ekonomik, siyasal ve kültürel antlaşmalar artmıştır. Yumuşama dönemine girilmesiyle özellikle Küba Krizi¹⁴⁵ sırasında her iki blok bunalıma farklı şekilde bakmıştır. Krizin sonucunda, bir nükleer savaşa neden olabilecek silahların üretilmesine yönelik girişimlerin engellemesi, çalışmaları başlamıştır.

Silahsızlanma görüşmeleri sonucunda 1972 yılında SALT I (Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri/ Strategic Arms Limitations Talks) Antlaşması ve Avrupa'da güvenlik amacıyla otuz beş ülke tarafından 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi imzalanmıştır.¹⁴⁶

Doğu Bloğu ülkelerinin Sovyetlere başkaldırması, NATO içinde Fransa'nın ABD egemenliğine karşı çıkması ve nükleer silah geliştirme konusunda oluşan tedirginlik bloklar arası yakınlaşmanın zorunluluğunu göstermiştir. Bu gelişmeler blokların ilişkilerine etki ederek bloklar arasındaki yumuşamaya katkı sağlamıştır.

¹⁴⁵ 1959 yılındaki Küba devriminden sonra ABD'nin Küba ile ilişkileri zayıflamış, Sovyetler ile ilişkiler artmıştır. Bu doğrultuda 1962 yılında ABD, Küba'ya Sovyet füzelerinin yerleştirildiğini saptamış ve adayı ablukaya almıştır. Bu olay ABD ve Sovyetleri savaşın eşiğine getirmiş tüm dünyada bir nükleer savaş korkusu yaşanmıştır. Sovyet yönetimi ve ABD'nin pazarlıkları sonucu anlaşmaya varılmış ve kriz Türkiye'de bulunan ABD füzelerinin sökülmesi ile sona ermiştir. Bknz. Armaoğlu, **a.g.e.**, ss.723-735.

¹⁴⁶ **Helsinki Nihai Senedi**, 1975 yılında Arnavutluk dışında, Avrupa devletleri, Kanada ve ABD arasında imzalanmıştır. Bu antlaşmanın amacı, insan haklarına ve özgürlüklere saygı gösterme, ticaret, sanayi, bilim ve teknoloji alanlarında işbirliği, Avrupa ve dünyada barış ve güvenliğin güçlendirilmesi için çalışmasıdır. Sander, **a.g.e.**, s.458. Bknz. Dockrill and Hopkins, **a.g.e.**, s.92.

1. Soğuk Savaş Dönemi Alman Dış Politikası

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Federal Almanya Cumhuriyeti'nde ilk genel seçimler 1949 yılında yapıldı. 1949-1998 yılları arasında iktidarda en fazla kalan parti Hıristiyan Demokrat Partisi (CDU) ve Hıristiyan Sosyal Birlik Partisi (CSU/ Christian Social Union) oldu. CDU'lu Konrad Adenauer ve Helmut Kohl dörder dönem başbakanlık yaparken, Sosyal Demokrat Partisi'nden (SPD/ Social Democratic Party of Germany), Willy Brandt ve Helmut Schmidt iki dönem, Gerhard Schröder ise bir dönem başbakanlık yaptı. 1949 ile 1998 arasındaki koalisyon hükümetleri ve başbakanları şunlardır.¹⁴⁷

1949-1953: Konrad Adenauer (CDU) başbakanlığında 20 Eylül 1949 tarihinde Hıristiyan Demokrat Partisi, Hıristiyan Sosyal Birlik Partisi, Hür Demokrat (FDP/Free Democratic Party) ve Almanya Partisi'nden (DP) oluşan koalisyon hükümeti, görevini 20 Ekim 1953 tarihine kadar sürdürdü.

1953-1957: Konrad Adenauer (CDU) başbakanlığında 16 Ekim 1953 tarihinde CDU, CSU, FDP, DP ve Alman Devlet Partisi (GB/ German Empire/Reich Party), Alman Muhafazakar Partisi (BHE)'nden oluşan koalisyon hükümeti, 29 Ekim 1957 tarihine kadar görevde kaldı.

1957-1961: Konrad Adenauer (CDU) başbakanlığında kurulan CDU, CSU ve DP'den oluşan koalisyon hükümeti, 14 Kasım 1961'e kadar devam etti.

1961-1965: Konrad Adenauer başbakanlığında, CDU, CSU ve FDP'den oluşan koalisyon hükümeti kuruldu. 15 Ekim 1963 tarihinde Adenauer görevinden istifa etti. Yerine Hıristiyan Demokrat Birlik Partisi'nden (CDU) Ludwig Erhard başbakanlığa seçildi.

1965-1969: Ludwig Erhard (CDU) başkanlığında kurulan CDU, CSU ve FDP'den oluşan koalisyon hükümeti, Başbakan'ın 30 Kasım 1966 tarihinde istifa etmesiyle sona erdi. 1 Aralık 1966 tarihinde Kurt Georg Kiesinger (CDU)

¹⁴⁷ James A., McAdams, "Germany after Unification: Normal at Last?" **World Politics**, Vol.49, No.2 (January 1997), ss.282-308.

başbakanlığında CDU, CSU ve Sosyal Demokrat Parti'den (SPD) oluşan büyük koalisyon hükümeti kuruldu.

1969-1972: Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD), Willy Brandt başbakanlığında 21 Kasım 1969 tarihinde Hür Demokrat Parti (FDP) ile koalisyon hükümeti kurdu.

1972-1976: Willy Brandt başbakanlığında 14 Aralık 1972 tarihinde SPD ile FDP koalisyon hükümeti göreve geldi. 6 Mayıs 1974'te Brandt istifa edince, yerine 16 Mayıs 1974'te Helmut Schmidt (SPD) seçildi.

1976-1980: Helmut Schmidt, SPD-FDP koalisyon hükümetinin Başbakanı olarak görev yaptı.

1980-1998: Başbakan Helmut Schmidt tarafından kurulan SPD-FDP koalisyon hükümeti, Başbakan Schmidt hakkında verilen güvensizlik oyu neticesinde 1 Kasım 1982 tarihinde düşürüldü. Ardından, 1 Kasım 1982'de Helmut Kohl başbakanlığında CDU, CSU ve FDP'den oluşan koalisyon hükümeti kuruldu. Kohl, 16 yıl süreyle başbakanlık yaparak, Konrad Adenauer'in ardından en uzun süre başbakanlık yapan ikinci kişi unvanını aldı.

1998-2005: Gerhard Schröder (SPD), 27 Ekim 1998'de Yeşiller Partisi ile koalisyon hükümetini kurdu.

2005- : Angela Merkel (CDU), Almanya'nın ilk kadın, Doğu Alman kökenli ve Protestan başbakanıdır. Hükümet, halen görevini sürdürüyor.

a. Ludwig Erhard Dönemi

Federal Almanya 1960'lı yıllarda, Adenauer'in denge politikası ve Batı entegrasyonu sayesinde doğudan gelecek bir saldırı korkusundan sıyrılmış, Doğu

Almanya'yı tanıyan ülkelerle ticari ve politik faaliyetlerini kesebilecek güce erişmişti.

Erhard, Almanya için ekonomik mucize gerçekleştiren bir ekonomi bakanı olarak büyük atılımlar yapmıştır. Adenauer siyasette ve dış politikada büyük bir devrimci olarak görülürken, Erhard politik değil ama ekonomi alanındaki başarılarıyla ün kazanmıştır.¹⁴⁸

Erhard, ekonomi ve politikanın iç içe olduğu bir strateji izlemeyi yeğlemiştir. Ekonomi ve politika, güç ve saygınlık kazanmada birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Politik deha olarak kabul edilen Adenauer ve ekonomide büyük kazanımların önderi Erhard için temel hedef Almanya'nın tekrar güçlenmesiydi.

Erhard, Adenauer'ın aksine Atlantik yanlısı bir dış politika izlemiştir. Adenauer AET, Fransa ve Altılar yanlısı bir tutum sergilerken, Erhard, Almanya'nın ekonomik güce sahip dünya lideri olmasını savunmuştur.

Erhard döneminin en önemli özelliği Doğu politikasında (Ostpolitik) sağlanan başarıdır. Doğu politikasında oldukça esnek davranan hükümet, Doğu Almanya'nın tanınması konusunda katı bir tutum sergilemiş ve Doğu Almanya'yı tanıyan ülkeler ile ilişkilerini kesmiştir.¹⁴⁹ “Tek Temsil Hakkı”ını savunan Hallstein Doktrini¹⁵⁰ SSCB ile birçok sorun yaşanmasına sebep olmuştur. Ancak 1967 yılında Doğu Avrupa ülkeleri ile kurulan ticari ve diplomatik ilişkiler sonunda bu doktrin ortadan kalkmıştır.¹⁵¹ Gerhard Schröder ise, Hallstein Doktrini'ni kurnazlık ve hile ile delerek, Orta ve Doğu Avrupa devletleri ile en azından ticari ilişkiler kurma taraftarıydı.¹⁵²

Ekonomi ağırlıklı bir politika izleyen Federal Almanya hükümeti güç ile ekonomiyi aynı kefedede değerlendirmiştir. Ludwig Erhard'a göre, “Ekonomi ve

¹⁴⁸ Weber, **a.g.e.**, s.73.

¹⁴⁹ Weber, **a.g.e.**, s.75.

¹⁵⁰ **Hallestein Doktrini**, 1951-1957 yılları arasında Federal Almanya Dışişleri Müsteşarlığı yapan Walter Hallstein tarafından hazırlanmıştır. Bu doktrin Doğu Almanya'yı tanıyan ülkeler ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi esasına dayanıyordu. 1955 sonrası Batı Almanya dış politikası bu temel üzerinde gelişmiştir. Dockrill and Hopkins, **a.g.e.**, s.92.

¹⁵¹ Dockrill and Hopkins, **a.g.e.**, ss.92-93.

¹⁵² Volker Rittberger, **German Foreign Policy since Unification: Theories and Case Studies**, Palgrave, New York, 2001, s.385.

politika, zamanımızda artık birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir bütündür. Eğer ekonomi sağlıklı değilse, dengeli bir politika yapılamaz, politikada istikrar yoksa ekonomi sağlıklı olamaz."¹⁵³ Sosyal piyasa ekonomisi ile güç ve saygınlık kazanımının paralel olduğu Erhard döneminde kanıtlanmıştır.

b. Willy Brandt Dönemi

Willy Brandt 1969-1974 arası Federal Almanya Başbakanı ve Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) lideridir. 1966 yılında yapılan seçimlerde “biz yeni bir Almanya yaratacağız”¹⁵⁴ sloganıyla seçimleri kazanmış, Hıristiyan Demokratlar ve Sosyal Demokratlar arasında yapılan koalisyon hükümetinde dışişleri bakanı ve başbakan yardımcısı olmuştur.

Brandt, 1969 seçimlerinde Hür Demokrat Parti ile Sosyal Demokrat Parti'den oluşan bir koalisyon hükümeti kurdu. Yeni hükümet ile özellikle Doğu Bloğu ilişkileri güçlendi. Yumuşama dönemine uygun olarak NATO ve Varşova Paktı üyeleri arasındaki gerginlikte rahatlama yaşansa da SSCB üzerinden gelebilecek tehdit algılaması kaybolmadı.

Brandt döneminde özellikle Federal Almanya ve Doğu Almanya hükümeti arasında sıkı bağlar kurulmaya dikkat edildi. II. Dünya Savaşı sonrası mevcut sınırların tanınması ve Doğu Almanya ile ilişkilerin düzeltilmesi gerekiyordu. Brandt'ın dış politika esasları, özellikle Doğu Almanya ile ilişkilerin güçlendirilmesi temeline dayanır. Brandt bu amaçla, Doğu Avrupa ülkeleri ve SSCB ile ilişkilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesi olarak bilinen Ostpolitik'i geliştirdi

Doğu Politikası önündeki engelleri yok etmeye çalışan Brandt, 1970 yılında SSCB ile Almanya'nın resmen ikiye bölünmesi anlamına gelen Moskova Antlaşmasını imzaladı.¹⁵⁵ Antlaşmaya göre, her iki taraf kuvvete başvurmamayı

¹⁵³ Günther Schulz, “Alman İç Politikası ve Sosyal Piyasa Ekonomisi (1949-1968)”, Bonn Üniversitesi, **Konrad Adenauer Vakfı**, <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=95>, Erişim Tarihi, Nisan 2011.

¹⁵⁴ Weber, **a.g.e.**, s.103.

¹⁵⁵ Tom Buchanan, **Europe's Troubled Peace 1945-2000**, Blackwell Publishing, UK, 2006, ss.172-173.

taahhüt etmiş, Avrupa'nın o günkü sınırlarını tanımayı kabul etmiştir. Bu antlaşma ile SSCB ile ilişkiler yeniden düzenlemiş, Doğu politikasının gelişmesi için Sovyet hakları tanınmıştır. Aynı yıl Polonya ile imzalanan saldırmazlık antlaşması ile Oder - Neisse sınır sorunu çözülmüştür.¹⁵⁶

Brant 1971 yılında dört müttefik güç (Amerika, SSCB, İngiltere ve Fransa) ile Berlin'in statüsünü belirleyen Dört Büyükler Antlaşmasını imzaladı. Bu antlaşma ile batılı müttefikler Berlin'in özel statüsünü yenilediler.¹⁵⁷ Antlaşmaya göre, dış politikada Batı Berlin'i Federal Almanya temsil edecekti. Federal Almanya ve Doğu Almanya arasında gerçekleşen diğer antlaşmalar ile kişilerin ve malların, geçiş trafiği düzenlemiş, iki ülke arasında ticari ve kültürel bağların arttırılması sağlamıştır.

c. Helmut Schmidt Dönemi

Brandt hükümetinin düşmesinin ardından Helmut Schmidt hükümeti iktidara gelmiştir. Schmidt, Ostpolitik uygulamasını devam ettirmiş, bunu Westpolitik ile uyumlu şekilde sürdürmeye çalışmıştır.

Schmidt için Doğu ve Batı arasındaki ikili ilişkilerin arttırılmasında kararlılık çok önemliydi. Schmidt özellikle Batı ittifakı ülkeleri ile ilişkilerin düzenlenmesi ve iyileştirilmesine dikkat etmiştir. ABD, Almanya ve SSCB'nin yaklaşmasına ve ilişkilerin arttırılmasına sıcak baksa da, Alman hükümeti herhangi bir savunma tedbiri almadan SSCB'ne yaklaşmayı tehlikeli bulmuştur. Alman topraklarının üçte birine sahip olan SSCB ile işbirliği yapmak, bu toprakların kaybını resmi olarak kabul etmek anlamına geliyordu. Fakat Schmidt hükümetinin tutumu Ostpolitik'den uzaklaşıldığı anlamını taşıyordu.

1972 yılında Sovyetlerin Afganistan'ı işgali ile uluslararası arenadaki yumuşama dönemi bozuldu. Amerika, Sovyetlere karşı ekonomik yaptırım uygulayarak, bu yaptırımın diğer ittifak güçlerince de uygulanmasını istedi. Bu isteğe uymayan Almanya, Sovyetler ile ticari ilişkilerine devam etti. İki süper güç arasında

¹⁵⁶ Buchanan, **a.g.e.**, s.173.

¹⁵⁷ Detlef Junker, **The United States and Germany in the Era of the Cold War 1945-1990**, Cilt 1, Cambridge University Press, USA, 2004, s.76.

yumuşamanın sağlanmasını isteyen Schmidt hükümetinin bu tavrı, hem Westpolitik hem de Ostpolitik uygulamasının devamı niteliğinde değerlendirildi.

Almanya'nın ABD ile ilk çatışması Polonya'daki sıkıyönetime karşı alınan tavırla olmuştur. ABD, Sovyetler yönetimine ve General Jaruzelski yönetimindeki yeni Polonya'ya karşı yaptırım uygulanmasını istemiş, Almanya bu isteğe uymamış ve yeni yönetimi geçici de olsa tanımıştır.

Schmidt döneminde Fransa ile ilişkilerin yakınlaşmasına dikkat edilmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing döneminde iki ülke arasında yumuşama gözlenmiştir. Güçlü bir Avrupa yanlısı olan Schmidt, Avrupa'daki emellerine ulaşmak için Fransa'nın politik statüsünü kullanmıştır. Avrupa'da son otuz yıl içinde hızla ve inanılmaz şekilde büyüyen ekonomisi ve ticaret hacmi ile en büyük ülke konumundaki Almanya, 1978 yılında ABD'nin nütron bombası planını desteklemiş ve 1979 yılında NATO'nun nükleer silahları iyileştirme programına destek vermiştir.¹⁵⁸

Schmidt döneminde Almanya beklenenin üzerinde bir ilerleme sağlamıştır. Savaştan sonraki ilk otuz yıla denk gelen döneme başkanlık eden Schmidt ile birlikte ülkenin uluslararası arenada gücü ve kendine olan güveni artmıştır. Uluslararası olaylara verilen tepkiler ülkenin kendi refleksleri doğrultusunda gelişmiştir. Ekonomide ve sanayide büyük atılımlar yapılmış, Alman Markı dünyadaki en değerli para halini almıştır.

d. Helmut Kohl Dönemi

Hıristiyan Demokrat Parti ile Hür Demokrat Parti koalisyonunun hükümeti kurması ile 1982 yılında Helmut Kohl iktidara geldi. Kohl hükümetinin hedefi, Adenauer'ın Batı çizgisini devam ettirmek ve uzun vadede birleşmeyi sağlamaktı.

Kohl iktidara geldiği 1982 yılında yaptığı açıklamalarda, ABD ve NATO ile sıkı ilişkilerin devamının öncelikli olduğunun altını çizmiştir. Bu kararlılığı Avrupa Topluluğu içindeki yerini sağlamlaştırmış, Federal Almanya'ya duyulan güveni

¹⁵⁸ Weber, a.g.e., s.133.

arttırmıştır. Fransa ile yakın ilişkiler içinde olan Kohl hükümeti, AT içinde derinleşme ve genişleme taraftarı olmuştur. Kohl dış politika da güvenilir ve istikrara dayalı bir tutum sergilemiş, Fransa ve ABD arasında denge kuran bir politika izlemiştir.

Kohl hükümeti Doğu Almanya ile ilişkilerin sürdürülmesine dikkat etmiştir. 1982 yılında Doğu Bloğu ülkeleri ile kısa süreli gerginlik yaşanmış, bu gerginlik 1984 yılında çözülmüştür.¹⁵⁹

1986-1989 yılları arasında Gorbaçov'un Doğu Avrupa ülkelerinde self-determinasyon hakkının tanınacağını açıklaması, Avrupa devletleri arasında yeni bir IV. Reich dönemi oluşabileceği korkusunu yaratmıştır. Bu açıklamanın ardından Federal Almanya, Doğu Almanya ile ilişkilerini arttırmış, Avrupa'daki yumuşama uygulamaları kolaylaştırmıştır.¹⁶⁰

Adenauer ve Brandt'ın izlediği yolu takip eden Kohl, dış politikada istikrar ve güven yanlısı tavır sergilemiştir. Adenauer'ın Batı politikası ve Brandt'ın Ostpolitigi aynen devam ettirilmiştir.

e. Gerhard Schröder Dönemi

Sosyalist görüşe sahip olan Gerhard Schröder, Helmut Kohl'un oluşturduğu koalisyon hükümetine karşı Sosyal Demokrat Parti ile 1998 yılı seçimlerinde zafer kazanmış, Yeşiller ile koalisyon hükümeti kurmuştur.

Schröder, Kohl'un dış politikasında bağlayıcı hükümler haline gelen önceliklerini aynen uygulamaya devam etmiştir. Bu dönemde Rusya ile olan ilişkiler arttırılmış, seçim arifesinde Yugoslavya'nın parçalanmasını desteklemiştir. Seçimlerin ardından kurulan yeni hükümet ile Avrupa'da AB içinde silahlı kuvvetlerin oluşturulmasına destek vermiştir.

¹⁵⁹ SSCB 1982 yılında Federal Almanya'nın NATO'nun modernizasyon planlarının ertelenmesi için baskı amaçlı Doğu Almanya ve Çekoslovakya sınırlarına füzeler yerleştirmiştir. Fakat 1984 yılında Sovyetlerdeki hükümet değişikliği, Almanya'nın, Doğu Almanya'ya kredi vermesi ile ilişkiler düzelmiştir.

¹⁶⁰ Weber, **a.g.e.**, ss.168-180.

1999 yılında Köln Zirvesinde “Euro Korps” olarak adlandırılan Avrupa ordusunun kurulma kararı alınmıştır. Almanya bu dönemde Avrupa’nın ortasında hızla artan nüfus ve ekonomik gücüne paralel bir askeri yapılanmayı, konumuna uygun olarak, ancak bu şekilde oluşturabileceğini düşünmüştür. Bu amaçla AB içinde ordu kurma fikrinin en büyük destekçisi olmuştur.

Schröder hükümeti Afganistan operasyonunu desteklemiş, Irak operasyonuna katılmayı reddetmiştir. Bu dönemde Almanya’nın Trans-Atlantik ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. ABD ile olan ilişkilerini tekrar gözden geçireceğini söyleyen Schröder 11 Eylül saldırısından sonra tavrını değiştirmiş, Afganistan, Kuzeydoğu Afrika ve Körfez’e Alman askerini göndermiştir. Kamuoyunun beklentisi ABD-Almanya ilişkilerinin bozulması iken aksine Schröder 11 Eylül sonrası ABD’ye tam destek sözü vermiştir.

Dış politikada daha özgür adımlar atan Almanya, üzerindeki ABD etkisinden kurtulmuş, Avrupa’nın siyasi kararlarında Almanya eksenli yeni bir duruş sergilemiştir. Almanya bir ‘süper güç’ (grossmacht) olmasa da, büyük güç ifadesi ile anılmaya başlanmıştır.¹⁶¹

Genel olarak dengeli ve ılımlı bir politika izleyen Schröder, NATO içinde ABD ile AB içinde Fransa ile iyi ilişkiler kurmuş, ulusal arenada Kohl hükümetine benzer şekilde Fransa ile ters düşmemeye dikkat etmiştir.

Schröder Alman çıkarlarına uygun ulusal bir güç oluşturmaya çalışmış, Avrupa entegrasyonuna önem vermiş, batıya odaklanmıştır. Michael Gorbaçov’un, Almanya’nın birleşmesine verdiği destek ile dış politikada Rusya ile yakınlaşma sağlanmış, Rusya’ya karşı yumuşak bir tavır izlenmiştir.

2004 yılında sosyal ve ekonomik sıkıntıların artmasına paralel, devlet harcamalarının kısıtlanması ile ilgili reformların çıkarılması sonrasında, halk desteğini kaybeden Schröder görevinden istifa etmiştir.

¹⁶¹ Anne-Marie Le Gloannec, “Germany’s Power and the Weakening of States in a Globalised World: Deconstructing a Paradox”, **German Politics**, Vol.10, No.1, (April 2001), s. 117.

f. Angela Merkel

Angela Merkel 2005 yılında Hıristiyan Demokrat Parti (CDU) ile Başbakanlığı gelmiştir. Merkel'in en önemli özelliği Lutheran bir papazın kızı ve Berlin Duvarı yıkılana kadar Doğu Almanya vatandaşı olmasıdır. Merkel, iki Almanya'nın birleşmesinin ardından, Doğu Alman kökenli olan ilk başbakandır.

Merkel, Schröder'in Fransa'ya yakınlığına karşı, AB içindeki küçük ülkelerle işbirliği içine girmiş, onların koruyuculuğunu üstlenmiştir. Bu sayede büyük devletler karşısında daha fazla güçlenmeyi amaçlamıştır.

Angela Merkel Irak Savaşı'nda Alman politikasının, Fransız politikasına fazla bağımlı hale gelmesini eleştirmiştir. Fransa ile iyi ilişkilerin önemini inkar etmeyen siyasi lider, Avrupa'daki diğer ülkelerin veya ABD'nin dışlanması anlamına gelmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Merkel'e göre CDU'nun dış politikası açısından Avrupa entegrasyonu ne kadar önemliyse, ABD ile dostluk ve ortaklıkta o kadar önemlidir. Fakat Irak'a asker göndermeme konusunda kararlı bir tutum sergilemiş ve asker göndermemiştir. İktidara gelmeden önce Schröder hükümetinin Irak politikasını eleştiren ve bunu ABD ziyaretlerinde dile getiren Merkel, seçimi kazandıktan sonra tavrını değiştirmiş, Irak'a asker gönderme konusuna sıcak bakmadıklarını belirtmiştir.

2. Soğuk Savaş Sonrası Alman Stratejik Zihniyeti Temel Parametreleri

a. İki Almanya'nın Birleşme Süreci ve AB Entegrasyonuna Etkisi

II. Dünya Savaşı tarihin en yıkıcı savaşlarından biri olmuştur. Almanya ikiye bölünmüş, dünya birbiri ile kıyasıya mücadele eden iki kutupa ayrılmıştı. ABD ve SSCB arasında süren Soğuk Savaş başlamış, bu savaşın arenasını da Avrupa'nın merkezi olmuştu. De Gaulle'ün de anılarında belirttiği gibi "Almanya'nın sorunu her zaman Avrupa'nın da sorunu olmuştur."¹⁶² Almanya'nın bölünmesi dünyayı iki kutupa ayırmakla kalmamış Avrupa'yı da ikiye bölmüştür. Bu sebeple Berlin

¹⁶² Adrian H. Price, **Germany and European Order: Enlarging NATO and the EU**, Manchester University Press, UK, 2000, s.74.

duvarının yıkılması ile sona eren Soğuk Savaş ile Avrupa'daki siyasi dengeler değişmiştir.¹⁶³

Avrupa devletleri içinde özellikle Fransa tarafından pek memnuniyetle karşılanmayan birleşme en başından itibaren birçok soruyu beraberinde getirmiştir.¹⁶⁴ Eski gücüne kavuşacak Almanya'nın birleşmesi ne kadar doğruydü? Almanlara özellikle askeri ve siyasi antlaşmalarda yeterince özgürlük tanınması doğru muydu? Almanya'nın eski öz güvenine kavuşması Avrupa barışı için tekrar bir tehdit olabilir miydi? Fransa, İngiltere ve kısmen Sovyetler bu sorulara negatif cevap verirken, ABD birleşmeyi destekleyen bir tavır sergilemiştir. ABD'nin bu tavrındaki en büyük etken Adenauer'ın başarılı Batı yanlısı bir politika izlemiş olmasıydı.

1990 yılında Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesi ile beraber Almanya iç politika ve uluslararası alanda, sadece ekonomik ve coğrafi olarak değil, politik ve kültürel olarak da Avrupa'nın merkezine yerleşmiş, eski yerini ve etkisini kazanmıştır.¹⁶⁵

Birleşmenin beklenenden erken ve hızlı gelişmesi, iç politikada Doğu ile Batı arasında uzun yıllarda oluşmuş, kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklar gibi bazı sorunları beraberinde getirmiştir. İki farklı siyasal yapı üst bir siyasi kararla beklenmedik bir anda birleşmiştir. Burada iki farklı siyasi olgu birleşmemiş, doğu bölgesi batıya dahil olmuştur.

Batı Almanya hükümeti aradaki sosyo-ekonomik farkı yok etmek için birçok sosyal, ekonomik ve siyasi düzenlemeler yapmıştır.¹⁶⁶ 1992 yılında Kohl hükümeti, Doğu Almanya'da şartların düzeltilmesi ve altyapının iyileştirilmesi için kaynak aktarımı, okulu bırakanlara çıraklık eğitimi ve iş garantisi, devlete ait endüstri kuruluşlarının özelleştirilmesi gibi ek kararlar almak zorunda kalmıştır.¹⁶⁷

¹⁶³ Paul B. Stares, **The New Germany and The New Europe**, Library of Cogress Cataloging İn Publication Data, Washington, 1992, s.12.

¹⁶⁴ Philip Zellikow and Condoleezza Rice, **Germany Unified and Europe Transformed**, Harvard University Press, England, 1997, s.45

¹⁶⁵ Price, **a.g.e.**, s.1.

¹⁶⁶ Batı Almanya birleşmenin ilk yıllarında Doğu Almanya'ya yılda 5 milyar DM (2,6 milyar dolar) kredi vermiştir. Joachim G. Glaessner, **The Unification Prosses in Germany**, Sr. Martin Press, NY, 1992, ss.37-49.

¹⁶⁷ Holger Briel, **German Culture and Society**, Arnold Press, London, 2002, s.297.

Birçok Batı Almanya vatandaşı birleşmeyi ekonomik sıkıntılardan kurtulmak umudu ile isterken tersi bir durumla karşılaşmıştır. Vergiler ve yaşanan göçün yarattığı işsizlik artmıştır.¹⁶⁸

1990'lı yılların başında Almanların neredeyse yarısı birleşmeden memnun olmadığını ve artan ekonomik sıkıntılardan şikayetçi olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁹ Birleşme sadece etnik kökene dayandırılarak gerçekleşmiş, temelde siyasi ve sosyal bir bilinç söz konusu olmamıştır. Birleşme bu sebeple üst bir siyasi otorite tarafından gerçekleştirilmiş stratejik bir olgudur.¹⁷⁰

Almanya yeni bir vizyon geliştirerek demokratik, ülkelerin egemenliklerine saygılı, güven verici bir dış politika ile dünyaya savaş yanlısı değil, aksine Avrupa'da ve dünyada barışı destekler bir çaba içinde olduğunu gösterme yolunu seçmiştir. III. Reich'in küllerinden doğan Almanya, Trans-Atlantik yapının içine gömülmüş ve dış politika, güvenlik ve savunma politikalarında çok taraflılık ilkesine bağlı kalacağını taahhüt etmiştir.¹⁷¹

Birleşme ile oluşturulan birlik aslında tarihi mekan değerlendirmesi yapılırsa geçmişten farklı bir yönde ilerlemiştir. Eski birleşme, Prusya merkezli doğudan batıya doğru ve askeri güçle, bu birleşme ise batıdan doğuya ve kuzeye doğru, ekonomik güçle gerçekleşmiştir. Birleşme sayesinde Batı Almanya, Doğu Avrupa'ya doğru genişleme sağlamıştır. Aslında Doğu Almanya ile yakınlaşırken Doğu Avrupa ile yakınlaşmıştır.

Bismarck ve Hitlerin silahla doğudan batıya ve güneye doğru genişlemesi, 1990'lı yıllarda yerini batıdan doğuya ve güneye doğru ekonomik kazanımlarla kendini göstermiş, eskiden kullanılan silahın yerini yeni Alman Markı almıştır.¹⁷² Doğu'ya doğru genişleme anavatan kavramını tekrar gündeme getirmiştir. Burası Almanya'nın kendi kültür havzası ve doğal güvenlik alanıydı. Bunun yanında birleşme sonrası, diğer ülkelerde yaşayan Almanların anavatana göç etmeleri, birçok sosyo-ekonomik ve kültürel sorunları da beraberinde getirmiştir.

¹⁶⁸ Zelikow and Rice, **a.g.e.**, s.103.

¹⁶⁹ McAdams, **Germany Divided: From the Wall to Reunification**, s.333.

¹⁷⁰ Jurgen Habermas, **The Past as Future**, (der.) Max Pensky, University of Nebraska Press, Lincoln, 1994, s.44.

¹⁷¹ Price, **a.g.e.**, s.3.

¹⁷² Price, **a.g.e.**, s.106.

Almanya, 1990'da gerçekleşen birleşme ile SSCB ve Doğu Avrupa düzenindeki yerini yeniden belirlemiştir. Birleşme sayesinde Almanya, ABD desteğini alarak, kıtada yükselmeye, ekonomik gücünü kazanmaya ve politik bir üstünlük sağlamaya başlamıştır.

Almanya'nın, tarihte güçlü Almanya ideali için, egemenlik sağladığı eski sınırlarına geri döndüğünü görüyoruz. Bu yüzyılda Avrupa'da gerçekleşen Alman üstünlüğü fetih, kolonileşme veya askeri güç ile elde edilmemiş, ekonomik üstünlük ile güç kazanarak ortaya çıkmış, 'informal empire' olarak değerlendirilmiştir.¹⁷³

Almanya'nın birleşmesi uluslararası arenada birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Birleşmenin nasıl olacağı, Almanya'nın AET içerisindeki statüsü ve Doğu Almanya'nın topluluk içindeki yeri çözülmesi gereken önemli sorunlardır. Almanya ise bölünmüş bir Almanya'nın, bölünmüş bir Avrupa yansıması olduğunu iddia etmiş ve Almanya'nın birleşmesinin bir tehdit olmadığını savunmuştur.

Helmut Kohl, Almanya'nın artık barış yanlısı olduğunu ve milliyetçiliğin barışa zarar verdiğini dile getirirken aslında Avrupa entegrasyonu içinde kendilerinin de söz sahibi olduklarının sinyallerini vermiş, Alman Birliğini model göstererek, temel hedefin Avrupa entegrasyonunun güçlenmesi olduğunu ifade etmiştir. Bu Kohl'un Alman Birliği ile Avrupa Bütünleşmesini aynı düzlemde gördüğünü göstermektedir. Kohl Alman iç politikası ile Avrupa'daki gelişmeler arasında bağlantı kurmuş, AET'yi Almanya ve Avrupa için zaruri temel kabul etmiştir. Birleşme ardından yapılan açıklamalarda, artık entegrasyonun daha dikkatli ve yavaş adımlar atması gerektiğini, artan üye sayısına paralel yeni reformların yapılmasını, gelişen Avrupa düzenine herkesin uyum sağlaması gerekliliğini vurgulanmıştır.

Almanya'nın birleşmesi ile Doğu Almanya hiçbir şart koşulmadan, Federal Almanya'nın AT içerisinde sahip olduğu hakların hepsine birden sahip olmuş, tüm fonlardan yararlanma hakkı kazanmıştır. Almanya'nın AT içerisindeki gücünün ve parlamento ile komisyondaki oy ağırlığının artması başta İngiltere ve Fransa olmak üzere AB'de endişeyle karşılanmıştır. AB'nin kuruluş aşamasından itibaren etkisini hiç azaltmayan Almanya, hızla ilerleyen ekonomisiyle AB'de belirleyici konumdadır. Birleşme Almanya'nın işgücü potansiyelini ve kaynaklarını arttırarak,

¹⁷³ Mungan, a.g.e., s.157.

diğer üye ülkelerden daha iyi duruma gelmesine yardımcı olmuştur. İngiltere ve Fransa'nın önemi ikinci plana atılmıştır. Almanya eskisinden çok daha güçlü ve etkili olarak, eski egemenlik sahası olan Doğu Avrupa ve Baltıklara geri dönmüştür. Slovenya ve Hırvatistan'ı erken tanınması, Almanların tarihi sürekliliğe paralel olarak, stratejik zihniyetlerinde yatan Balkanlara, Doğu Avrupa'ya sarkmalarının göstergesidir. Ancak geçmişteki saldırgan tavrı yerine, Avrupa'daki entegrasyonu, çıkarları ve güvenliği için daha yararlı bulmuştur.

Alman birliği savaşla değil ekonomi ile sağlanmış olsa da temeldeki stratejik düşünce aynıdır. Değişen tek şey hedefe ulaşmada kullanılan araçların farklı olmasıdır. Almanya'nın coğrafi konumu, 1871 tarihinden itibaren dış politika ile ilgili kararların belirlenmesinde ve şekillenmesinde etkili olmuştur. Tarihsel geçmiş, kültür ve ideoloji toplumun bilinçli veya bilinçsiz olarak belli bir stratejik yönde şekillenmesini sağlamıştır.¹⁷⁴ Soğuk Savaş sırasında politik kabiliyet alanı daralan Almanya, bu sınırlamanın dışına çıkabilmek için Avrupa Bütünleşmesi üzerinde yoğunlaşmıştır.

b. Avrupa İçi Oluşan Yeni Dengeler

Tarih sahnesinde var olduğu günden bu yana her zaman yayılmacı bir politika izleyen Almanlar, bunu yaparken önce dil, din ve kültürü, sonra kan ve soy bağına kullanmışlardır. Ortaçağdan bugüne sürekli olarak kendilerine uygun bir tarihsel yaşam biçimi ve kimlik oluşturmaya çalışmışlardır.¹⁷⁵ Oluşturdukları güçlü devlet yapısı, Avrupa'da birçok sorun yaratmış, fakat güç dengesinin korunabilmesi pahasına yok olmaya bırakılmak yerine Almanya'nın ayağa kalkması sağlanmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Konrad Adenauer, mevcut düzen içinde uzlaşmacı bir yaklaşım izleyerek, Avrupa'daki kontrolü ele almaya çalışmıştır. Bütünleşmiş Avrupa ile geleneksel büyük güç olma hırısından ve nasyonalizm'den vazgeçtiklerini gösterme fırsatı bulmuşlardır.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Price, **a.g.e.**,s.10.

¹⁷⁵ Klaus Schulz, **Alman Kültür Tarihi**, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s.167.

¹⁷⁶ Hans Peter Schwarz and Deborah Lucas Schneider, "Germany's National and European Interests", **American Academy**, Vol.123, No.2, 1994, ss.81-105.

Fransa, bu dönemde Almanya'nın etrafındaki güvenlik çemberini genişlettiğini ve güçlendirdiğini fark etmiştir. Almanya'nın Avrupa bütünleşmesi dışına çıkmasından endişe duyan Fransa yeni bir Alman faciasını önlemek için 1992 yılında Maastricht Antlaşmasını imzalamıştır.¹⁷⁷ Avrupa Topluluğu'nu yeniden şekillendiren Maastricht ile birlikte kurucu antlaşmalar radikal şekilde değişmiş, AB üç sütunlu bir yapı üzerine oturtulmuştur.¹⁷⁸

Birleşmenin iki itici gücü olarak değerlendirilen Almanya ve Fransa arasında Maastricht görüşmeleri sırasında birçok fikir ayrılığı yaşanmıştır. Almanya'nın stratejisi önce derinleşme ve ardından Doğu genişlemesinin sağlanması iken, genişlemeye sıcak bakmayan Fransa, gelecek Doğu genişlemesi ile Almanya'nın AT içindeki gücünün artmasından endişe duymuştur.¹⁷⁹ Almanya var olan gücünü, AT dışında kabul ettirmesinin güç olacağını bildiği için, federal bir yapının oluşumu konusunda ısrar etmiştir.

Fransa ve İngiltere, Almanya'nın birleşme ve büyüyen ekonomik gücü ile Avrupa'da bir kutuplaşmaya neden olmasını engellemek için AT yapılanmasını kabul etmek zorunda kalmıştır.¹⁸⁰

Tarihi perspektiften bakıldığında, Avrupa'da süper güç ve dünyada güçlü devletlerden biri olmak isteyen Almanya, Doğu Avrupa'yı kendi etki alanına alarak Avrupa'ya hakim olmayı istemektedir. Avrupa'da başka bir güçlü devletin olması Alman çıkarlarına terstir. Avrupa'daki bütünleşme, yani Batı Avrupa ile bütünleşip, Doğu ile işbirliği Almanların iki önemli etkinlik alanıdır.¹⁸¹

1945 sonrası gerçekleşen Avrupa bütünleşme hareketi içinde mahçup ülke konumunda olan Almanya, ancak 1963 yılında Alman-Fransız işbirliği antlaşmasından¹⁸² sonra hareket kabiliyeti kazanmıştır. Bu Almanya'yı Avrupa'daki dengeleri sarsan ülke pozisyonundan çıkarmıştır. Almanya, Avrupa Bütünleşmesinin

¹⁷⁷ **Maastricht Antlaşması**, Aralık 1992 yılında Hollanda'nın Maastricht kentinde imzalanan antlaşma, Danimarka'daki referandumun olumsuz neticelenmesiyle ancak 1 Kasım 1993 yılında yürürlüğü girmiştir.

¹⁷⁸ Birinci sütun Avrupa Toplulukları sütunu, ikincisi Ortak Dış ve Güvenlik Politikası sütunu, üçüncüsü ise, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği adını taşımaktadır.

¹⁷⁹ Henning Tewes, **Germany, Civilian Power and the New Europe**, Palgrave, NY, 2002, s.92.

¹⁸⁰ Karluk, **a.g.e.**, s.68.

¹⁸¹ Canbolat, **a.g.e.**, s.198.

¹⁸² 1963 Elysee Antlaşması. Ayrıntılar için Bknz. s.44.

önemini erken fark ederek bunu ekonomik kazanç haline dönüştürmeyi başarmıştır. Ancak Almanya tek başına AB bütünleşmesinin lokomotif gücü olma olgunluğuna ulaşmış değildir. II. Dünya savaşı sonrası Avrupa'daki düzen hareketi Almanya-Fransa ekseninde gelişirken, 1990 sonrası birleşmenin temelini Almanya ile arkasından sürüklediği Doğu Avrupa ve Polonya merkezli geliştirdiği dikkat çekicidir. Özellikle bu yıllarda bütünleşmeye önem veren Almanya, bu süreç sayesinde gücünü arttırarak bütünleşmede en önemli yere sahip olmuştur

Almanya genişleme politikası içinde, Alman sınırları dışında kalan azınlıkların haklarının korunmasına ve bu azınlıkların AB standartlarına ulaşmasına destek vermiştir. Bu şekilde Alman toprakları dışında yaşayan Almanlarında, Alman çıkarlarına hizmet etmesi sağlanacaktır. Özellikle Polonya, eski Çekoslovakya ve Macaristan'da kalan azınlıkların haklarının verilmesi ve Alman kimliği özelliklerinin korunması konusunda baskı yapmaktadır.¹⁸³ Geçmişte soykırımdan suçlu bulunmuş olan Almanya, kendi yaptıklarına meşruiyet yaratma ve bozulan imajını düzeltmek için, AB içinde insan haklarını en önde savunan ülkedir. AB içerisinde bu sebeple en çok sığınma talep edilen ülkede Almanya'dır.¹⁸⁴

Sonuç olarak azınlıklar, Alman hükümeti için önemlidir. Almanya bu insanları köprü olarak kullanarak etki alanı oluşturmuştur. Bu bölgeler de, Alman kimliğinin yaşatılması ve yaygınlaştırılması için özel çalışmalar yapılmaktadır. Almanya'nın, Doğu Avrupa ülkelerinin, AB üyeliğine verdiği destek bunun başka açıdan yansımasıdır. Aslında Almanya, bu azınlıkların Almanya'ya dönmesini değil, buldukları ülkelerde kalmasından yanadır. Çünkü bu sayede bölgede Alman etkisi ve varlığı sürdürülebilecektir.

Bu gelişmeler Almanya'nın yenedünya düzeninde giderek artan bir güç olduğunu göstermektedir. Almanya özellikle doğu genişlemesine destek vererek, bölgedeki Alman azınlıkları sayesinde etki alanını genişletmiş, bir zamanlar hakim olduğu topraklara geri dönmüştür.¹⁸⁵

Almanya'nın geliştirdiği yeni dünya düzeni politikasında, temel amaç çevre ülkelerin çok fazla güçlenmeden entegrasyon içine alınarak, denetim altında

¹⁸³ Tewes, **a.g.e.**, ss.134-135.

¹⁸⁴ Canbolat, **a.g.e.**, ss.210-211.

¹⁸⁵ Price, **a.g.e.**, s.106.

tutulması gerekliliğidir. Hedef Doğu Avrupa ülkelerine ekonomik ve kültürel olarak yaklaşmak, onları entegrasyona dahil etmek ve arka planda kendi çıkarlarını ve güvenliğini sağlamaktır.

Doğu Avrupa ülkeleri sosyal ve ekonomik yetersizlikleri nedeni ile Almanya'nın gücüne ihtiyaç duyarken, Almanya bu ülkelerin pazarlarına girerek kendisine bağımlı hale gelmelerini sağlamıştır. Ayrıca bu ülkelerin AB içerisine alınmaları ile entegrasyon hareketinin daha da güçleneceğini savunmuş, hem AB hem de Doğu Avrupa ülkeleri için vazgeçilmez bir ekonomik güç haline gelmiştir. Almanya mevcut ekonomik durumu ile bölgesel bir güçten daha öte bir hal almış, geçmişten bugüne yansıyan Doğu Avrupa üzerindeki emellerine ulaşmıştır.

c. Ostpolitik ve Rusya

Almanya'nın Avrupa içi güç dengesini sağlama ve kıta gücü olma hedefi doğrultusunda Rusya ile olan ilişkileri dikkat çekicidir. Tarihte birçok evrede kolayca ittifak kuran bu iki ülke, özellikle Avrupa'nın doğusunda güçlü olmak amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda yapılan ittifak antlaşmaları dışında savaşlarda olmuştur. Her iki ülke arasında kimi zaman savaş, kimi zaman ekonomi ve diplomasi ile yürüyen bir birliktelik söz konusudur.

19.yüzyıl Almanya ve Rusya'nın kıta içi güç dengesini sağlamak için İngiltere'ye karşı müttefik olabileceğini göstermiştir. Amaç, Avrupa içi güç ve pazar merkezini doğuya kaydırarak bu bölgede etken olabilmektir. Tarihte Bismarck ile gerçekleşen Alman-Slav ittifakı veya 1880'lerdeki Kayzer-Çar ittifakı örnektir. Bu ittifakların paralelinde II. Dünya Savaşı'nda Hitlerin Stalin ile anlaşma yaparak savaşa girmeden önce, doğu cephesini garanti altına almak istemesi aynı amaca hizmet etmektedir. Hitlerin bu anlaşması, ideolojilerin yok sayıldığı, jeopolitik bir anlaşma olarak değerlendirilebilir.¹⁸⁶ Almanya ve Rusya birbirinin güç ve stratejik konumlarını kullanarak, Doğu Avrupa üzerinde etken güç olma yolunu seçmiştir.

Batı ile bütünleşme içerisinde hareket eden Adenauer, Doğu Almanya üzerinde hakimiyet kuran Sovyetler birliğinin varlığının yasal olmadığını savunur bir

¹⁸⁶ Kissinger, a.g.e., s.332.

politika izlemiştir.¹⁸⁷ Fakat daha sonraki hükümetler döneminde çeşitli ilişkiler vasıtasıyla Rusya ile olan sorunlarda düzeltme yoluna gidilmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ortaya atılan ve geliştirilen doğu politikası Brandt hükümetinde yeni şeklini almıştır. Brandt'ın 'yeni Ostpolitik' tanımı ile yumuşama döneminde uzun bir süre Almanya'nın birleşme fikri askıya alınarak, Sovyetler ile ilişkilerin normalleştirilmesi öncelik kazanmıştır.¹⁸⁸

1970'lerde Almanya kendini Batılı bir ülke olarak kabul ettirmeyi başarmıştır. Doğu politikası sayesinde Almanya'nın birleşmesinin, meşru ve doğal olduğunu herkese kabul ettirmiştir. Bu dönemde doğu ülkeleri ile diplomatik ilişkilerini geliştirmiş, varlığını ve etkisini kabul ettirerek daha saygın bir kimlik kazanmıştır. Doğu bloğu ile yakınlaşmasının, ticari ve ekonomik etkileri sayesinde, bölgedeki rejimi zayıflattığı söylenebilir. Dönem içinde yumuşak ve barış yanlısı politika izleyerek doğu ile yakınlaşan Almanya, aslında geçmişteki doğu genişlemesi hayalinin temellerini atmış, fiziki olarak giremediği doğu bloğu ülkelere, siyasi, ticari ve kültürel bağlar kurarak girmeyi başarmıştır.

Almanya'nın birleşme sonrasında hız kazandırdığı Ostpolitik stratejisi doğu bloğu ve Sovyetler ile istikrar ve güven sağlarken, batılı ülkeler arasında tedirginlik yaratmıştır. Çünkü güçlü ekonomisi ile birleşmiş bir Almanya ve müttefiki olan Sovyetler, Avrupa için yeni bir tehdit olabilirdi.¹⁸⁹

Özetle Soğuk Savaş sonunda tanımlanan ve dengeli şekilde devam eden Ostpolitik, Sovyetler ve Almanya arasındaki ilişkileri normalleştirmiştir. Bu şekilde Almanya'nın doğuya nüfuz etmesi kolaylaşmıştır. Geçmişteki militarist yaklaşımın aksine bu yüzyılda yaşanan gelişmeler tamamen ekonomik tabanlıdır. Her iki ülke içinde güç merkezinin doğuya kayması önem taşımaktadır. Rusya, Almanya'nın mevcut ekonomik gücü olmadan bu bölgede hakimiyet kuramayacağını farkındadır. Almanya ise sadece Weltpolitik ile güçlü bir Avrupa birleşmesinin mümkün olmayacağını farkındadır.

¹⁸⁷ W., E., Paterson, "Foreign Policy and Stability in West Germany", *International Affairs*, Vol.49, No.3, (Jul., 1973), ss.413-430.

¹⁸⁸ Avril Pittmann, *From Ostpolitik to Reunification: West German-Soviet Political Relations since 1974*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992, ss.9-10.

¹⁸⁹ Franz J. Meiers, "Germany: The Reluctant Power", *Survival*, Vol.37, No.3, (Autumun, 1995), s.94.

d. **Weltpolitik ve Avrasya Politikası**

II. Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın zorunlu koşullar altında yeni değerler ve stratejiler aramaya yöneldiği ara dönemdir. Bu dönemde Alman dış politika zihniyeti gerek pratik gerekse teorik olarak geleneksel düşüncenin dışına çıkmıştır.

Almanya 1871'deki birleşme ile Avrupa'nın mağdur ulus kimliğinden sıyrılarak Avrupa'nın dengesini tehdit eden ve Avrupa'daki güçler dengesini bozan bir role bürünmüştür.¹⁹⁰ Bu sebeple Soğuk Savaş süresince, tekrar saldırgan bir Weltpolitik'e yönelmeyeceği konusunda güven verici bir dış politika uygulama gereği görmüştür.

Alman ekonomisinin yapısı gereği hammadde temini ve üretilen mallara pazar bulması zorunluluğu, Almanya'nın kıta dışı alanlarda aktif bir politika uygulamasını gerektirmiştir. Bu sebeple, diğer bölgelere uyguladığı yumuşak politikasına rağmen özellikle Avrasya, Alman dış politikasında önemli yere sahiptir. Soğuk Savaş süresince Almanya'nın Hindistan ve Çin'e en fazla yatırımı yapan ülke olması dikkat çekicidir.

Almanya, Soğuk Savaş sonrası dış politikasını sınırlayan kısıtlamalardan kurtulmakla birlikte birleşmenin meydana getirdiği iç sorunlarla uğraşmak zorunda kalmış, yeni enerji kaynaklarının hakim olduğu kıta dışı alana yeterli yatırım yapamamıştır. Alman ekonomisi özelliği gereği yeni hammadde kaynakları ve yeni pazarlar bulmak zorundadır. Fakat yeni dış politika uygulamaları bunu engellemiştir.

Bu yüzyılda uluslararası güç olma rekabeti sırasında enerji aktarımı ve bu bölgelerle kurulacak diplomatik ilişkiler çok önemlidir. Soğuk savaş sürecinde ABD, NAFTA (The North American Free Trade Agreement/ Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması) üzerinde, Almanya AB üzerinde ekonomik rekabete girerek etkinliklerini kanıtlamaya çalışmıştır. Bu çerçevede gerçekleşen ikili antlaşmalar ve diplomatik ilişkiler ideolojiden uzak tamamen çıkar ilişkisine dayanmaktadır.

Sonuç olarak, Almanya'nın Soğuk Savaş'tan sıyrılıp kendi etki alanını yaratmaya çalışmak istediği yeni dönemde, uygulamaya çalıştığı Weltpolitik ile enerji kaynaklarının bulunduğu Avrasya'ya yönelmeye çalışması ikilem

¹⁹⁰ Price, a.g.e., s.74.

yaratmaktadır. Çünkü bu konudaki çekimserliği günümüzdeki enerji kaynaklarına sahip olma ve güçlenme yarışında Almanya'yı zayıflatırken, göstereceği ısrarcı tavır saldırgan bir davranış olarak algılanarak, Wilhelm ve Hitler'in Weltpolitik uygulaması sonucu çıkan savaşların hatırlanmasına neden olacaktır. Bu Almanya'nın yıllardır yaratmaya çalıştığı pozitif imajın yok olması demektir.

e. NATO ve Güvenlik Politikası

Almanya Soğuk Savaş dönemi güvenlik politikasını SSCB'den gelecek ve toprak bütünlüğünü tehlikeye sokacak herhangi bir saldırı tehdidine karşı geliştirmiştir. Bu dönemin temel politikaları, saldırgan ve Nazi vahşetini yok etmeye çalışmak, batı ülkeleri başta olmak üzere ticari ve ekonomik işbirliğini arttırmak, yurtdışı kültür köprüleri vasıtası ile Almanlara karşı sempati duyulmasını sağlamaktır.¹⁹¹

Dışarıdan bakıldığında oldukça yumuşamış ve her alanda esnek Alman dış politikasının güvenlik stratejisi, ABD'nin nükleer gücünü ve NATO'yu (North Atlantic Treaty Organization/ Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) arkasına alarak Avrupa ile bütünleşmek ve Doğu ile ilişkilerini yakın tutmaktır.

Alman şansölyesi Adenauer, Doğu yerine Batı ile bütünleşerek, güçsüz ve tamamen bağımsız olmayan ülkenin güçlenmesi yönünde bir politika izlemiştir. Bismarck'ın aksine, Doğu ile Batı arasında gidip gelen değil, batının hatalarından faydalanarak güçlenme yerine, koşulsuz batı bütünleşmesi taraftarı olmuştur.¹⁹² Adenauer bu politika çerçevesinde, Sovyetlere karşı tedbir ve batı bütünleşmesi içerisinde daha aktif bulunabilmek için, silahlanmaya başlamıştır. Almanya'nın NATO içine alınması, Alman topraklarından müttefik güçlerin çekilerek burada üst bulundurmaları şartıyla kabul edilmiştir. Almanya 1955 tarihinde eşit haklarla NATO üyesi olmuştur. Fakat nükleer ve biyolojik silah üretmemesi şartı getirilmiştir.

Kissinger'a göre, Almanya'nın Batı politikası ve NATO içine alınması, kontrolsüz silah üretmesini ve oluşacak herhangi bir tehlikenin önlenmesini

¹⁹¹ Canbolat, a.g.e., s.95.

¹⁹² Kissinger, a.g.e., s.483.

sağlamıştır. Almanya'nın kontrolsüz bağımsızlığının oluşması, yeni bir dünya savaşı tehdidi oluşturabilirdi.¹⁹³

NATO üyeliği Almanya'nın temel güvenlik politikasını oluşturmuştur. Bunun da dört temel nedeni vardır.¹⁹⁴

Birincisi, yeniden güçlenen ve intikam almak isteyen SSCB'ye karşı, Almanya NATO ile birlikte güvence altına girmiştir. SSCB'nin herhangi bir istikrarsızlığı durumunda NATO ile Almanya kendini sigorta altına almıştır.

İkincisi, Almanya'nın NATO içine askeri olarak entegre olması, Batı politikası ve çok taraflı savunma işbirliğinin sağlanmasıdır.

Üçüncüsü, Amerika ile yakın ilişkiler kurması, Avrupa'daki barış ve düzenin sağlanması için Amerikan askerinin kıtada olması gerekliliğidir.

Dördüncüsü, NATO'nun demokratik ilkelere dayalı bir ittifak sistemi olduğuna ve Avrupa'daki barış ve istikrara katkı sağladığı inancıdır.

Alman dış politikasında Soğuk Savaş sonrası özellikle güvenlik politikasında bir eksen kayması yaşanmıştır. Almanya'da, Varşova Paktının yıkılması, yeni bir güvenlik stratejisi açığı yaratmıştır. Almanya'nın kendine özgü yeni bir güvenlik politikası oluşturmak istemesi, Avrupa ve NATO içinde çatışmalara sebep olmuştur. İttifakın diğer üyeleri ve Almanya, NATO'nun kıta içi olaylarda daha aktif rol almasını, Atlantik'in her iki yakasını düzenlemesi gerektiği üzerinde durmuş ve NATO içinde yeni düzenlemeler yapılmasını istemiştir. NATO'yu daha fazla Avrupalı ve sorunlara daha aktif katılan, Avrupa'nın bir ayağı şeklindeki organizasyona dönüştürme fikri yayılmış ve bu fikir Almanya tarafından desteklenmiştir. Amerika'nın NATO içindeki liderliği ve etkisinin azaltılması yönündeki yapılan bu çalışmalar çok da başarılı olmamıştır.

Varşova Paketi'nin dağılması, NATO içinde yeni görev tanımlamasının yapılmak istenmesi ve AB'nin doğu genişlemesi aslında Almanya'nın tarihi Prusya hinterlandı ile örtüşmektedir. Bu konuda çıkan çatışmaları önlemek için Almanya,

¹⁹³ Kissinger, **a.g.e.**, s.486.

¹⁹⁴ Ronald D. Asmus, "Germany and America: partners in leadership?", **Survival**, Vol. 33, No.6, (November, 1991), s.546.

AB içindeki ekonomik gücünü genişleme paralelinde kullanmaktadır. Oluşan bu yeni alan NATO ile korunma altına alınmıştır. Bölgeyi kendi hinterlandı olarak gören SSCB ve Almanya'nın çatışma riski karşısında tampon bölge olarak Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan NATO'ya alınmıştır.

Almanya kendi içinde bir taraftan Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın NATO'ya üyeliğini savunurken, diğer taraftan Fransa'nın NATO'yu hantal ve etkinliğini kaybeden bir yapı olarak görmesini desteklemektedir. Helmut Kohl ise başbakanlığı döneminde tamamen farklı bir görüşle Rusya'yı destekleme ve güçlendirmeden yana bir politika izlemiştir.¹⁹⁵ Almanya'nın iç politikasındaki bu söylem farklılıkları, manevra alanı yaratmak olarak değerlendirilebilir.

Soğuk Savaş sonrası güvenlik algısındaki bu değişim, Almanya'nın tarihi stratejik zihniyetinin mirasıdır. Bu doğrultuda ulusal çıkarlar, yerine göre AB veya NATO gibi kurumlar ile pazarlıklar temeline dayandırılmıştır. Alman dış politikası realist ve neorealist çerçevede, güç odaklı gelişmeye başlamıştır. Geçmişte realist çerçevede reaksiyoner tutum sergileyen Almanya, bugün güvenlik anlayışını batı eksenli kurumsal düzenlemelere bağlamıştır.

Gelişmeler paralelinde etkisinin ve gücünün artmasından rahatsız olunan Almanya, bunu engellemek için gündeme Ortak Dış Savunma ve Güvenlik Politikasını (ODSGP) getirmiştir. 2000'li yılların başında ABD, NATO güçleri ile bütünleşmiş bir ODSGP oluşumunu destekleyerek Alman ordusunun modernleşmesi ve NATO'da daha fazla etkin olması gerektiğini belirtmiştir. Bu tarihten sonra Kuveyt, Özbekistan, Bosna, Kosova, Makedonya ve Afrika'da yaklaşık on bin Alman askeri görev yapmıştır. Bu Almanya için çok önemlidir çünkü bu sayede artık dünyada etkili ve önemli bir güç olduğunu kanıtlamıştır.

¹⁹⁵ Bu konu ile ilgili görüş farklılıkları için Bknz. Karl Heinz Kamp, "NATO Entrapped: Debating the Next Enlargement Round", *Survival*, (Autumn), Vol.40, No.3, ss.177-178.

C. AVRUPA BİRLİĞİ ENTEGRASYONUNA ALMANYA’NIN ETKİSİ

Birleşme ile birlikte ortaya çıkan yapısal değişiklikler, Almanya’nın güç pozisyonunu arttırdığı ölçüde, uluslararası olayları etkileme gücünü de artırır. Bu değişim aynı oranda, Almanya’nın uluslararası sistemi ve sistem içindeki düzeni etkileyişini de değiştirmiştir.

Almanya’nın güç politikasına eğilimi, realist düşünce temelinde, pozisyonunun geliştiği ölçüde genişleyecek manevra alanı ile birlikte politik yönelişlerinin de değişeceğidir.¹⁹⁶ Burada önemli olan realizmin iki temel yaklaşımı, güç ve kazancın en üst seviyede tutulmasıdır. Almanya artan gücü oranında Avrupa’daki etkisini artırma eğilimi gösterecektir. Almanya bölgesel bir üstünlük elde etmek istiyorsa, kendini AB kurumlarına bağlamak yerine onlara hakim olma yolunu seçecektir.¹⁹⁷

1. Almanya’nın Avrupa Entegrasyonundaki Tarihi Misyonu

Almanya’nın Soğuk Savaş döneminde yaşadığı en büyük problem tarihi stratejik bağlar taşıdığı Orta ve Doğu Avrupa hinterlandı ile AB arasında denge politikası izlemeye çalışmasıdır. AB entegrasyonu içinde hazırladığı genişleme ve derinleşme ile ilgili projelerde lider olan Almanya, Soğuk Savaş sonunda tarihi hinterlandı olan Prusya eksenine doğru kaymıştır. Bu Almanya’ya her iki eksen de yani hem AB hem de Doğu eksenini arasında uyumlaştırıcı, esnek ve hassas bir strateji uygulama zorunluluğunu getirmiştir.¹⁹⁸ SSCB’nin dağılması ile Doğu ve Orta Avrupa’da meydana gelen güç boşluğu Almanya’nın bu bölgede tarihi izlerini aramaya başlamasına neden olmuştur.

Bölge üzerinde Almanya’nın geçmişe dayanan stratejik bilinci ve yarattığı sonuçlar uluslararası alanda kaygı yaratmıştır. Almanya’nın Doğu ve Orta Avrupa üzerinde egemen olma isteği 1970’lerde Kohl hükümeti döneminde ortaya atılan

¹⁹⁶ Christopher Layna, “The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise”, **International Security**, Vol.17, No,4, (1993), ss.5-51.

¹⁹⁷ Joseph M. Grieco, “The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the Neo-Realist Programme”, **Review of International Studies**, Vol.21, No.1, (1995), ss.21-40.

¹⁹⁸ Simon Bulmer and William E. Peterson, “Germany in the European Union: Gente Giant or Emergent Leader”, **International Affairs**, Vol. 72, (Ocak 1996/I), s.32.

Ostpolitik'le şekillenmiştir. Almanya bölge üzerinde ekonomik ve politik gücü ile etken güç olma yolunu seçmiştir. Özellikle Yugoslavya'nın parçalanması sırasındaki yönlendirici rolü ile Almanya, Mittellage konumuyla sıradan bir kıta gücü olmanın dışında bir role sahip olduğunu kanıtlamıştır.

Aynı dönemde Prusya eksenli Doğu yayılması veya ekonomik ve siyasal olarak etki altında tutulabilen bir doğu politikası, ülke içinde taraftar toplamıştır.

Almanya'nın Doğu Avrupa üzerinde hakimiyet kurma amaçlı geliştirdiği stratejiler AB üye ülkeleri arasında tedirginlik yaratmıştır. Almanya'nın bölgeye yönelişi ile artan gücünün getireceği sonuçlar, bölgenin yeniden değerlendirilmesini ve artan Almanya etkisinin bölgesel politikalar ile uyumlaştırılmasını gerektirmiştir.

Almanya için Doğu Avrupa kaçınılmaz bir zorunluluktur. Almanya kendi tarihi hinterlandında Bismarck ve Hitlerin Almanya eksenli militer araçlar ile gerçekleştirdikleri birliği, Kohl ekonomik araçlar kullanarak AB derinleşmesi ile oluşturmuştur.

AB'nin Orta ve Doğu Avrupa üzerinde genişleme stratejisi ile Alman ulusal stratejisi arasında fark oluşmuştur. Bu fark İngiltere'nin Orta ve Doğu Avrupa genişlemesine destek vererek, Almanya'nın derinleşme etkisini azaltması yönünde tavır sergilemesine neden olmuştur.

2. Almanya'nın Avrupa Politikası

Almanya'nın Avrupa da üzerinde durduğu önemli politikaların başında parasal birlik ve ardından oluşacak siyasal birliğin sağlanması gelir. Özellikle Kohl dönemi hükümeti bunun için Avrupa Siyasal Birliği ile ilgili hükümetlerarası bir konferans toplanmasını istemiş ve bu konuda çalışmalar yapmıştır.

Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın birleşme sırasında ABD'den bağımsız bir dış politika izlemesi tedirginlik yaratmıştır. Avrupa üzerinde oluşturmaya çalıştığı etkiyi kaybettiğini düşünen ABD, Almanya'nın ekonomik ve siyasal olarak güç merkezinde yükselmeye başlamasından rahatsız olmuştur. Bu nedenle birçok ülkeye kaynak açan Almanya'nın etkisini azaltmak için, Polonya ve eski Doğu Bloğu

ülkelerinin borçlarını silmiş ve bu bölgelere yapılacak yardımların koordinasyon çalışmalarına başlamıştır.¹⁹⁹ Bu şekilde Almanya'nın etki alanını kısıtlamayı amaçlamıştır.

Almanya bütünleşme içinde ekonomik etkinliğin dışında diğer alanlarda da ön planda olma amacındadır. Bu doğrultuda Fransa ile ilişkilerin hızla iyileştirilmesi, ortak parasal ve siyasal işbirliğinin zarardan çok yarar sağlayacağı görüşünde hareket etmiştir.²⁰⁰ İlk gelişme Avrupa Tek Senedi'dir. Bu Almanya için yeterli olmasa da bir başlangıçtır. AT içinde ekonomik gücü ile ilk sırada yer alan Almanya, diğer alanlarda da sürece dahil olma hedefini gütmüştür.²⁰¹ Bu amaçla çeşitli proje ve çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların genelde hükümetlerarası konferans düzeyinde olması yeğlenmiş ve toplantılarda özellikle entegrasyonun genişlemesi üzerinde durulmuştur. Konferanslarda her üye ülkenin eşit katılım ve söz hakkına sahip olması AT'nin derinleşmesi doğrultusunda bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Bu gelişmeler Almanya açısından ekonomik üstünlük sağlaması ile doğru stratejiler belirlemesine yardımcı olmuş, AT içinde bütünleşme ve işbirliği hareketlerinde belirleyici rol almasına zemin hazırlamıştır.²⁰² AT içinde en büyük ekonomik güce sahip olması nedeni ile Almanya'nın gelişmeleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışması da oldukça normaldir.

Almanya ürettiği projelerin topluluk içinde kabul edilmesi ve güçlü bir karşı görüşün oluşmaması için Fransa ile işbirliğine önem vermiştir. Bu nedenle AT temelde İngiltere'nin dışarıda kaldığı sıkı bir Almanya-Fransa işbirliği çerçevesi etrafında gelişmiştir.²⁰³ Her iki taraf kimi zaman kendi çıkarları doğrultusunda ortak paydada buluşmasa da, birtakım özverilerde bulunarak bütünleşmedeki itici iki güç olmayı başarmıştır.²⁰⁴

¹⁹⁹ Jeffrey E. Garten, **Soğuk Barış, ABD, Almanya ve Japonya Arasındaki Hegemonya Savaşı**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1994, ss.44-48.

²⁰⁰ Price, **a.g.e.**, s.173.

²⁰¹ Hans Peter Schwarz, "Germany's National and European Interests", **Deдалus**, Vol.123, No.2, (Spring 1994), ss.81-105.

²⁰² Hans Speier and W. Phillips Davison, **West German Leadership and Foreign Policy Evanston**, Peterson and Company, NY, 1957, s.254.

²⁰³ Roger Morgan, **The Franco-German Partnership and the European Union**, Palgrave, 2001, s.146.

²⁰⁴ Morgan, **a.g.e.**, s.202.

Almanya'nın 1990'lı yıllarda artan gücünün getirdiği özgüven sayesinde uluslararası arenada davranış şekli değişmiştir. Kazandığı güvenle aynı dönemde AT içinde çalışma dili olarak Almancanın kullanılmasını istemiştir. Buna gerekçe olarak Avusturya, İsviçre ve Almanya'da yüz milyon insanın Almanca konuştuğunu ileri sürmüştür. Birleşmeye paralel olarak Avrupa Parlamentosunda daha fazla temsilci istemiş ve ardından BM Güvenlik Konseyinde daimi üyelik ve veto hakkı talep etmiştir.

Almanya, özellikle İngiltere ve Fransa'nın Alman Birleşmesine olan tepkisini yok etmek ve entegrasyona olan bağlılığını göstermek için, AT içindeki fakir ülkelere yardım yapılması konusunda öncü olmuştur. Alman birleşmesi İngiltere'nin kıta Avrupasındaki gücünü yok etmiştir.²⁰⁵ İngiliz hükümetinin uygulamış olduğu ekonomi politikası aynı dönemde uygulanan Alman faiz politikası karşısında başarısız olmuştur. Fransa'nın bunu destekler tutumu Bundesbank'ın Avrupa parası üzerindeki egemenliğini onaylar yönde geliştirmiştir.²⁰⁶

Almanya'nın tekrar Avrupalılaştırılması ve yeni Avrupa kimliğine kavuşması özellikle Kohl hükümeti döneminde dile getirilmiştir. Taraflar arasında ortaya çıkan fikir ayrılıkları aslında, merkezinde Almanya'nın olduğu Fransa ve Benelüks ülkelerinden oluşan Karolenj kökenli²⁰⁷ Kutsal Roma İmparatorluğu'nun günümüz yansıması olarak kabul edilen Kuzey-Batı Avrupa Konfederal yapılanmasından duyulan endişenin bir ürünüdür.²⁰⁸

Şüphe yok ki Almanya AB entegrasyonu ile birçok siyasal ve ekonomik kazanç elde etmiştir. Fakat Alman siyasal ve politik elitleri, AB entegrasyonuna rasyonel fayda açısından bakılmasına karşıdır. Birçok Alman için AB sadece serbest pazar ekonomisi anlamına gelmemektedir. AB ekonomik ve toplumsal bir probleme karşı oluşturulan siyasi, hukuki ve idari bir çözümdür.²⁰⁹ Ek olarak Alman

²⁰⁵ David Marsh, **Germany and Europe Crisis of Unity**, Heinemann, London, 1994, s.16.

²⁰⁶ Marsh, **a.g.e.**, s.18.

²⁰⁷ VIII. ve IX. yüzyılda Cermen Kökenli hanedanlar tarafından yönetilmiş imparatorluktur. En ünlü hükümdarı Şarlman'dır. Bknz. James Bryce, **Holy Roman Empire**, Macmillan Press, London, 1889, ss.78-96.

²⁰⁸ David G. Haglund, "Being There: North America and the Variable Geometry of European Security", **International Journal**, Vol. XLVI, No.1, (Winter 1990-91), s.99.

²⁰⁹ Price, **a.g.e.**, s.174.

zihniyetinde AB, geçmişi Ortaçağ Hıristiyan dönemine kadar uzanan ortak kimlik ve ortak değerler topluluğu etrafında oluşmuş bir birleşmedir.

3. Almanya'nın Federal Avrupa Tezi

Mayıs 2000 tarihinde Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer'in açıkladığı yeni Avrupa vizyonu, Almanya'nın geçmişte savunduğu tasarıları tekrar gündeme getirdi. Bu açıklamada vurgulanan, oluşturulacak yeni eyaletler meclisidir. Bu meclise iki görev verilmiştir. Birincisi, vatandaşlık kavramının ve devlet ile vatandaşlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi gerekliliği, ikincisi, Avrupa'nın yeni ülkelerle ilişkilerinin geliştirilmesidir.²¹⁰

Helmut Kohl döneminde başlayan Federasyon Tezi tartışmaları, Çekirdek Avrupa ve Avrupa Federasyonu Tezine kadar dayanmaktadır. Bu sebeple bu tezin temel dayanak noktasını anlayabilmek için daha önce birçok Alman politikacı tarafından dile getirilmiş fikirleri incelemekte fayda vardır.

a. Çekirdek Avrupa Tezi

Wolfgang Schauble tarafından ileri sürülen bu tezde amaç, ulus-devlet yapısından uzaklaşarak, subsidiarite (yetki ikamesi)²¹¹ ilkesini gerçekleştirmektir.

Çekirdek Avrupa Tezi Schauble-Lammers belgesi olarak 1994 yılında Alman Meclisine sunulmuştur.²¹² Amaçlanan Avrupa'nın merkezinde güçlü bir yapı oluşturmak ve bu yapının etrafında soğan zarı şeklinde yeni katmanların oluşmasını sağlamaktır. Alman merkezli derinleşmede yardımcı olacak Doğu Avrupa ülkelerinin birlik içine hızla dahil edilmesini sağlayan yeni bir genişleme planı oluşturulması ön görülmüştür.

²¹⁰ Ali İ. İzbul, "Avrupa Birliği'nin Geleceği", **Sayıştay Dergisi**, Sayı.49, (tarih yok), s.90.

²¹¹ Subsidiarite ilkesi ilk kez Avrupa Konseyi'nin 15 Ekim 1995 yılından imzaya açtığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 4.Maddesinde yer almaktadır. Buna göre subsidiarite, parlamentolar, hükümetler ve diğer yetkililer tarafından alınacak kararların yurttaşlara olabildiğince yakın olarak alınacağı, bir başka deyişle mümkün olan en alt düzeyde (yerel ve bölgesel yetkili) alınacağı şeklinde anlaşılmaktadır.

²¹² Tewes, **a.g.e.**, s.103.

Burada çekirdek Avrupa ülkelerinin, entegrasyon içindeki gücünün korunabilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda karşımıza Almanya-Fransa arasındaki çekişme çıkmaktadır.

Alman hükümetine göre, Avrupa'da istikrarı sağlamanın tek yolu federasyon yapısının oluşturulmasıdır. Ortak bir Avrupa çatısı altında oluşturulacak birlik sayesinde, insanların barış içinde yaşama fikrinin gelişeceği savunulmuştur. Ortak geçmiş, kültür ve din birlikteliği ile tek bir çatı altında şeffaf bir dünya tezi ortaya atılsa da, burada altı çizilen ortak kültür ve din birliğidir. Bunun dışında olanların, birlik içinde hayatta kalma şansının olamayacağı vurgulanmıştır.

Hazırlanan bu tezde dikkat çeken diğer unsurlar şöyledir, Çekirdek yapı bir anayasa ile düzenlenmelidir. Bu yapı içine Almanya-Fransa ve Benelüks ülkeleri dahil olabilecektir.²¹³ Diğer ülkelerden sadece İngiltere, İtalya ve İspanya bazı şart ve kriterleri kabul etmek koşulu ile bu çekirdeğe katılma hakkı kazanabileceklerdir.

Doğu genişlemesine önem veren Almanya burada özellikle Polonya, Macaristan, Slovenya, Çek Cumhuriyeti ve Slovak Cumhuriyetleri'nin mutlaka AB bütünleşmesi içine 2000 yılına kadar dahil edilmesi gerekliliğini savunmuştur.²¹⁴ Fransa ile birliğin geleceği için, mutlaka iyi ilişkiler kurulmalıdır. Ayrıca Maastricht paralelinde AB, dış politika ve savunma konusunda daha etkin konumda olmalıdır. Bu görüş AB'nin BAB'a bağlanması ve savunmaya daha fazla önem vermesini gündeme getirmiştir. Özellikle CDU yönetimi tarafından desteklenen bu düşünce ile dış politika konularında askeri etki olmadan daha kolay karar verilebileceği savunulmuştur.

Pek çok ülkenin çekirdeğin dışında tutulması eleştirilere neden olmuştur. AB içinde, içerdekiler ve dışarıdakiler olarak bölünmeye sebep olacak bu yapı, gelecekte istikrar yerine sadece AB'nin parçalanmasını tetikleyici bir faktör olacaktır. Bu durum AB'yi geleceğe taşımak yerine parçalayacaktır.

²¹³ Tewes, **a.g.e.**, s.104.

²¹⁴ Price, **a.g.e.**, s.131.

b. Vatandaşlar Avrupa'sı Tezi

Wolfgang Schauble'e göre federasyon tezi geliştirilmeli ve aynı çatı altında yaşayan insanlardan oluşan Vatanlar Avrupa'sı oluşturulmalı ve vatandaşlara Avrupa fikri aşılmalıdır. Oluşturulan yeni düzenle birlikte anayasa gündeme gelmiştir. Düzenin korunması bu yeni anayasa ile güvence altına alınacaktır. Ancak oluşturulmak istenen Vatandaşlar Avrupa'sında önemli olan Avrupa Birliği fikrinin insanlara nasıl aşılacağıdır.

Ortak tarih, din, kültür ve ortak coğrafya beraberinde insanlar arasında zamanla ortak bir bilinç gelişmesini ve yeni bir ortak kimlik oluşmasını sağlayacaktır. Savunulan teze göre, bu birliktelik ulusal birliğin çekirdeğini sağlar ve dünyayı daha şeffaf hale getirir. Ancak unutulmaz nokta, ortak tarihin birbirlerini kıyasıya yok etmeye çalışan milletlerin tarihi olduğudur. İki dünya savaşı ile milyonlarca ölüme sebep olan bir ülkenin liderliğinde yeni bir bütünleşme fikri insanlara ne kadar güven vericidir? Ortak din, tarih ve kültür, oluşacak olan birlik içinde şeffaf ve homojen bir AB yaratmaya yeterli değildir. Almanya tarafından yıkıma uğramış ve büyük kayıplar vermiş birçok Avrupa ülkesi, bu yapılanmayı ulus-devlet yapısına bir saldırı ve tehlike olarak algılayacaktır.

Hıristiyan Demokrat Parti, Alman federe eyaletlerinin birleşmiş Avrupa çatısı altında, işlevlerinin devam etmesi gerekliliğini ileri sürmüş, Avrupa Anayasası ile yeni bir düzenleme yapılması ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Bu durum Schauble'nin sunduğu subsidiarite prensibinin çekirdeğini oluşturmaktadır.

Subsidiarite ilkesinin gerçekleştirilmesi, anayasa'nın hayata geçmesi ile mümkün olabilecektir. Bugün her şeye rağmen Lizbon Antlaşması ile hedefe ulaşıldığı dikkat çekicidir.

Başbakan Merkel'e göre, subsidiarite ilkesi AB entegrasyonunun geleceği için vazgeçilmezdir. Tüm ulusal ve bölgesel düzenlemeler ancak bu sayede düzene kavuşabilecektir. Yani ulus-devlet yapılanmasının çözümediklerini, ulus-üstü bir yapılanma olan AB çözecektir. Avrupa kendisi için yarar sağlayan dış politika ve savunma, euro bölgesinin istikrarı gibi konular üzerinde yoğunlaştığı zaman başarıya ulaşacaktır.

Merkel'e göre, bu inançlara kavuşmuş ve bu düzenlemeleri savunan bir Avrupalı, gerçek Avrupalıdır. Merkel'in özellikle Anayasa üzerinde durmuş olması Almanya'nın liderlik ve gücünü kanıtlamak istemesi olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Merkel'in Anayasa desteği, bu fikri savunan Cumhurbaşkanı ve dışişleri bakanına destek sağlaması olarak algılanmış ve milli bir görüş oluşmasına zemin hazırlamıştır.

2000'li yıllarda Almanya'nın Anayasa konusunda ısrarcı davrandığı ortadadır. Anayasa çalışmaları sırasında 2003 yılında meydana gelen bir tıkanma, Çekirdek Avrupa Tezi'ni gündeme getirmiştir. Yapılan tartışmalar, Almanya'nın AB içinde vazgeçilmez güç olduğunu gösterir. Daha önceleri savunduğu Anayasa ve Euro Bölgesinin, günümüzde var olması etkinliğinin kanıtıdır. Almanya'nın, anayasanın kabulü ile nüfusa bağlı olarak Konseydeki oy ağırlığının artması gerçeği, anayasayı neden savunduğunun bir başka göstergesidir.

c. Avrupa'nın Geleceği Tezi

Bu tez, Alfred Dreger tarafından AB'nin geleceğinin nasıl olacağı sorusuna cevap bulmak amacı ile geliştirilmiştir. Maastricht'den sonra Çekirdek Avrupa, Federasyon yapı veya Avrupalıların Avrupa'sı gibi kavramlar tartışılmıştır. De Gaulle'ün savunduğu uluslar Avrupa'sı yerini, Almanya ile birlikte Avrupalıların Avrupa'sı tezine bırakmıştır. Ulus-devlet yapılanmasının arka plana atıldığı bir Avrupa tasvir edilmiştir.

Avrupalı Avrupa tezinde, önemli olan halkların onayı ve Avrupalı karakterinin korunmasıdır. Bu tezde Avrupalı olmayanlar dışarıda tutulurken, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğuna ait olanlar ve bu kökten gelenler Avrupa'nın temelidir. Entegrasyonun başarısı onların varlığı ile doğru orantılıdır. Almanya ve Alman tarihi gerçek Avrupalıdır ve Avrupa'ya gerçek barışı ancak Almanya getirecektir.

Bugün AB'de gerçek bir birlik ve barış isteniyorsa, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğunun örnek alınması ve gerçek batılıların bu birlik içinde olması gerektiği savunulmaktadır. Bu açıklama karşımıza, Batı tanımlamasının neye göre

yapıldığını çıkarıyor. Buradan Rusya ve Türkiye'nin Avrupa tanımlamasının içinde olmadığını anlamaktadır.

Birliğin tamamlanması için, tüm Avrupalıların birlik içine dahil edilmesini gerekli gören Dreger'e göre, Doğu Bloğu devletleri bu birlik içinde olmak zorundadır. Bu bize Ostpolitik temelinde gelişen Alman stratejik zihniyetinin mekan algısının hala geçerli olduğunu kanıtlamaktadır. Diğer Orta Asya ülkeleri veya Rusya ile yakın ilişkiler sağlansa da bunların birlik içinde bulunması söz konusu olamaz. Bu ülkeler ile ancak NATO, BM ve AGİT vasıtası ile yakınlaşmak mümkün olacaktır.

Devletler birliği olarak organize edilen Avrupa'da Dreger'e göre, ulusal parlamentolar ile Avrupa Parlamentosu birlikte çalışmalı, ulusal parlamentolar birlik içinde daha fazla söz hakkına sahip olmalı ve Avrupa'nın ulusal karakteri korunmalıdır.

Dreger'e göre Avrupa Parlamentosunun yetkileri ise genişletilmelidir. Bunun anlamı Parlamento'nun gücünün Konsey ve Komisyon üzerinde artacağıdır. Ayrıca, Avrupa içerisinde en yetkili organ, Konsey ve Bakanlar Konseyi olmalıdır. Tüm bu fikirler bize Dreger'in birlik içinde tek söz sahibinin Brüksel olmasını istemediğini göstermektedir.

d. Avrupa Federasyonu Tezi

Joschka Fischer tarafından 2000 yılında ortaya atılan federasyon fikri oldukça tartışılmış ve AB'nin geleceği konusunda yeni tartışma zeminleri oluşmasına neden olmuştur. AB'nin mevcut konumuyla ilerleyen yıllarda başarılı olamayacağını savunan Fischer'a göre bunu önlemenin yolu acil reform paketlerinin hazırlanmasıdır. Burada Almanya ve Fransa'ya önemli sorumluluklar düşmektedir. AKÇT, AET, AT ve AB oluşumunda lokomotif ülke olan Almanya ve Fransa bu tarihi misyonda özel bir statüye sahiptir. AB, Doğuya ve Güneye doğru genişlemek zorundadır. Bu ülkelerin dışarıda bırakılması sadece AB için değil Almanya içinde tehlikelidir.

Maastricht ile iç güvenlik, dış güvenlik ve para konusundaki (üç egemenlik) yapılanma, Fischer'a göre atılmış büyük bir adımdır. Bu alanda yapılmış reformlar

bölgede istikrar getirecektir. Özellikle Euro kullanımını sadece istikrar değil aynı zamanda ortak kimlik ve bilinç gelişmesine yardımcı olacaktır. Ekonomik kazanç ve güç beraberinde, vatandaşların birliğe güven duymasını sağlayacak, ardından politik gücüde getirecektir.

Fischer için AB'nin acil genişleme planı içinde yer alan Doğu genişlemesi, Almanya'nın direkt ilgi alanı içine girmektedir. Hem ekonomik kazanımlar hem de tarihsel arka bölge özelliğiyle, Doğu genişlemesi Almanya için önemli ve vazgeçilmezdir.

AB'nin hızlı genişlemesi ile derinleşmesinin paralel ilerleyeceğini savunan Fischer'a göre, AB organlarının buna göre yeniden düzenlenmesi ve tezin sağlamlaşması için AB Anayasasının varlığı zorunludur. Genişleme ve derinleşmeyi kaldırabilecek en güçlü Avrupa, sağlam bir anayasa ve federasyon yapı ile mevcut olabilir. Bu bize anayasa ve federasyon'dan bahsetmekte olan Çekirdek Avrupa tezini hatırlatmaktadır.

Almanya'nın savunduğu tezlere karşı çıkan Fransa, Avrupa içerisinde kesinlikle bir süper Avrupa devleti istemediklerini belirtmiştir. Fransa kesinlikle ulus-devletlerin yerini alan bir oluşumu desteklemeyeceğini, uluslararası arenada kendilerini başka bir ulus üstü yapılanmanın temsil etmesine izin vermeyeceklerinin altını çizmiş, federasyon fikrine kesinlikle karşı tavır sergilemiştir. Her şeye rağmen egemen devlet yapısının korunması gerekliliğini savunmuştur.

Tezlerde özellikle Doğu genişlemesi ve Polonya'ya verilen önem dikkat çekicidir. Oluşabilecek çekirdek yapılanmada Polonya'nın var olması ve Doğu Avrupa ülkelerini temsil etmesi gerekliliği belirtilmiştir.²¹⁵ Çünkü Polonya ile kurulan ilişkiler ile Doğu Avrupa ülkelerine ulaşmak ve etki alanı sağlamak daha kolay olacaktır.

²¹⁵ Tewes, **a.g.e.**, s.70.

4. Almanya'nın Avrupa Birliği Reformlarına Bakışı

a. Kurumsal Reformlar

Almanya birleşme sonrasında Doğu genişlemesine paralel Avrupa entegrasyonunun başarısı için yeni reformların yapılmasının zorunlu olduğunun altını çizmiştir. 1957 Roma Antlaşması ile AB temelini oluşturan AET'nin altı kurucu üye ülkesinden olan Almanya, Avrupa'nın iktisadi ilerlemesinin itici gücüdür.

AB'de birçok projenin gerçekleştirilmesi için gerekli ekonomik kaynak aktarımında Almanya, Avrupa'nın kasası rolünü üstlenmiştir. Birleşme ile artan ekonomik gücünü iyi kullanan Almanya AET içinde siyasi birliğin oluşmasında etken güçtür. Liderliğini komşu ülkelerle, ilişkilerini geliştirmede ve Alman karşıtı tavırların yok edilmesinde en iyi şekilde kullanmıştır. Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan ile ilişkilerinin geliştirilmesine özellikle önem vermiştir.²¹⁶

Almanya'nın hızla artan ekonomik gücü, entegrasyonda, politik gücünün artmasını sağlamıştır. Almanya, AET'nin, Ortak Pazara²¹⁷ ve AB'ne dönüşmesinde üstlendiği rol, Doğu Avrupa ve Balkanlarla kurduğu iyi ilişkiler, NATO'ya üyeliği ve ABD ile başarılı diyalogu, yeni dünya düzeninde küresel oyuncu olmasında etken olmuştur.

Almanya'nın siyasi gücünün temelini oluşturan ekonomik gücü, AB içindeki reformlara yön vermesini sağlamıştır. Reformların entegrasyon içinde kabul edilmesini kolaylaştırmak için kendisini destekleyen ve reformlara sıcak bakan ülkelerle işbirliğine gitmiştir. Böylece reformların onaylanmasındaki muhalefet görüşlerini en aza indirmeyi sağlamıştır.

²¹⁶ Price, **a.g.e.**, ss.113-114.

²¹⁷ 1968 Gümrük Birliği ile üye ülkeler arasında malların serbest dolaşımı sağlanmıştır. Tek Avrupa Pazarı, üyeler arasında mal, hizmet, kişi ve sermaye dolaşımı önündeki fiziki, teknik ve mali engellerin kaldırılmasına ve ulusal yasaların bu pazarın işleyişinin gerektirdiği ölçüde yakınlaştırılmasını içermektedir. Dayanak noktası Tek Avrupa Senedidir. 1985 yılında Avrupa Komisyon başkanı Jacques Delors, tek Avrupa pazarının oluşturulması için her türlü engelin kaldırılması ve yeni düzenlemeler yapılması için 'Beyaz Kitap'ı yayınladı. Bunlar, kişilere ve mallar uygulanan engeller, vergi sistemlerinin farklılığından kaynaklanan engeller, mali ve kamu farklılıklarından oluşan engellerdi. 1986 da imzalanan ve 1987 de yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi içerisinde Ortak Pazar de yer alıyordu. Bknz. Karluk, **a.g.e.**, s.50.

Almanya'nın acil reform talepleri içinde, öncelikle Komisyon'daki Komiser sayısının azaltılması, Konsey'de kararların Nitelikli Çoğunluk Oyu (NÇO) ile alınması gerektiği, Parlamento'nun gücünün arttırılması ve temsilci sayısının 700 ile sabitlenmesi isteği önemlidir. Bu talepler dönem Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel tarafından Amsterdam Konferansı'nda²¹⁸ dile getirilmiş, Komisyonun güçlendirilmesi istenmiştir. Komisyon'un güçlenmesi Almanya'ya göre AB'nin dışarıdaki pazarlık gücünü arttıracaktır. Bu talepler özellikle CDU yönetimi tarafından büyük destek görmüştür. CDU, Amsterdam Antlaşması ve sonrasında acil geniş kapsamlı reform paketlerinin hazırlanmasını istemiştir.

CDU hükümetine göre AB, 1950'lerdeki mevcut yapısı ile bugünkü yükü kaldıracak güçte değildir. Bu nedenle AB içindeki reform ihtiyacının, Komisyon, Konsey ve Parlamento üçgenindeki anlaşmazlıkların giderilmesi için gerekli olduğu ileri sürülmüştür. Daha basit, esnek, açık ve anlaşılabilir, vatandaşları ile barışık bir entegrasyon isteği tablosu çizilmiştir. AB ve vatandaşlar arasındaki yabancılaşmanın önüne ancak bu şekilde geçmek mümkün olabilecektir.

Almanya Komisyon'un karar alma sürecindeki gücünün arttırılmasından yana olmuştur. Komisyon'daki üye sayısı 1958 yılında 9 üye iken, 1996 yılında Amsterdam görüşmeleri sırasında 20 üyeye ulaşmıştır. Küçük üye devletlerden bir, büyük üye devletlerden iki üye alınması prensibi hakimdir. Fakat hızla artan Birlik üyeleri nedeniyle Komisyon'un bu yükü kaldıramayacağı, her devletten bir üye alınması prensibinin kabul edilmesi istenmiştir.

Avrupa entegrasyonundaki reform taleplerinde, artan üye sayısına paralel olarak NÇO yönteminin kullanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.²¹⁹ Çünkü Oybirligi yöntemi ile alınmak istenen kararların bloke edilmesi ve sürecin uzun zaman alması söz konusudur. Bu sebeple NÇO yönteminin kullanım alanının genişletilmesi istenmiştir.

²¹⁸ **Amsterdam Antlaşması** 1997 tarihinde imzalanmış, 1 Ocak 2000'de yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma esaslarına göre AB'ne üye devletlerin amaçları, demokrasinin geliştirilmesi, özgürlük, sosyal ağırlıklı olarak işsizliği, göçü, iç sınır çatışmalarını çözmek, sağlık politikalarını düzeltmek ve daha yüksek seviyeye ulaştırmaktır. Ayrıca, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri ön plana çıkmıştır. Antlaşma diğer bir deyişle Maastricht antlaşmasını koruyucu niteliktedir. Bknz. Dougan and Currie, **a.g.e.**, ss.45-46.

²¹⁹ Katzenstein, **a.g.e.**, s.54.

Parlamento'da artan üye sayısına bağlı karmaşıklığı önlemek amacı ile 700 üye sayısının üst sınır olarak belirlenmesi ve yasama yetkisinin sınırlandırılması istenmiştir. Parlamento'nun karar alma mekanizması içine dahil edilmesi ve NÇO yönteminin kullanılma alanının genişletilmesi daha demokratik bir gelişme olarak yansımış olacaktır.

Üye devletler arasında oy dağılımının yeniden düzenlenmesi ve komiser sayısının her ülkeden bir kişi olacak şekilde azaltılması gerekliliği söylenmiştir.

Almanya'nın 1990'lı yıllardaki reform talepleri istikrarlı bir şekilde 2005 yılında CDU ve SPD koalisyon iktidarı döneminde, aynı çizgide süreklilik göstermiştir. Angela Merkel yönetimindeki hükümetin özellikle muhafazakâr söylemleri dikkat çekmiş, vatandaşlar arasında daha şeffaf, esnek ve açıklık talep edilmesi ve halkın muhafazakar kesime kaymasına neden olmuştur. Genişleme sonrası AB içindeki görev ve yetki dağılımının, subsidiarite ilkesine uyum sağlaması gerektiği, vatandaşlarla daha fazla işbirliği sağlanarak aidiyet hissinin oluşturulması ve dış politikada ehliyet kazanılması söylemleri savunulmuştur.

Almanya'nın reform çağrıları, 2007 dönem başkanlığını aldığı Köln Zirvesi ile etkisini arttırmıştır. Bu dönemde Almanya, Amsterdam'da konuşulan konuları tekrar dile getirmiştir. Komisyon'un gücü, Konseyin yetki alanın genişletilmesi ve NÇO yönteminin kullanılması ile ilgili konular tekrar gündeme gelmiştir. Avrupa Temel Haklar Şartı'nın uygulamaya konulması gerektiğini, bununla AB'nin şeffaflığını ve etkinliğini arttıracacağı iddia edilmiştir. Böylece Alman hükümetine göre subsidiarite koşulları yerine getirilmiş olacaktır.

b. Nice Konferansı ve Almanya'nın Sürece Etkisi

Nice Zirvesi Almanya için bir hayal kırıklığı ve başarısızlık olarak değerlendirilmiş olsa da, yeni Avrupa düzeninde atılmış bir adım olarak kabul edilir. Nice Zirvesi'nde Genişleme ve derinleşmeye paralel olarak, AB için bir Anayasa yapılması ve bu konunun gündeme gelmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Nice Zirvesi'ndeki gelişmeler genel çizgileriyle Almanya'nın istediği şekilde gerçekleşmiştir.²²⁰ Nice Antlaşmasında belirlenen hükümlere göre, Konsey için NÇO yönteminde üye devletlerin en az 2/3'nün oy kullanması şartı gelmiştir. "Olumlu oy kullanan ülkelerin temsil ettikleri nüfus, AB toplam nüfusunun en az %62'si düzeyinde bulunmalıdır."²²¹

Bu oylama sistemi genelde savunma ve yeni üye ülke kabulü gibi yüksek duyarlılık taşıyan konularla ilgili oylamalarda kullanılır.²²²

Fransa görüşmeler sırasında nüfusu daha yüksek olan Almanya ile eşit oy sayısını korumaya çalışmıştır. Almanya Başbakanı Schröder ise, NÇO yöntemine nüfus kriterlerinin eklenmesi karşılığında, bu noktada taviz vermiştir.²²³

Komisyon'un üye sayısı, her devletten bir üye koşuluna bağlanmıştır. AT sözleşmesinin 217. Maddesine uygun olarak, Almanya'nın talep ettiği gibi Komisyon başkanının yetkileri arttırılmıştır.

Parlamentodaki üye sayısı Amsterdam'da üst sınır olarak 700 kabul edilmesine rağmen, Nice Antlaşmasında 27 üye devlet olması beklenen AB'nde, parlamentodaki sandalyelerin yeniden düzenlenmesi kabul edilmiştir. Almanya'nın desteklediği gibi Parlamento kararlarının alınmasında NÇO yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. AT sözleşmesinin 221. Maddesine göre Avrupa Mahkemesi 15 yargıçtan oluşurken, Nice ile birlikte her devletten bir yargıç prensibi kabul edilmiştir. Bu Almanya'nın diğer bir talebi doğrultusunda gerçekleşmiştir.

Bu gelişmelere rağmen Alman hükümetine göre alınan kararlar ve reformlar Avrupa bütünleşmesinin başarısı ve sorunsuz ilerlemesi için yeterli değildir.

²²⁰ 2001 yılında imzalanan Nice Antlaşması, İrlanda referandumunun olumsuz sonuçlanması nedeniyle 1 Şubat 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. Antlaşmada yeni üye olacak 12 üye ülkeye göre AB organlarının yapısı yeniden düzenlenmiştir. Bknz. İrfan K. Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2008, s.75.

²²¹ Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi**, s.104.

²²² Lizbon Antlaşması ile Bakanlar Konseyindeki NÇO sisteminde temel bazı değişiklikler söz konusudur. Lizbon Antlaşması, Nitelikli Oy Çokluğu yöntemini üye ülke sayısına ve sahip oldukları oy oranına göre tanımlamıştır. Üye ülkelerin nüfuslarını da değerlendirmeye katmıştır. Bu tanımlamaya göre 2014 yılı itibari ile aşamalı olarak uygulanmaya başlayacak yeni yöntemde NÇO sisteminde AB nüfusunun en az % 65'ini oluşturacak şekilde üye ülkelerin en az % 55'nin yani 27 üye ülkeden 15 tanesinin karar için oy vermesi gerekliliğini getirmiştir. Bu sisteme "çifte çoğunluk" sistemi adı verilir. Lizbon Antlaşması, http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm , Erişim Tarihi, Mart 2011.

²²³ Dinan, **a.g.e.**, s.352.

Özellikle serbest dolaşım, Parlamento'daki üye sayısının sabitlenmesi, iç-dış güvenlik, göçmen ve sığınmacı konularında, AB birçok problem yaşayacaktır. Nice Zirvesi bu sorunlara çözüm getirmemiştir. Ayrıca artan üye sayısı ile birlikte AB'nin girebileceği herhangi bir ekonomik darboğaz Almanya'yı etkileyecektir.

c. Avrupa Konvansiyonu

AB için gerekli kurumsal ve politik reformların belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi amacıyla, Leaken Zirvesi sonrasında 1 Mart 2002 tarihinde Avrupa Konvansiyonu'nun oluşturulmasına karar verilmiştir.²²⁴ Konvansiyona Avrupa Parlamentosundan 16 parlamenter, üye ülkelerden birer hükümet ve devlet başkanı temsilcisi ve Komisyondan 2 temsilci katılmıştır. Fransa eski Cumhurbaşkanı Valery Giscard D'Estaing Konvansiyon'un başkanı seçilmiştir.

Konvansiyon'da 28 üyeli AB'nin gelecekte bu yükü nasıl taşıyacağı, artan kurumsal reform ihtiyacının ve Brüksel ile üye ülkeler arasındaki yetki dağılımının nasıl şekilleneceği sorularına cevap aranmıştır. Güçlü bir Avrupa oluşturulabilmesi için reformların gerekliliği bu zirvede ele alınmıştır.

Almanya Başbakanı Gerhard Schröder Konvansiyonda, AB Konseyinin gücünün artırılmasını talep etmiştir. Bu düzenleme ile Komisyon, Parlamento ve Konsey arasında bir denge oluşmasını arzulamıştır. Komisyon başkanı Romano Prodi ise Komisyon'un güçlenmesi gerektiğini savunarak Almanya'nın tepkisine sebep olmuştur.

Nice Zirvesinden itibaren Avrupa Konvansiyonu'nun oluşmasında etkili olan Almanya, yeni Avrupa düzeninin ancak AB ve üye devletler arasındaki yetki dağılımı ile mümkün olabileceğini belirtmiştir.

Almanya Konvansiyonda özellikle Parlamento'nun yetkilerinin sınırları ve hangi konuları kapsayacağı konusu üzerinde durmuş, göçmen ve sığınmacı

²²⁴ 14-15 Mayıs 2001 tarihinde Leaken'de Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları zirvesinde AB'nin geleceği ve bütünleşmenin yeni koşullara uyarlanması faaliyetlerini yürütmek üzere Avrupa Konvansiyonu kurulması kararlaştırılmıştır. Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi**, s.85.

konularında Parlamento'da NÇO yönteminin kullanılmasına sıcak bakmıştır.²²⁵ Almanya, AB'nin düzenli bir göç politikası geliştirmesi konusunda çaba harcamıştır.

Konvansiyonda Almanya'nın özellikle üzerinde durduğu diğer önemli konulardan biri, mali sorumlulukların yarattığı yükün paylaşılmasıdır. Medeni hukuk ve ceza hukukunda işbirliği önerisi, Avrupa Savcılığının oluşturulması isteğine sebep olmuştur. Almanya'ya göre bu sayede Europol²²⁶ daha da başarılı olacaktır.

Almanya, Konvansiyonda bir Anayasa oluşturulması fikrini sıkça dile getirmiştir. Anayasa ile AB'nin gelecekte 27'den fazla üyeden oluşması durumunda, doğacak sorunlar için çözüm yolları aranmıştır. Konvansiyondaki tartışmalarda AB ve üye devletler arasındaki yetkilerin sınırlandırılması hedeflenmiştir.

Sonuç olarak tüm üye devletler esnek ve geniş yetki dağılımı prensibi konusunda ortak karar almıştır.

Konvansiyonda tartışılan ve Almanya'nın desteklediği diğer öneri, Avrupa'da ulusal devletlere yetkilerinin geri verilmesinin gündeme getirilebileceğidir. Burada dikkatle üzerinde durulan konu belirsiz olaylarda kimin karar verme yetkisine sahip olacağıdır. Bu durumda yeni bir karar verme meclisinin oluşturulması gündeme gelir. Almanya, bu meclisin ulusal parlamentolar ve Avrupa Parlamentosu'ndan oluşturulması tezini ortaya atar. Almanya'ya göre, ulusal parlamentolar, Avrupa politikaları üzerinde daha fazla etkili olacaktır.

Diğer taraftan AB'nin uluslararası arenadaki gücünün artması için gerekli olan Komisyon'un büyüklüğünün üye ülke sayısı yerine, söz konusu görevlerin önemine göre düzenlenmesi gerektiğidir.

Özetle Nice Zirvesinden sonra Almanya, AB'nin genişleme ve derinleşmesine paralel olarak başarılı olabilmesi için Avrupa Konseyi'nin gücünün arttırılması ve kararların Oy Birliği ile alınması gerektiğini belirtmiştir. Böylece Avrupa Konseyi'nin pazarlık gücü artacak, güvenlik ve refah için gerekli şartlar yerine getirilebilecekti. Ek olarak Bakanlar Konseyi'nin, Avrupa Konseyi ile ortak

²²⁵ Gülce Kumrulu, "Avrupa'nın Geleceğine İlişkin Konvansiyon", **Ankara Çalışmaları Dergisi**, **Ankara Üniversitesi**, Cilt.2, Sayı.4, (Bahar,2003), ss.163-204.

²²⁶ **Europol**, AB ülkelerindeki kolluk kuvvetlerinin uluslar arası organize suçla mücadelelerinde etkinliklerini arttırmayı ve aralarındaki işbirliğini arttırmayı amaçlar. www.europol.europa.eu. Erişim Tarihi, Nisan 2011.

gündem belirlemesi gerektiği talep edilmiştir. Bu sayede koordinasyon arttırılmış olacak ve Konseyin üzerindeki yük hafifleyecektir.

Konvansiyon görüşmeleri sonunda, geleceğin Avrupa'sını şekillendirecek Anayasa veya Anayasal Antlaşma olarak adlandırılan metin ortaya çıkmıştır.²²⁷

Alman Hükümeti, ulus-devletlerin entegrasyondaki yetkilerinin artmasından yana tavır sergilemiştir.

d. Almanya ve Anayasa Tartışması

Avrupa Konvansiyonu'nun ardından Anayasa tartışmaları hız kazanmıştır. Almanya AB'nin geleceği konusunda daha şeffaf, esnek, ortak politikaların oluşturulması amacı ile Anayasa hazırlanmasının şart olduğunu savunmuştur.

AB, 2004 yılında Roma'da imzalanan AB Anayasa'sı ile birlik içindeki genişleme sonrası doğacak sorunları çözmeyi hedeflemiştir. AB Anayasa'sı, AB kurucu antlaşmalarını ve onları revize eden tüm antlaşmaları tek bir metinde birleştirerek, AB'nin üç sütunlu yapısını sona erdirmeyi amaçlamıştır. AB Anayasasının temel hedefi, birlik organlarının daha şeffaf ve etkili olması ile kararların demokratik meşruiyetinin arttırılmasıdır.

Konvansiyonda, üye sayısının artışına bağlı olarak çıkacak sorunları önlemek amacı ile Anayasa'da "çifte çoğunluk sistemi" kullanılması önerilmiştir. Buna göre, oylamanın geçerli olabilmesi için, AB üyesi devletlerin en azından yarısının desteğinin alınmış ve bununda toplam nüfusun %60'ını temsil ediyor olması şartı getirilmiştir. Bu sisteme İspanya ve Polonya, küçük devletlerin güçlerinin azalacağını dile getirerek karşı çıkmıştır. Almanya Dışişleri Bakanı Joschka Fischer ise Anayasa'nın başarısız olmasının, birliğin zayıflamasına neden olacağını belirtmiştir.

Almanya başından itibaren Avrupa'nın geleceği için bir Anayasa'nın şart olduğunu ve bunun entegrasyonu daha sağlamlaştırıp derinleştireceği ve geleceğe taşıyacağını savunmuştur. Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, barış ve istikrar

²²⁷ Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi**, s.85.

için anayasa'yı garanti olarak görmüştür. Anayasa'yı zorunluluk olarak gören Almanya, Anayasa'nın onay (ratification) sürecinin iki yıl olarak belirlenmesinin ve sürecin uzamasının tehlikeli ve yanlış olduğunu savunmuştur. Anayasa'nın kabulü üye ülkeleri geleceğe taşıyacaktır, onaylanmaması ise, bütünleşmenin geleceğini ve üye ülkelerin geleceğe taşınmasını tehdit edecektir.

Almanya AB Anayasa'sını onaylayan dokuzuncu ülkedir. 12 Mayıs 2005'de Mecliste, 27 Mayıs 2005'de Federal Konsey'de kabul etmiştir. AB Anayasa metni Almanya'da onaylansa da, sağ partiler ulusal hükümetin yetkilerinden vazgeçerek, bunları bir üst organa devretme konusuna yanaşmamıştır. Özellikle tutucu kesimin desteklediği AB Anayasa'sının içeriği, daha önce incelediğimiz Almanya'nın Çekirdek Avrupa tezine benzemektedir. Çekirdek Avrupa Tezinin AB Anayasa'sından farkı, bütünleşme süreci içinde yetki devrinden söz etmesidir. Bu ikilem Almanya'nın stratejisinin geleceği için tehdit olarak kabul edilebilir.

Almanya, Anayasa'da en azından metin bazında başarıya ulaşmış, kendi istek ve yönelimlerini Anayasa metni içine yerleştirmiştir. Gerhard Schröder, Anayasa'nın kabulü ile AB içinde Fransa ve Almanya'nın etkisinin artacağına vurgu yapmıştır. Anayasa ile Avrupa Konseyinde Almanya ve Fransa'nın oy hakkının artacak olması ile Almanya, AB içinde daha sağlam bir yere oturacaktır. Bu Almanya'nın Anayasa'yı ısrarla neden savunduğunun göstergesidir.

Anayasa tartışmaları sırasında Almanya'nın en büyük destekçisi olan Fransa'da Anayasa'ya "hayır" sonucunun çıkması ile Fransız hükümeti Anayasa'daki bazı başlık ve metinlerde değişiklik yapılmasının şart olduğunu belirtmiştir. Bu konuda endişeye kapılan ve Anayasa'da değişiklik yapılmasının Avrupa'da kargaşaya neden olacağını savunan Merkel Hükümeti Anayasa'nın zaten yeterince karmaşık olduğunu, eğer değişiklik yapılırsa bütününün bozulacağı endişesini taşıdığını söylemiştir.

Sonuç olarak Almanya, Avrupa'nın geleceği için siyasi birlik yönünde ilerlenmesi gerektiğini, bunun için Anayasa'nın gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu Anayasa ile AB geleceğe taşınacak, üye ülke politikaları ve AB arasında koordinasyon sağlanacaktır.

Anayasa 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda olumlu oyu alamamış ve yürürlüğe girmemiştir.

Anayasanın kabul edilmemesi sonucunda uzun süren reform tartışmalarının ardından 13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon Antlaşması imzalanmış ve 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. AB'nin beşinci genişlemesi ile birlikte artan üye sayısına bağlı olarak karar alma süreci ve kurumsal yapısında bazı değişikliklerin yapılması zorunluluğu doğmuştur. Antlaşmada Birliğin daha demokratik, şeffaf ve etkili olabilmesi amacı ön planda yer almıştır.²²⁸ Anayasadan farklı olarak "Lizbon Antlaşması yeni bir AB Antlaşması olmayıp, var olan Avrupa Birliği Antlaşması'nı (ABA) ve Avrupa Topluluğu'nu Kuran Antlaşmayı (ATA) değiştiren hükümler içerir."²²⁹ Lizbon Antlaşması Avrupa Birliği Anayasa'sının hükümlerini içerir. Fakat Anayasa içinde bulunan ve birçok tartışmaya sebep olan devletsel yapıyı çağrıştıran marş, bayrak ve anayasa gibi kavramlar kullanılmamıştır.

AB Anayasası ile örtüşen amaçları olan Lizbon Antlaşmasının temel hedefi birlik organlarının daha şeffaf ve etkili olması ile birlik kararlarının demokratik meşruiyetinin arttırılmasıdır. İçerik olarak, Lizbon Antlaşması küçük değişiklikler dışında AB Anayasası hükümlerini aynen içermektedir.

Avrupa Birliği ve Avrupa Topluluğunun tek ve yeni bir çatı altında 'Avrupa Birliği' adıyla birleştirilmesi Lizbon'daki en büyük değişikliklerinden biridir. AB tek bir tüzel kişilik haline gelmiştir. Burada AB'ni dünyada ve üçüncü ülkelerle, uluslararası kurumlar bağlamında daha etkin ve güçlü hale getirmek amaçlanmıştır.

Avrupa Konseyi Başkanlığı makamı oluşturulmuştur. Üye ülkeler tarafından 2,5 yıllığına seçilecek başkan, görev süresinin bitiminin ardından yalnızca bir kez daha göreve seçilebilecektir. Birliğin politikalarında devamlılık ve üye ülkeler arasında eşgüdümün sağlanması başkanın görevleri arasındadır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası konularında birliği dışarıda Başkan temsil edecektir.

²²⁸ Zeynep Özler, "Lizbon Antlaşması", **İktisadi Kalkınma Vakfı**, No.9, (Ekim 2009), s.2.

²²⁹ Mehmet M. Güneş, "Lizbon Antlaşması Sonrası AB", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XII, (2008), s.742

Lizbon Antlaşması ile Avrupa Parlamentosundaki 786 olan üye sayısı 750'ye düşürülmektedir. Üye olan ülkeler Avrupa Parlamentosunda en az 6, en fazla 96 üye ile temsil edileceklerdir. Üyeler beş yıl süreyle seçilmekte ve Parlamento başkanı üye sayısına dahil değildir. Parlamento'nun gücü arttırılmış, yetki sahası genişletilmiştir.

Diğer bir değişiklik ise, Komisyondaki komiser sayısının azaltılmasıdır. Komisyona her üye ülkeden bir komiser yerine, 3 üye ülkeden 2 komiser gelmesi kararlaştırılmıştır. Bunun anlamı her ülke 3 Komisyon toplantısından sadece 2 tanesine katılabilecektir. Bu düzenleme ile Komisyonun gücünün zayıfladığı dikkat çekicidir.

Lizbon ile birlikte 'vatandaşlık insiyatifi' oluşturulmuştur. AB üyesi ülke vatandaşları 1 milyon imza topladıkları takdirde, Komisyona yasa teklifi hazırlaması konusunda talepte bulunabileceklerdir.

Lizbon Antlaşması ile getirilen yeni düzenlemelerin en önemli amacı AB faaliyetlerinin meşruiyet kazanmasıdır. Birliğin, organları vasıtası ile temsili, Parla mentonun güçlendirilmesi, ulusal parlamentoların yetkilerinin arttırılması ve yurttaşlık girişimi hakkının oluşturulması düzenlemelerle getirilen yeni gelişmelerdir. Lizbon Antlaşması bazı değişiklikler dışında, Almanya'nın ısrarla üzerinde durduğu Anayasa'nın hükümlerini içerir.

e. Mali Konular

Almanya, AB üyeleri arasında yaklaşık 82 milyon nüfusu ile gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerdendir. Ekonominin temelinde sanayi sektörü yer alsa da hizmet sektörünün GSYİH içindeki oranı daha yüksektir. 2008 yılında Alman ekonomisine hizmet sektörünün katkısı %69, sanayi sektörünün katkısı %30,1'dir.²³⁰ Almanya'da gayrimenkul, ulaştırma, depolama, posta servisi ve haberleşme önemli hizmet sektörleridir.

²³⁰ Dataminatör, In-depth PESTLE Insights, **Germany:Country Analysis Report**, Mayıs 2009, s.47. (yazar yok.)

Almanya, Avrupa'daki en önemli ve en iyi endüstri sektörüne sahiptir. I. ve II. Dünya Savaşı süresince yeni teknolojiler geliştirmiştir. Rekabete son derece dayanıklı sanayi sektörüne sahip olan Almanya'da, 1990-1991 yılları arasında Almanya'nın Doğu eyaletlerinde özel sektör ve sanayi üretiminde düşüş görülmüştür.²³¹ 1990 yılında birleşmenin ardından ekonomik büyüme oranı yavaşlamış, ortalama %1,9 olmuştur. Sanayileşmenin GSYİH'nın katkısı 1970 yılında %51 iken 2008 yılında %30,1'e düşmüştür.²³² Avrupa'daki en büyük ekonomiye sahip olan Almanya'da 2008 yılı itibari ile yaşanan ekonomik kriz, bankalardaki istikrarsızlık, iç talebin azalması, Euro'nun uygulamaya girmesi ile Alman ekonomisi %2,1 oranında daralmıştır.²³³

Dünya sanayi piyasalarına yön veren birçok şirket Almanlara aittir.²³⁴ (Daimler-Benz, Volkswagen, BMW, Thyssen ve Siemens.) Almanya özellikle otomobil, kimyasal ürünler, elektronik ve ilaç sanayinde oldukça gelişmiş bir teknolojiye sahiptir.

Almanya'nın ekonomik gücü bugün dünyada, ABD ve Japonya'dan sonra üçüncü, Avrupa'da birinci sıradadır.²³⁵ Alman ekonomisi 1952 yılından bu yana hiç dış ticaret açığı vermemiştir. Almanya'nın en büyük ticaret ortağı AB üyesi ülkeler ve ABD'dir. 2008 yılındaki dış ticaret hacmi 1,8 trilyon Euro'ya ulaşmıştır.²³⁶

2002 yılındaki Barcelona Zirvesinde Almanya, yeni katılan ülkeler ile birlikte üzerindeki mali yükün arttığını ifade etmiştir. Bu yükün tek başına Almanya üzerinde olmasından rahatsızlık duyduğunu artık bu yükü karşılamakta zorlandığını ve hafifletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bölgesel bütünleşme için coğrafi ve kültürel yakınlığa önem veren Almanya ekonomik gücünü komşusu Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya için kullanmaktadır.²³⁷

²³¹ Caroline Thoma and Klaus P. Weiner, **Hegemonialmacht? Die deutsche Aussenpolitik nach der Vereinigung**, çev. Osman Çutsay, YGS Yayınları, İstanbul, 1998, s.147.

²³² Dataminator, **a.g.e.**, s.48.

²³³ Dataminator, **a.g.e.**, s.38.

²³⁴ Schulz, **a.g.e.**, s.135.

²³⁵ OECD, www.oecd.com, Erişim Tarihi, 17 Mayıs 2010.

²³⁶ Dataminator, **a.g.e.**, s.49.

²³⁷ European Commission, Directorate General for Economic and Financial Affairs Paper, No.24, 2006, http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/occasionalpapers.en.htm

Üzerindeki yükün diğer ülkelerle paylaşılmasını istemesi üye ülkeler tarafından tepki ile karşılanmış, Almanya'nın ekonomik gücünü kullanarak AB içinde daha fazla söz sahibi olmak istemesi ve Doğu genişlemesini engellemeye çalışması şeklinde yorumlanmıştır. Ancak Almanya'nın tarihi hinterland olarak kabul ettiği, hayati önem taşıyan Doğu Avrupa üzerindeki genişlemeyi engellemek istemesi çok da mantıklı değildir.

1990 ve 2000'li yıllarda Ortak Tarım Politikası (OTP) ile uyum, AB harcamalarının büyük bölümünü oluşturmuştur. Tarım sektörü, Avrupa'da ekonomik entegrasyon sürecinin en sorunlu bölümüdür. Sanayide daha üstün rekabet gücüne sahip olan Almanya, sanayi ürünlerini serbest dolaşıma almak istemiştir. Buna karşılık, Fransa'nın üstün olduğu tarım ürünlerinin serbest dolaşıma alınmasından yana tercih kullanması, tarımda ortak bir politika geliştirme kararı alınmasını sağlamıştır. Sonuçta sanayi mallarının gümrük birliğine dahil edilmesine karşılık, tarım ürünleri ticaretinin de serbestleştirileceği, ancak korumanın ulusal boyuttan çıkarılıp, Topluluk boyutuna genişletileceği bir sistem üzerinde anlaşılmıştır.²³⁸

Ortak Tarım Politikası'nın temeli 1958 yılında yürürlüğe giren AET'yi kuran Roma Antlaşmasına dayanmaktadır. Bu antlaşma bağlamında OTP'nin amaçları, tarım çalışanlarının kişisel gelirini arttırmak ve yaşam standartlarını yükseltmek, tarım ürünleri piyasasında istikrar sağlamak, tarımsal üretimi teşvik etmek ve ürünlerin tüketiciye uygun fiyatla ulaşmasını sağlamaktır.

Ortak Tarım bütçesine net katkı sağlayan AB üyesi ülkeler arasında Almanya birinci sıradadır. Net katkı alan ülkelerin başında ise Fransa gelmektedir. Almanya tarımsal ürünlerde diğer ülkelere oranla daha fazla dışa bağımlıdır. Almanya'da tarımın ekonomiye katkısı yalnızca %0,9 oranındadır.²³⁹ Bu nedenle tarımsal ticaretin artmasında diğer ülkeler kadar yarar sağlayamayan Almanya tarım politikasının düzeltilmesini talep etmiştir.²⁴⁰ Almanya'nın bu talebine karşı, 1999 yılındaki Avrupa Konseyi toplantısında Fransa tarımsal harcamaların düşürülme önerisini kabul etmemiştir. Almanya ise herhangi bir anlaşmazlık çıkmasını

²³⁸ Gülcan Eraktan ve Necat Ören, "AB Ortak Tarım Politikası: Reform Süreci ve Türkiye'ye Etkileri", **Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, Cilt.1**, (Ankara, 2005), s.25.

²³⁹ Dataminator, **a.g.e.**, s.47.

²⁴⁰ Katzenstein, **a.g.e.**, s.96.

engellemek adına Fransa'nın önerisini onaylamıştır.²⁴¹ Aynı dönemde Almanya, genişleme ile birlikte tarım konusunda yeni reformlar yapılması gerektiği konusu üzerinde durmaya devam etmiştir.

f. Avrupa Birliği'nin Askeri Faaliyetlerinde Almanya'nın Rolü

Almanya Soğuk Savaş döneminde tüm askeri gücünü NATO'ya teslim etmiştir. 1955 yılında NATO'ya üye olan Almanya'nın askeri gücü, ancak 1995 yılında kullanılmıştır. I. ve II. Dünya Savaşlarına sebep olmuş bu ülkenin yeniden silahlanmasından endişe edilmiştir. Almanya uzun bir dönem, savunmaya ayırdığı parayı, ekonomik kalkınma için harcamış ve sivilleşmeye yönelmiştir.

Almanların Soğuk Savaşın ardından Yugoslavya ve Çekoslovakya'ya yakın ilgi göstermesi, dünya düzeninde almak istediği yeri göstermesi açısından önemlidir.²⁴² 1995 yılında Almanya ilk kez Yugoslavya'ya asker gönderme yetkisi almıştır. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Fransa ve İngiltere dağılmanın karşısında tavır sergilerken Almanya, Slovenya ve Hırvatistan'da yapılan reformlar doğrultusunda her iki ülkenin bağımsızlığını resmen tanıyan ilk ülkedir.²⁴³ Almanya, AB içerisinde yarattığı baskı ile bu iki ülkenin AB tarafından tanınmasını sağlamıştır. Bu bize Almanya'nın AB içindeki yaptırım gücünü göstermektedir. Almanya, bölgedeki güç kullanımının etnik temizliğe sebep olması nedeniyle, kendi üzerindeki Nazi dönemine ait kötü izlenimi yok etmek amacıyla, bölgeye destek verdiğini iddia etmiştir.

“Almanya'nın diğer AT ülkelerini beklemeden bağımsızlık ilan eden Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımada, iç politikaya yönelik beklentilerin yanında, bu devletin küresel liderlik talebi ve AT içinde ağırlık koyma çabası rol oynamıştır.”²⁴⁴

²⁴¹ Dinan, **a.g.e.**, ss.380-382.

²⁴² Wolfgang Deckers, “Germany and the Balkans: Reflections on an Uneasy Relationship”, **Journal of Southern Europe and The Balkans**, Vol. IV, No.2, (2002), s.159.

²⁴³ Richard D. Caplan, **Europe and Recognition of New States in Yugoslavia**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s.15.

²⁴⁴ İrfan K. Ülger, **Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2003, s.108.

Savunma konusunda Almanya'nın izlediği yumuşak politikanın giderek terk edilmeye başlandığı gözlenmiştir. 1992 ve 1995 yılındaki Savunma Bakanı ve Alman Cumhurbaşkanı'nın yaptığı açıklama, "Gelecekte hammadde kaynakları ve Alman çıkarları adına savaşmamız gerekirse bunun için can verebiliriz, ayrıca rizikolara yerinde ve zamanında müdahale edilmezse bir gün onlar gelir bizi evimizde bulur", şeklindeydi.²⁴⁵ Bu açıklamadan, Almanya'nın kendini ABD ile eşdeğer bir dünya gücü olarak gördüğü yorumu yapılabilir.

Almanya'nın güvenlik açısından Balkanlara karşı, Fransa ve İngiltere'den farklı bir bakışı vardır. Nedeni tarihi miras, kültürel ilişkiler ve sınır olarak bölgeye yakın olmasıdır.²⁴⁶ Bosna Savaşı sırasında Alman Parlamentosu kararı ile bölgeye asker gönderilmiş, 1995 tarihinde Almanya, Bosna Barış Gücü'ne (IFOR/Implementation Force) katılmıştır.

Kosova Krizi'nde ise bölgede yapılan soykırıma müdahale etmesi gerektiğini düşünerek NATO'nun Kosova Barış Gücü'ne (KFOR/Kosova Force) katılmıştır.²⁴⁷

1999 tarihinde Köln Zirvesi'nde Batı Balkanlar için Almanya'nın girişimleri ile İstikrar paktı imzalanmıştır.²⁴⁸ Bu pakta göre bölgeye yapılan uluslararası yardımların miktarı arttırılacaktır.

2001 terör eylemleri sırasında ABD ile anti-terörizm kampanyasına katılan Almanya, uluslararası arenadaki yerini tanımlamaya başlamıştır. Dönem başbakanı Schröder, ülkesinin dış ülkelere özgürlük ve insan haklarını korumak için yapılan eylemlere katılmak üzere asker göndermeye hazır olduğunu ifade etmiş, Almanya'nın yeni dış politikasının artık risk almaktan çekinmediğini vurgulamıştır.²⁴⁹

²⁴⁵ Almanya Cumhurbaşkanı Gelecek Çıkarları İçin Savaşım, www.euroactive.com.tr , Erişim Tarihi, 17 Mayıs 2010.

²⁴⁶ Deckers, **a.g.m.**, s.159.

²⁴⁷ Timmins Graham, **Uncertain Europe: Building a New European Security Order**, Routledge, NY, 2001, s.182.

²⁴⁸ Bknz. **After Milosevic: A Practical Agenda for lasting Balkans Peace**, Brussels, International Crisis Group Press, Sayı. 108, 2001, s.235.

²⁴⁹ The İnternational İnstıtue for Strategic Studies (IISS), www.iiss.org , Erişim tarihi, 17 Mayıs 2010.

Almanya'nın bugünkü güvenlik stratejisi, etrafında kendini tehdit edebilecek bir ülkenin bulunmaması ilkesine dayanmaktadır. Almanya bugün izlediği yumuşak politika sayesinde, güvenlik politikasının temeline siyasi, diplomatik, ekonomik ve kültürel unsurları yerleştirmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada tarihi süreklilikte oluşan Alman stratejik zihniyetinin AB entegrasyon sürecine etkileri araştırılmıştır. Soğuk Savaş sonrası gelişmelere odaklanılmış, Alman stratejik zihniyetinin oluşmasında kaynak kabul edilen Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndan itibaren konu incelenmiştir.

Almanya'nın, 1871 yılında siyasi bütünlüğünü kazandığı dönemden günümüze kadar Alman dış politikasına şekil veren liderler ve politikaları üzerinde durulmuş, Bismarck, II. Wilhelm ve Hitler gibi Alman tarihinde derin izler bırakan devlet adamlarının dış politikalarıyla, günümüz Alman dış politikasının örtüştüğü sonucuna varılmıştır.

II. Dünya Savaşından sonra Almanya'nın dünya siyasetinden dışlanması yerine sistem içinde kalmasına imkan tanınmış, böylece 1945'den sonra, çevresinde pek çok müttefik ülke olan, kalkınmış, ekonomisi hızla gelişen, Avrupa ülkelerine ulusal çıkarları doğrultusunda mali yardım sağlayan bir Almanya yaratılmıştır.

Alman stratejik bilincinin AB entegrasyonuna etkisi analiz edilirken, 1990 yılında Almanya'nın yeniden birleşmesinin tesadüfen değil, uygun zamanın beklendiği planlı bir gelişmenin neticesinde oluştuğu sonucuna varılmıştır. Fransa ve İngiltere Almanya'nın yeniden saldırgan politikalar izleyeceğini ve Avrupa istikrarını tehlikeye sürükleyeceğini düşünerek bu gelişmeye tarihten gelen korku ve endişe ile bakmıştır. Ancak Almanya korkulan saldırgan tutumu sergilememiştir.

Almanya bölgesinde etkisini arttırmış ve bir zamanlar terk etmek zorunda kaldığı topraklara farklı bir misyonla geri dönme ve Doğu politikasını (Ostpolitik) hayata geçirme şansı bulmuştur. Bu yüzden Doğu Avrupa'yı AB üyesi yapacak politikalara destek vermiş, çıkarlarını güvence altına almıştır.

Çalışma, Almanya'nın tarihi stratejik bilincinin temel unsurlarından olan mekan tanımlamasına uygun Doğu politikasının, AB'nin Doğu genişleme politikası ile örtüştüğünü göstermiştir. Doğu Avrupa ülkelerinin AB çatısı altına alınması ile Almanya'nın Doğu politikası meşrulaşmıştır.

Bu gelişmeler doğrultusunda, Almanya Doğu genişlemesinin AB kurumsal yapısında erezyona neden olacağını ileri sürerek AB içinde bir takım reformların

yapılmasını istemiştir. Yeni anayasa oluşturulması fikri ve Almanya'nın hazırladığı entegrasyon tezleri bunlardan bazılarıdır. Entegrasyon tezlerinde yeni bir Avrupa tanımlaması yapılmış, AB'ne, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'na benzer bir karakter kazandırılmak istenmiştir.

AB entegrasyon tezlerinin incelenmesinde, kimi üyeleri çekirdeğin içine dahil ettiği, kimilerini dışarıda bıraktığı "Çekirdek Avrupa Tezi'nde", gerçekte Almanya'nın AB entegrasyonunu benimsemediği, ulusal çıkar ve tarih bilinci ile AB'ni şekillendirmeye çalıştığı sonucuna varılmıştır.

Ancak Almanya'nın hazırladığı Federasyon Tezinde, daha fazla açıklık ve tüm üyeleri içine alan bir yapı çizmesi önemlidir. İncelenen tüm tezlerde ortaya çıkan sonuç AB'nin geleceği ve başarısı için bir Anayasa'nın gerekliliğidir. Vatandaşlar arasında yaklaşmayı ve şeffaflığı savunan anayasanın Fransa ve Hollanda referandumlarında kabul edilmemesi, anayasa tartışmalarının kapandığı anlamına gelmemiş, uzun süren reform tartışmaları sonucunda 2007 yılında yapılan Lizbon Antlaşması ile Almanya ısrarla savunduğu anayasa hükümlerinin birçoğunu kabul ettirmiştir.

Alman stratejik bilincinin temel parametrelerinden olan Weltpolitik ile Almanya'nın ekonomik gücü beraber değerlendirildiğinde zamanla Almanya'nın uluslararası sistem içinde bir dünya gücü olma rolünü oynayabileceğidir. AB'ni şekillendiren büyük güçlerden en önemli olan ve gücü geliştirdiği politikalarla daha da artan ülke Almanya'dır. Böyle bir ortamda Almanya'nın global güç olmak için savaşması oldukça normaldir.

Bu güç oluşumu daha önceki Bismarck, II. Wilhelm ve Hitler dönemlerindeki saldırgan milliyetçilik ile değil, ekonomik ve politik güç ile gerçekleşmiştir.

Netice olarak, ilk bölümde incelenen teorik çerçeveye göre, Almanya birleşmenin ardından realist teori ışığında güç odaklı bir politika izlemiştir. Almanya'nın etki ve gücünü devamlı arttırması realist teorinin temel argümanları ile uyumlu seyir izlemiştir.

Almanya AB entegrasyon sürecinin lokomotif gücüdür. Birleşmesinin ardından geliştirdiği yeni dış politika Alman tarihinin işaretlerini taşımaktadır. AB içinde Alman egemenliğinin güçlenmesi tesadüfler sonucu gelişmemiştir.

AB'nin genişleme ve derinleşmesinde Alman tarih ve kültürünün izleri yakalanmış, alınan kararların ve uygulamaların Alman stratejik bilinci ve ekonomik çıkarları doğrultusunda gerçekleştiği görülmüştür. Alman stratejik zihniyetinde mevcut karar alıcıların, tarihin bıraktığı izleri takip ederek AB sürecine etki ettikleri kanıtlanmıştır. Almanya, tek başına olmasa da AB bünyesinde birçok reform ve kararda etkilidir. 1970'li yıllarda Avrupa Para Sistemi (APS), kurucu antlaşmalarda ilk kapsamlı değişiklik olan Tek Avrupa Senedi ve hatta Maastricht sonrasında I. ve II. Sütunu oluşturan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), Polis işbirliğinin oluşturulması, Anayasa ile sonuçlanacak Konvansiyon toplantıları ve Anayasa Taslağının hazırlanması teklifleri Almanya tarafından önerilmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Netice olarak, Almanya'nın AB'nin hareket alanlarını ve politikalarını yönlendirme arzusunda olduğu, kendi dış politik amaçlarını gerçekleştirmek için, AB'nin lideri olmak istediği kanısına varılmıştır. Almanya Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun yansıması kabul edilen AB'nin bütünleşme sürecini, ekonomik gücünü kullanarak kendi ulusal çıkarları doğrultusunda yönlendirmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

ARI, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

ARIBOĞAN, Deniz Ülke, **Kabileden Küreselleşmeye, Uluslararası İlişkiler Düşüncesi**, Mavi Ada Yayınları, İstanbul, 1998.

..... **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişimi**, Bahçeşehir Üniv. Yayınları, İstanbul, 2007.

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2010.

ATEŞ, Toktamış, **Siyasal Tarih**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.

ATAÖV, Türkkaya, **II. Dünya Savaşı**, İleri Yayınları, İstanbul, 2008.

AYTAÇ, Gürsel, **Yeni Alman Edebiyatı Tarihi**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1983.

BİSMARCK, Otto von, **Düşünceler ve Hatıralar**, Cilt I-II-III, çev. Nijad Akipek, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965.

BUCHANAN, Tom, **Europe's Troubled Peace 1945-2000**, Blackwell Publishing, UK, 2006.

BURNS, M., Edward, **Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950**, çev. Alaeddin Şenel, Birey ve Toplum Yayınevi, Ankara, 1984.

BRYCE, James, **Holy Roman Empire**, Macmillan Press, London, 1889.

BRIEL, Holger, German Culture and Society, Arnold Press, London, 2002.

CANBOLAT, S., İbrahim, Almanya ve Dış Politikası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.

CARR, William, A History of Germany 1815-1945, Edward Arnold Publishers, London, 1979.

CARR, E., H., Twenty Years Criss, 1919-1939: an Introduction to the Study of International Relations, Palgrave, NY, 2001.

CRAIG, A., Gordon, Germany 1866-1945, Oxford University Press, New York, 1980.

CAPLAN, D., Richard, Europe and Recognition of New States in Yugoslavia, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

ÇİMEN, Ali, Tarihi Değiştiren İmparatorluklar, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.

DAVUTOĞLU, Ahmet, Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

DEDEOĞLU, Beril, Adım Adım Avrupa Birliği, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2006.

DEFAY, Alexandre, Jeopolitik, Dost Kitabevi, Ankara, 2005.

DİNAN, Desmond, Avrupa Birliği Tarihi, çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

DOUGAN, Mihael and CURRIE, Samantha, 50 Years of the European Treaties, Hart Publishing, Portland, 2009.

DOCKRILL, L., Michael and HOPKINS, F., Michael, The Cold War 1945-1991, Palgrave, NY, 2006.

ELIOT, T., S., Kültür zerine Düşünceler, ev. Sevim Kantarcioğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

ERĐİN, Feridun, Uluslararası Politika Stratejileri, ağlayan Yayınları, İstanbul, 1974.

ERDENİR, Burak, Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetilikten Post-Milliyetiliğe, mit Yayıncılık, Ankara, 2006.

GAGLIARDO, John, Germany under the Old Regime 1600-1790, Longman, New York, 1991.

GARTEN, E., Jeffrey, Soğuk Barış, ABD, Almanya ve Japonya Arasındaki Hegemonya Savaşı, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1994.

GRAHAM, Timmins, Uncertain Europe: Building a New European Security Order, Routledge, NY, 2001.

GRAY, Glenn, William, Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949-1969, University of North Carolina Press, USA, 2003.

GLAESSNER, G., Joachim, The Unification Prosses in Germany, Sr. Martin Press, NY, 1992.

GILPIN, Robert, War and Change in World Politics, Cmbridge University Press, Cambridge, 1981.

HALDUN, Ibn, Mukaddime, Dergah Yayınları, İstanbul, 2009.

- HEGEL, G., W. Friedrich, The Philosophy of History**, Courier Dover Publications, NY, 2004.
- HABERMAS, Jurgen, The Past as Future**, (der.) Max Pensky, University of Nebraska Press, Lincoln, 1994.
- HAWTREY, H., C., History of Germany**, Longman, Boston, 1903.
- HOBBSBAWM, Eric, Sermaye Çağı 1848-1875**, Dost Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.
- HITLER, Adolf, Kavgam**, çev. Tuncar Tuğcu, Gökçe Kitabevi, Ankara, 2001.
- İLHAN, Suat, Jeopolitik Duyarlılık**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.
- International Crisis Group Press, **After Milosevic: A Practical Agenda for Lasting Balkans Peace**, Brussels, Sayı. 108, 2001.
- JAMES, Harold, Alman Kimliği 1770'den Bugüne**, çev. İsmail Türkmen, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- JUNKER, Deflet, The United States and Germany in the Era of the Cold War 1945-1990**, Cilt 1, Cambridge University Press, USA, 2004.
- KARABULUT, Bilal, Strateji, Jeostrateji, Jeopolitik: Jeostrateji ve Jeopolitiğin Ülke Dış Politikalarındaki Yeri**, Platin Yayınevi, Ankara, 2005.
- KARLUK, Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

- KATZENSTEIN, J., Peter, Tamed Power: Germany in Europe**, Cornell University Press, USA, 1997.
- KENNEDY, Paul, Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşleri**, çev. Birtane Karanakçı, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.
- KISSINGER, Henry, Diplomasi**, çev. Kurt, H. İbrahim, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2006.
- KOCAOĞLU, Mehmet, Uluslararası İlişkiler**, Gen. Kur. Bşk. Yayınları, Ankara, 1993.
- MARSH, David, Germany and Europe Crisis of Unity**, Mandarin Publisher, London, 1994.
- MORGAN, Roger, The Franco-German Partnership and the European Union**, Palgrave, NY, 2001.
- MCADAMS, A., James, Germany Divided: From the Wall to Reunification**, Princeton University Press, Princeton, 1993.
- MUNGAN, Belgin, Avrupa'nın Etnik Parselasyonu**, YGS Yayınları, İstanbul, 1998.
- OLGUN, Hakan, Protestanlık: Sekülerliğin Teolojik Olgusu**, İz Yayınları, İstanbul, 2006.
- ORTAYLI, İlber, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfusu**, Alkım Kitabevi, İstanbul, 2006.
- **Avrupa ve Biz**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.
- ÖZLEM, Doğan, Tarih Felsefesi**, Say Yayınları, İstanbul, 2010.

ÖZTUNA, Yılmaz, Devletler ve Hanedanlar (Avrupa Devletleri), Cilt.4,
Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

PFETSCH, P., Frank, West Germany: İnternal Structures and External
Relations, Praeger Publishers, New York, 1988.

PİTTMANN, Avril, From Ostpolitik to Reunification: West German-
Soviet Political Relations since 1974, Cambridge University
Press, Cambridge, 1992.

PRICE, H., Adrian, Germany and European Order: Enlarging NATO and
the EU, Manchester University Press, UK, 2000.

ROY, Joaquin and KANNER, Aimee, Historical Dictionary of the European
Union, The Scarecrow Press, UK, 2006.

RİTTBERGER, Volker, German Foreign Policy since Unification:
Theories and Case Studies, Palgrave, New York, 2001.

SARICA, Murat, Birinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa'da Barışı
Kurma ve Sürdürme Çabaları (1919-1929), İstanbul
Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, İstanbul, 1982.

SANDER, Oral, Siyasi Tarih 1918 – 1994, İmge Kitabevi, İstanbul, 2007.

SCHULZ, Klaus, Alman Kültür Tarihi, çev. Yavuz Erkoç, Orient Yayınları,
Ankara, 2006.

SOY, H., Bayram, Almanya'nın Osmanlı Devleti Üzerinde İngiltere ile
Nüfuz Mücadelesi, Phoenix Yayınları, Ankara, 2004.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Yayınları, Ankara, 1995.

..... **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul, 2005.**

SPEIER, Hans and DAVISON, W., Phillips, West German Leadership and Foreign Policy, Peterson and Company, NY, 1957.

STARES, B., Paul, The New Germany and The New Europe, Library of Congress Cataloging in Publication Data, Washington, 1992.

STEPHENS, M., Henry, History of German Empire, Vol. I, Longman, London, 1835.

TAŞ, Mehmet, Avrupa'da Irkçılık, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.

TANRISEVER, F., Oktay, Devlet ve Ötesi, Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

TAYLOR, Bayard, History of Germany: From The Earliest Period to the Establishment of the German Empire 1871, D. Appleton and Company, New York, 1884.

TEWES, Henning, Germany, Civilian Power and the New Europe, Palgrave, NY, 2002.

THOMAS, Caroline and WEINER, P., Klaus, Hegemonialmacht? Die deutsche Aussenpolitik nach der Vereinigung, çev. Osman Çutsay, YGS Yayınları, İstanbul, 1998.

- TEZKAN, Yılmaz, Jeopolitik Yazılar, Ülke Kitapları, İstanbul, 2007.**
- TEZKAN, Yılmaz and TAŞAR, M., Murat, Dünden Bugüne Jeopolitik, Ülke Kitapları, İstanbul. (Yayın tarihi yok.)**
- TURAN, Şerafettin, Türk Devrim Tarihi: İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1991.**
- ÜÇOK, Çoşkun, Siyasal Tarih 1789 - 1960, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975.**
- ÜÇARAL, Rifat, Siyasi Tarih, 1789-2001, Der Yayınları, İstanbul, 2008.**
- ÜLGER, K., İrfan, Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2003.**
- Avrupa Birliği Rehberi, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2008.**
- WEBER, Jürgen, Germany 1945-1990: A Parallel History, Central University Press, New York, 2004.**
- VIOTTI R. Paul and KAUPPI, V. Mark International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism, Macmillan Publishing Company, New York, 1993.**
- WINKLER, A., Heinrich, The National Question in Europe in Historical Context, Cambridge University Press, London, 1993.**
- ZELIKOW, Philip and RICE, Condoleezza, Germany Unified and Europe Transformed, Harvard University Press, England, 1997.**

Makaleler

ANDREWS, D. , Herbert, “Bismarck’s Foreign Policy and German History”, **The Journal of Modern History**, Vol.37, No.3, (Sep.,1965), s.348.

ASH, Garton, Timothy, “German İnterests in Multilateralism”, **Aussenpolitik**, No.11, (1996), ss.107-117.

ASMUS, D., Ronald, “Germany and America: partners in leadership?”, **Survival**, Vol.33, No.6, (November, 1991), s.546.

AYDIN, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt.1, Sayı.1, (Bahar, 2004), ss.33-60.

.....“Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt.50, No.3-4, (1996), ss.71-114.

BULMER, Simon, and PETERSON, E., William, “Germany in the European Union: Gente Giant or Emergent Leader”, **İnternational Affairs**, Vol.72, (Ocak,1996/I), s.32.

DECKERS, Wolfgang, “Germany and the Balkans: Reflections on an Uneasy Relationship”, **Journal of Southern Europe and The Balkans**, Vol.4, No.2, (2002), s.159.

ERAKTAN, Gülcan ve ÖREN, Necat, “AB Ortak Tarım Politikası: Reform Süreci ve Türkiye’ye Etkileri”, **Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi**, Cilt.1, (Ankara, 2005), s.25.

GORDON, H., Philip “Europe’s Uncommon Foreign Policy”, **International Security**, Vol.23, No.3, (Spring,1997-1998), s.78.

- GLOANNEC**, Le Anne- Marie “Germany’s Power and the Weakening of States in a Globalised World: Deconstructing a Paradox”, **German Politics**, Vol.10, No.1, (April 2001).
- GRIECO**, M., Joseph, “The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the Neo-Realist Programme”, **Review of International Studies**, Vol.21, No.1, (1995), ss.21-40.
- GÜNEŞ**, M., Mehmet, “Lizbon Antlaşması Sonrası AB”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XII, (2008), s.742
- HAGLUND** ,G., David, “Being There: North America and the Variable Geometry of European Security”, **International Journal**, Vol. XLVI, No.1, (Winter 1990-91), Canada, s.99.
- HOFFMANN**, Stanley, “An American Social Science: International Relations, **Daedalus**, Vol.106, No.3, (1977), s.47.
- İZBUL**, İ., Ali, “Avrupa Birliği’nin Geleceği”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı.49, s.90. (Yayın tarihi yok.)
- KAMP**, Karl, Heinz, “NATO Entrapped: Debating the Next Enlargement Round”, **Survival**, (Autumn), Vol.40, No.3, ss.177-178.
- KOHN**, Hans, “The Eve of The German Nationalism (1789-1912)”, **The Journal of the History of the Ideas**, Vol.12, No. 2, (Apr., 1951), ss.256-284.
- KRUSZEWSKI**, Charles, “Germany’s Lebensraum”, **American Political Science**, Vol.34, No.5, (Oct., 1940), ss.964-975.

- KUMRULU**, Gülce, “Avrupa’nın Geleceğine İlişkin Konvansiyon”, **Ankara Çalışmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi**, Cilt.2, Sayı.4, (Bahar,2003), ss.163-204.
- LAYNA**, Christopher, “The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise”, **International Security**, Vol.17, No,4, (1993), ss.5-51.
- LE GLOANNEC**, Marie, Anne, “Germany’s Power and the Weakening of States in Globalised World: Deconstructing a Paradox”, **German Politics**, Vol.10, No.1, (April 2001), s.117.
- MCADAMS**, A. James; “Germany after Unification: Normal at Last?” **World Politics**, Vol.49, No.2, (January 1997), ss.282-308.
- MEDLICOTT**, W., N., “Bismarck and Three Emperor’s Alliance, 1181-1887”, **Transaction of the Royal Historical Society, Fourth Series**, Vol.27, (1945), s.63.
- MEIERS**, J., Franz, “Germany: The Reluctant Power”, **Survival**, Vol.37, No.3, (Autumun, 1995), s.94.
- MOMSEN**, J., Wolfgang, “Kaiser Wilhelm II and German Polities”, **Journal of Contemporary History**, Vol.25, No.3, s.301.
- ÖZLER**, Zeynep, “Lizbon Antlaşması”, **İktisadi Kalkınma Vakfı**, No.9, (Ekim, 2009), s.2.
- PATERSON**, W., E., “Foreign Policy and Stabilityin West Germany”, **International Affairs**, Vol.49, No.3, (Jul., 1973), ss.413-430.
- PFLANZE**, Otto, “Bismarck and German Nationalism”, **The American Historical Review**, Vol.60, No.3, (Apr.,1955), ss.548-566.

SCHWAR, P., Hans, and **SCHNEIDER, D.**, Lucas, “Germany’s National and European Interests”, **American Academy**, Vol.123, No.2, (1999), ss.81-105.

SPERLING, James, “German Foreign Policy after Unification: The End of Checque Book Diplomacy”, **West European Politics**, Vol.7, No.1, (Jan., 1994), ss.92-93.

STRANDMANN, Pogge, von Harmut, “Domestic Origins of Germany’s Colonial Expansion under Bismarck”, **Past&Present**, No.42, (Feb., 1969), s.143.

STEEFEL, D., Lawrence, “Bismarck”, **The Journal of Modern History**, Vol.2, No.1, (Mar. 1930). s.87.

İnternet

- Almanya Cumhurbaşkanı Gelecek Çıkarları İçin Savaşım, www.euroactive.com.tr Erişim Tarihi, 17 Mayıs 2010.
- Centrel Intelligence Agency, www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/gm.html , Erişim Tarihi, 17 Mayıs 2010.
- European Commission, Directorate General for Economic and Financial Affairs Paper, No.24, 2006, http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/occasionalpapers.en
- Günther Schulz, “Alman İç Politikası ve Sosyal Piyasa Ekonomisi (1949-1968)”, Bonn Üniversitesi, **Konrad Adenauer Vakfı**, <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=95>

- Lizbon Antlaşması,
http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm¹⁰, Erişim Tarihi, Mart 2011.
- OECD,
www.oecd.com , Erişim Tarihi, 17 Mayıs 2010.
- The International Institute for Strategic Studies (IISS),
www.iiss.org , Erişim Tarihi, 17 Mayıs 2010.
- Türk Dil Kurumu, Kimlik,
www.dkterim.gov.tr , Erişim Tarihi, Ocak 2010.
- www.europol.europa.eu , Erişim Tarihi, Nisan 2011.
- Dataminator, In-depth PESTLE Insights, **Germany:Country Analysis Report**, Mayıs 2009.